

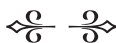
אגרת

מענה חכם

אשר השיב החכם אל המקשה אליו ומערער עליו
ליישב את דברי בעל הויזאל משה
במאמר שלש שבועות ובקונטרס על הגאולה ועל התמורה

ובסופו נספח תוספות יקרות בניהון, מכתבים ומסמכים לגילויי דעות של
האדמו"ר הרה"ק מבעלזא זצ"ל ומרן הגאון החזו"א זצ"ל וקריאת גדולי התורה זצ"ל
ותשובות בהלכה, ומעשה רב
ע"ד הגה"צ הרב בנימין מנדלסון גאב"ד קוממיות זצ"ל

נדפס במספר מצומצם
ע"פ השואת העתקות בלתי מוגה
תשס"ז לפ"ק
ארה"ק תובב"א

© 2007

כל הזכויות שמורות, למערכת, מענה חכם' תשס"ז
ניתן להשיג:

FAX: 801-203-6560, MaanaCHocham@GMail.com

פתח דבר

בס"ד

הגיע אלינו תכריך של כתבים, וכנראה שהם העתקה בתר העתקה במשך זה עשרות השנים מאז נכתבה האגרת הלזו.

לפי רישום מספרי הדפים, חסרים דפים שלמים, ועוד חסרים חצאי דפים ושלישים ורביעים. וכמו"כ טישטושים ומחוקים של שורות ותיבות שאין לפענחן, וחבל על דאבדין, והמקום ימלא את חסרונינו.

עכ"פ השתדלנו בעזה"י לתקן כפי ראות עינינו הקלושה לחבר הקטעים לבל יחסר המזג בניסוח המשך הדברים, עד כי ירוץ בהם הקורא, וא"ש את"ם.

האיגרת הלזו היא תשובת המשיב אל המקשן אשר פנה אליו בטענה רבה בקול שאון כפי רוח הממליך בהתלבות שעתית מתוך הגיון בספר ויואל משה וקונטרס על הגאולה ועל התמורה, וע"פ דעה המקובלת בעדת סאתמאר.

ואגרת התשובה נכתבה על אתר בלילה ההוא, ואף היא מצדו מתוך ההגיון בספר ויואל משה וקונטרס על הגאולה ועל התמורה.

ועוד ניתוסף בסוף האגרת, מכתב תשובה מהגאון הרב הצדיק מוה"ר רבי מרדכי רוקח גאבדק"ק בילגוריי זצ"ל אל האדמו"ר רבי יעקב יוסף טווערסקי מסקווירא זצ"ל במענה דע"ק של אחיו האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זצ"ל בנידון דידן, הן בנוגע הלכה למעשה, והן מטעם ההשקפה בהשגחה העליונה ית', בימים ההם שננעלו השערים לנודדים שרידי חרב.

וכמו"כ תשובת האדמו"ר מבעלזא זצ"ל בנידון אל האדמו"ר רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זצ"ל ע"י חתנו של האדמו"ר מליובאוויטש ה"ה הגה"צ מוה"ר רבי שמרי' גורארי' זצ"ל, כפי שנכתב ונדפס ע"י הרה"ח זקן ויושב בישיבה מוה"ר צבי זאב פרידמן שליט"א משמש בקודש אצל האדמו"ר מבעלזא זצ"ל בספרו זכור ימות עולם פל"ד.

וכמו"כ קריאת האדמו"ר מבעלזא זצ"ל למען החזית הדתית המאוחדת בחודש טבת תש"ט, ורצוף לה חתימת ידו של האדמו"ר בעל הבית ישראל מגור זצ"ל.

וכן קריאת גדולי התורה למען רשימת החזית הדתית בחודש תמוז תשט"ו.

וכן שתי תשובות בנידון דידן מהרהגה"צ מוה"ר רבי בנימין מנדלסון
 גאבדק"ק קוממיות זצ"ל, תשובה אחת לפום שיטת ההתבדלות ע"פ דרך
 החת"ס, ובה מזכיר שאכן אף נשא ונתן עם האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל
 וכו', ותשובה השניה בה מצהיר את דעתו של מרן הגאון החזו"א זצ"ל.

יהי רצון שיגדיל תורה ויאדיר ויתגדל ויתקדש שמיה רבא.

המוציאים לאור לכבוד התורה וחכמיה

אגרת

מענה חכם

שמים אור לחושך וחושך לאור אמונה לכפירה וכפירה לאמונה

הקדמה

ידוע ומפורסם בכל תפוצות ישראל שיש י"ג עיקרי האמונה, כמבואר בפיה"מ להרמב"ם ס"פ חלק, ובהרבה קהילות ישראל אומרים בכל יום "אני מאמין" שמיוסד על דברי הרמב"ם הנ"ל. והיינו, דהגם שכל העניינים הכתובים בתורה (הן בתושב"כ והן בתושב"ע"פ ועד לכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני) הם אמת גמור בהחלט – אעפ"כ אין שייך לומר על כל ענין וענין בתורה שהוא עיקר בדת. והא דמי שאינו מאמין בהם הוא כופר – זהו, דמכיון שהוא יודע שענין זה כתוב בתורה ואעפ"כ אינו מאמין בזה, הרי הוא כופר בהיסוד שכל התורה כולה היא אמת (אבל לא שהענין גופא הוא יסוד בדת). משא"כ י"ג העיקרים, הנה כל אחד מהם גופא הוא עיקר בדת. (וידועה תשובת החתם סופר יו"ד סימן שנ"ו. אבל בפועל נתקבל בכל תפוצות ישראל שי"ג דברים אלו הם עיקרי הדת. ואין כאן המקום להאריך בזה).

ומזה נמצא, דמי שאינו מאמין באחד מהי"ג עיקרים – כמו בביאת המשיח או בתחיית המתים (וכיו"ב) מפני שלא שמע מעולם שכתוב בתורה שיהי' ביאת המשיח או שיהי' תחיה"מ – הנה אף שהעדר אמונתו בענינים אלו היא מצד עם הארצות (וא"א להאשימו בזה), מ"מ, מכיון שענינים אלו (ביאת המשיח ותחיה"מ) הם עיקרי ויסודי הדת, הרי מובן, דמי שאינו מאמין בהם (גם כשהעדר אמונתו היא מצד עם הארצות), הרי זה חסרון באמונה. (וידועים דברי הגר"ח ז"ל מבריסק בזה, דמי שאינו מאמין באחד מי"ג העיקרים מצד עם הארצות הוא כמו "אפיקורס בשוגג"). משא"כ שאר כל הענינים שבתורה – פשוט שאין שייך לומר כלל, דמי שאינו יודע איזה ענין, יהי' זה חסרון באמונה ה"י. וזה פשוט שאין צריך על זה ראי' כלל. דאם לא תאמר כן יהי' נמצא דאי אפשר להיות יהודי מאמין כדבעי עד שידע כל התורה כולה.

דברים אלו הם פשוטים בתכלית ומקובלים אצל כל ישראל. אמנם בחוג מסויים – רוח אחרת: הענין ד"שלוש שבועות" (וכן הענין ד"שנאת הרשעים". הענין ד"שיטת ההתבדלות" של החתם סופר, ועוד ענינים כיו"ב) – אף שלא כתוב בשום ספר שהם עיקר בדת – נחשבים אצלם לעיקרי האמונה; ולאידך, כמה וכמה ענינים הנוגעים באופן ישיר ליי"ג עיקרי הדת – נחשבים אצלם

לדברים של מה בכך. וכמו שיתבאר בע"ה בפנים האיגרת.

והנה הסיבה שהביאה אותם לטעות הנ"ל שענין שלש שבועות הוא עיקר באמונה – הוא, כי כמה וכמה גדולי ישראל אמרו להדיא דשיטת הציונות היא כפירה. ובהיות שבחוג הנ"ל חושבים שכל עיקר כל מלחמתם של גדולי ישראל נגד הציונות הוא מפני שרעיון הציונות הוא העברה על ג' שבועות – לכן חושבים הם שהענין דג' שבועות הוא יסוד באמונה.

אבל אלו שחושבים כן, אין יודעים כלל וכלל הטעם מה שלחמו נגד הציונות. מה שגדולי ישראל קבעו דשיטת הציונות היא כפירה גמורה הוא לא מצד הענין דשלש שבועות כי אם מצד טעמים אחרים, (א) מצד רעיון הלאומיות, (ב) מצד הרעיון שאפשר להיות גאולה לפני ביאת המשיח. דשני דברים אלו הם כפירה ביסודי הדת (כמשי"ת בפנים האיגרת). אבל הענין דג' שבועות – לא כתוב בשום ספר שהוא עיקר בדת, שהרי, אינו מהי"ג עיקרים.

ופשוט, דמי שלא למד מס' כתובות עד גמירא ואינו יודע הענין דשלש שבועות – אין זה שום חסרון באמונה, והוא אותו הדבר ממש כמו מי שלא למד ואינו יודע איזו הלכה אחרת.

ומה שהאנשים דחוג הנ"ל תולים עצמם בהספר ויואל משה מאמר שלש שבועות – הנה במחילת כבודם אינם יודעים כלל מ"ש בספר הנ"ל וכמו שאבאר בע"ה בפנים האיגרת, דכל מה שהרעיש בספר ויואל משה שהקמת המדינה הו"ע של כפירה – הוא מפני שבהקמת המדינה רצו לפעול גאולה לפני ביאת המשיח, ורעיון זה (שאפשר להיות גאולה לפני ביאת המשיח) הוא כפירה גמורה, כנ"ל. אבל למה שהקמת המדינה היא העברה על השבועות – עם היות שהעברה על השבועות הו"ע חמור ביותר – אין זה שייך כלל לענין של כפירה, כי ענין שבועות אינו מהי"ג עיקרים.

והגע עצמך. בסיום מס' כתובות (קיא, א) נמנו שש שבועות: (א) שלא יעלו ישראל חומה, (ב) שלא ימרדו באוה"ע, (ג) שאוה"ע לא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, (ד) שלא יגלו את הקץ, (ה) שלא ירחקו ולפי גירסא אחרת: "שלא ידחקו" (בדל"ת) את הקץ, (ו) שלא יגלו הסוד לעכו"ם, ובפירש"י שם שני פירושים: אמרי לה סוד העיבור ואמרי לה סוד טעמי התורה.

והרי כל הרעש שמרעישים בהחוג שלהם בענין השבועות הוא רק בנוגע

שבועה הראשונה, השני' והחמישית. וכל ה"מאמר שלש שבועות" שבספר ויואל משה הולך וסובב רק על ג' שבועות אלו. משא"כ בנוגע לשאר השבועות (השלישית הרביעית והששית) – גם בהחוג שלהם מודים שהם כמו כל שאר הענינים שבתורה שאינם נחשבים לעיקרים באמונה. ומהיכי תיתי לומר דשאר ג' השבועות (הראשונה השני' והחמישית) הם עיקרים באמונה ?

ויתירה מזו. בתחילה נמנו בגמרא שם שלש שבועות, ואח"כ דריש (בכפל לשון הכתוב "אם העירו ואם תתעוררו") עוד שלש. ומובן, שבאם כבר רוצים לחדש (דבר שאין לו שום מקור) דשלש השבועות הם עיקר באמונה – צריך לומר זה או על ג' שבועות הראשונות (שבכלל "תעירו") או על ג' שבועות השניות (שבכלל "תעוררו"). אמנם בהחוג שלהם המציאו סברא חדשה, אשר הן בג' שבועות הראשונות – שבועה הראשונה והשלישית (שלא יגלו הקץ ושלא יגלו הסוד) אינם עיקר באמונה, ודוקא שבועה השני' (שלא ידחקו את הקץ) היא עיקר באמונה.

והנה לא זו בלבד שעשו את ג' שבועות אלו ליסוד באמונה – חידוש שלא כתוב בשום ספר – הוסיפו בזה עוד חידוש. והוא, דלא רק שג' שבועות אלו (הראשונה השני' וחמישית) עצמם הם "עיקר בדת", אלא שגם הפירוש של הויואל משה בג' שבועות אלו נעשה אצלם ל"עיקר בדת". ועד כדי כך, דמי שמפרש הגדר דג' שבועות אלו באופן אחר (דלא כפירושו של הויואל משה) נחשב אצלם ל"כופר" רחמנא ליצלין.

ועל כגון דא אמרו "כל המוסיף גורע". כלומר, מקובל אצל כל ישראל שיש י"ג עיקרים, י"ג ולא יותר. ואלו שהוסיפו עיקרים חדשים – שבחרו מו' השבועות (שבמס' כתובות) ג' שבועות ועשו אותם (וגם הפירוש של רבם זצ"ל. בשבועות אלו) ל"עיקר בדת" – הנה "הוספה" זו הביאה אותם ל"גרעון", שמזלזלים הם בכמה ענינים הנוגעים באופן ישיר ל"י"ג עיקרי הדת (היינו לענינים אלו שהרמב"ם קבע אותם לעיקרים, וכן נתקבל בכל תפוצות ישראל). וכמשי"ת בע"ה בפנים האיגרת הוכחות ברורות על זה, לה"גרעון" – מכוונים הם אך ורק לכמה אנשים שבחוג הנ"ל, אבל אינם שייכים כלל ח"ו למ"ש בספר ויואל משה. כי כל מי שלמד בעיון ספר זה, יווכח לדעת שהרה"צ דסאטאמר זצ"ל לא הוסיף ח"ו עיקרים חדשים (כי בכל ספרו לא נמצא דבר מוזר כזה שהענין דג' שבועות הוא עיקר באמונה) ומכ"ש שלא גרע ח"ו מ"י"ג העיקרים שנתקבלו בכל

תפוצות ישראל. אמנם, מכיון שיש אנשים בהחוג שלהם שמסלפים (בזדון או בשגגה) את דברי רבם זצ"ל, לזאת נתעוררתי לענות ולכתוב את האיגרת הלזו בכדי להוכיח את טעותם ולהעמיד את האמת על מכונה.

ובכדי להקל לקרותה, חלקתי את האיגרת לסעיפים, וזה החלק בעזה"י

סעיף א

ראשית דבר אעתיק בקצרה תמצית השיטה של הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל מה שכתב להדיא בספרו ויואל משה מאמר שלש שבועות. וזוהי תמצית שיטתו:

בסימן כ' מוכיח מדברי המהר"ל בספר נצח ישראל פכ"ד שהאיסור דג' שבועות הוא ביהרג ואל יעבור. ומקשה על זה (בסימן ל"ג) שזה לכאורה נגד הלכה רווחת בש"ס ופוסקים שבכל העבירות (חוץ מע"ז ג"ע וש"ד) יעבור ואל יהרג, והיאך יתכן שהאיסור דג' שבועות הוא ביהרג ואל יעבור? גם מקשה (בסימן ל"א) היאך יכולים לחול השבועות על דורות הבאים שבעת השבועה לא נולדו עדיין?

ותוכן תירוצו על כל קושיות אלו הוא, דמה שאין אנו רשאים עכשיו לעבור על השבועות אין זה מצד איסור שבועה ע"פ ההלכה, כי "מעיקר ההלכה אין השבועה חלה על דורות העתידים" (כ"כ להדיא בסוף סימן ע"ט. וכ"ה גם שם ריש סימן פ' ובכ"מ), ומה שאסור לנו לעבור על השבועות הוא (לא מצד איסור שבועה, כי אם) מפני שפעולות אלו (עלי' בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ) הם מעשה של כפירה. כי "בהרבה מאמרים בדברי חכז"ל אין מספר מבואר בדבריהם שלא תהי' גאולה וחירות משעבוד מלכיות עד ביאת המשיח" וגם "אחר ביאת המשיח לא יהי' שום גאולה בלי תשובה" (לשונו בסוף סימן מ"ב), ומכיון שתוכנם של ג' פעולות הנ"ל הוא לקחת חירות וגאולה לפני ביאת המשיח (עיי"ש סימן י"ב דכל השבועות הם מטעם אחד שלא לדחוק את הקץ, היינו לקחת הגאולה לפני ביאת המשיח) – הרי נמצא, שפעולות אלו הם מעשה של כפירה. ולכן כתב המהר"ל שהם ביהרג ואל יעבור – כי איסור כפירה הוא ביהרג ואל יעבור (כמבואר שם בארוכה בסימן ע"ו).

אלא שעפ"ז קשה למה הוצרך להשביע על זה – והרי גם לולי השבועה הוא איסור מהתורה, איסור דיהרג ואל יעבור? ומבאר זה בסימן ע"ח, דמה שהוצרך להשביע הוא בכדי להגדיל את העונש. כלומר, לענין האיסור – לא ניתוסף שום דבר ע"י ההשבעה, כי (א) גם לולי ההשבעה הוה איסור דמעשה כפירה שהוא איסור חמור יותר מאיסור שבועה, (ב) מכיון "שלפי הדין אין השבועה חלה על דורות הבאים", הרי מצד הדין אין כאן איסור שבועה כלל, וענין מה שהקב"ה השביע את השבועות – הוא לענין הענש, דלהיות שעונש שבועה חמור יותר מהעונש על איסור כפירה (דאף שבנוגע להאיסור איסור כפירה חמור יותר מ"מ

בנוגע להעונש עונש שבועה הוא חמור יותר, כמו שמבאר שם בארוכה), לכן השביע הקב"ה השלש שבועות, בכדי להגדיל את העונש, שיהי' על זה לא רק עונש על איסור כפירה אלא גם עונש שבועה. ומסיים שם בסוף סימן ע"ח וז"ל: "דאף שלפי הדין אין השבועה חלה על דורות הבאים, מ"מ הודיעה הנבואה שהקפיד הקב"ה להטיל על זה עונש כמו שבועה, וכזה הוא נמשל לשבועה". עכ"ל.

ועפ"ז מתרץ (בסימן פ') מה שהרמב"ם בספר הי"ד לא הביא ענין השבועות – כי הרמב"ם מביא רק הלכות ולא עונשים, ומכיון "שאין באלו השבועות ענין של הלכה, כי באמת אינם חלים על הדורות אלא שהוא להגדיל העונש" – לכן לא הביא הרמב"ם את השבועות, מכיון שאינם ענין של הלכה ורק ענין של עונש. ומה שלא הביא את ההלכה היינו האיסור לעשות פעולות אלו (דעלי' בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ) – הוא מפני שסומך על מ"ש (בהל' תשובה ובהל' מלכים) שא"א להיות גאולה בלי תשובה, דמזה ידעין כבר דמי שחושב שאפשר לגאולה בלי תשובה הוה זה מחשבת כפירה, ולכן לא הוצרך להשמיענו האיסור שבפעולות הנ"ל (לפעול גאולה בלי תשובה) – כי דבר זה שאסור לעשות מעשה כפירה הוא דבר שמוכן מעצמו.

דברים אלו הם תמצית שיטתו בענין ג' שבועות. ועל יסוד זה כותב (בסימן פ"ג) בנוגע להמדינה, דמכיון שענינה הוא עשיית צעדים נגד גזירת הגלות – הרי זה מעשה של כפירה, שהוא איסור דיהרג ואל יעבור. ושם (בסימן פ"ח ובסימן ק"ד) שמטעם זה אסור להיות חבר בה"כנסת", מפני שזוהי "הודאה גמורה למעשה הכפירה", ופעולה של הודאה בע"ז או הודאה בכפירה היא איסור דיהרג ואל יעבור. ושם (בסימן קמ"א) "חומר באיסור לילך אל הבחירות", כי (נוסף על מה שעי"ז מכשיל את חברי הכנסת ועובר על ולפני עור לא תתן מכשול, הנה) גם בזה עצמו שהולך אל הבחירות כו' בזה עצמו הוא מודה בע"ז הטמאה". עכ"ל. ובפשטות צריך לומר לפי שיטתו (אף שלא כתב זה בפירוש) שגם "חומר האיסור לילך אל הבחירות" הוא ביהרג ואל יעבור. דמכיון שההליכה לבחירות היא הודאה במעשה הכפירה דלקיחת גאולה לפני ביאת המשיח – הרי כבר כתב להדיא (בסימן ע"ו ובסימן פ"ג ובכ"מ) שההודאה בכפירה זו היא איסור דיהרג ואל יעבור.

סעיף ב

והעולה מזה הוא, דכל הרעש מה שהרעיש הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל נגד הקמת המדינה וגם נגד ההודאה בהמדינה (ע"י הליכה לבחירות וכיו"ב) הוא מצד האיסור דמעשה כפירה, אבל לא מצד האיסור דג' שבועות (כפי שחושבים בהחוג דסאטאמאר) – שהרי כתב להדיא כמה וכמה פעמים, שמצד ההלכה "אין השבועה חלה על דורות העתידים", ובמילא אין בזה איסור שבועה כלל.

ומה שקרא את חלק הראשון שבספרו ויואל משה בשם "מאמר של שבועות" (אף שלהלכה אין זה נוגע כלל) – הוא, כי מכיון שעונש שבועה חמור יותר מעונש על איסור כפירה (ובפרט בנוגע לשבועות אלו שנאמר עליהם במס' כתובות שם "ואם לאו אני מתיר את בשרכם כו'"), לכן האריך מאד בענין השבועות, וגם קרא את מאמרו בשם זה, בכדי להלהיב את הלבבות להתרחק יותר מהמדינה מפני פחד העונש האמור גבי השבועות.

ואל תתמה על זה – שהרי (לפי שיטתו) גם הקב"ה עשה כן. דכל הענין מה שהקב"ה השביע את השבועות, אין זה מוסיף שום איסור (מכיון שהשבועות אינן חלות כלל על הדורות הבאים), והוא רק בכדי להגדיל העונש, כמו שמבאר בארוכה בסימן ע"ח.

ועפ"ז נמצא, דאותם השבועות שאינם שייכים ללקיחת חירות וגאולה לפני ביאת המשיח – והם השבועה "שלא יגלו את הקץ", השבועה "שלא יגלו הסוד לעו"כ" (וברש"י שם שני פירושים: אמרי לה סוד העיבור ואמרי לה סוד טעמי התורה) – מכיון שבשבועות אלו אין שייך הטעם דמעשה כפירה, ליכא בהם שום איסור כלל, מכיון שהשבועות אינם חלים על דורות הבאים.

[וכאן המקום להעיר, דכשקוראים את ה"מאמר של שבועות" בשטחיות – אפשר לטעות בשלש השבועות המנויים בגמרא הם: "שלא יעלו בחומה", "שלא ימרדו באומות", ו"שלא ידחקו את הקץ". וכדמשמע מלשונו בריש סימן כ"ד, דלאחרי שמבאר (בסימן כ"ג השבועה "שלא יעלו כו'") ו"שלא ימרדו כו'", כותב (בריש סימן כ"ד בזה"ל: "ומעתה אבוא לבאר השבועה השלישית שלא ידחקו את הקץ". והקורא בשטחיות עלול לטעות שהם ה"שלש שבועות" המנויים בגמרא.

ובכדי להוציא מטעות זה, נעתיק דברי הגמרא במס' כתובות (דף קי"א

ע"א). בתחילה מונה הגמרא שלש שבועות, והם: "שלא יעלו בחומה", "שלא ימרדו באוה"ע", ושאוה"ע לא ישתעבדו יותר מדאי. ולאח"ז מונה הגמרא שש שבועות. והם: "תלתא הני דאמרן", ועוד ג': שלא יגלו את הקץ, שלא ידחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לעו"כ. עד כ; דברי הגמרא שם.

ולכאורה קשה: (א) למה כותב בויאל משה דהשבועה שלא ידחקו כו' היא שבועה השלישית – והרי בגמרא שם היא שבועה החמישית? (ב) בגמרא שם יש ב' דיעות: דיעה אחת – שיש שלש שבועות, ודיעה שני' – שיש שש שבועות, ג' השבועות שבדיעה הראשונה, ועוד ג' שבועות. ולכאורה, כשאומרים הלשון "שלש שבועות" – הכוונה בזה היא לשלש השבועות שבדיעה הראשונה (או לשלש השבועות המתוספים בדיעה השני'), אמנם ה"מאמר שלש שבועות" שבספר ויאל משה סובב והולך על ב' שבועות הראשונות שבדיעה הראשונה ושבועה השני' (החמישית) שמתוספת בדיעה השני', ושבועות אלו קורא בשם "שלש שבועות" סתם?

ונראה לומר בזה, דמה שקורא בויאל משה בשם "שלש שבועות" הם אותם השבועות שנוגעים גם עכשיו לדינא. ומכיון שהשבועה שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי היא שבועה לאוה"ע ולא לישראל, וגם השבועות "שלא יגלו הקץ" ו"שלא יגלו הסוד" אינם נוגעים לדינא (לשיטתו), מכיון שאין בהם מעשה כפירה – נמצא, דהשבועות שנוגעים עכשיו לישראל הם "שלא יעלו" ו"שלא ימרדו" ו"שלא ידחקו". ושבועות אלו מכנה בשם "שלש שבועות". וזהו גם כונתו במ"ש על השבועה שלא ידחקו שהיא "שבועה השלישית" – שכוונתו בזה היא שהיא שבועה השלישית מאותם ה"שלש שבועות" שנוגעים לדינא.

[לא באתי אלא להעיר, בכדי שלא יטעו דג' שבועות אלו הם ה"שלש שבועות" שנמנו בגמרא].

סעיף ג

וממוצא דבר מובן, דמה שהיואל משה מחמיר כ"כ בענין השבועות ועד שהם באיסור דיהרג ואל יעבור – הוא לא מצד ענין השבועות גופא כי אם מצד ענין הכפירה שבזה. אבל בנוגע להשבועות גופא – הוא מקיל בזה יותר מכל האחרונים.

דהנה בטעם הדבר מה שלא הובאו השבועות ברמב"ם ושאר פוסקים, כתב האבני נזר (בשו"ת יו"ד סימן תנ"ד אות מ"ה ואילך), דהשבועה היא להנשמות כמו שהם למעלה, וע"ד השבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע" שמשביעין את הנשמה קודם ביאתה לעולם. (ועד"ז מבאר בענין השבועה לאוה"ע שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, דהשבועה להאומות היא להשר שלהם). ועפ"ז מתרץ מה שלא הובאו השבועות בפוסקים, כי "זה אין עסק בהלכה, דבאמת האדם עצמו כמו שהוא בגוף לא נצטווה רק שרש הנשמה למעלה" (לשון האבני נזר שם אות נ').

אמנם ביואל משה ריש סימן ל"ה חולק על האבני נזר, וז"ל: "ובעיקר התירוץ שכתב שהיתה השבועה להשרים ולשורש נשמותיהם של ישראל למעלה, לכאורה ע"פ הלכה אין מקום לשבועה כזו", ולכן מסיק דמה שהרמב"ם בספר הי"ד לא הביא השבועות הוא לפי שאינם חלים כלל על דורות הבאים והם רק להגדיל העונש (כמו שהעתקנו לעיל סעיף א').

[דרך אגב: מה שהקשה על האבני נזר ד"ע"פ הלכה אין מקום לשבועה כזו", אינו מובן, שהרי גם האבני נזר כתב ד"אין זה ענין להלכה". וצע"ג].

והנפק"מ בין שני הביאורים הוא, דלפי ביאור האבני נזר שהשבועה היא להנשמה כמו שהיא למעלה – פשוט, שהשבועות חלים על כל הדורות, שהרי גם הנשמות שבדורות הבאים היו בעת השבועה. ואף שאין זה ענין בהלכה, דענין ההלכה הוא ציווי להאדם למטה (נשמה בגוף) – מ"מ, הרי בפועל צריך לקיים גם שבועה להנשמה (בדוגמת השבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע", דאף שהיא שבועה להנשמה, היא שבועה שהאדם צריך להתחשב עמה וצריך לקיימה, ורק שאין זה עניין להלכה). ובמילא פשוט שצריך לקיים כל החמש שבועות שהשביע הקב"ה לישראל, גם השבועה "שלא יגלו את הקץ" ו"שלא יגלו הסוד".

משא"כ לפי הויזאל משה שהשבועות אינם חלים כלל על הדורות הבאים, וכל ענינם הוא רק להגדיל העונש על האיסור דמעשה כפירה – הרי בנוגע להשבועה "שלא יגלו הקץ" ו"שלא יגלו הסוד", מכיון שבשבועות אלו אין בהם מעשה כפירה, אין צריך לחשוש כלל.

ואין לומר דסוף סוף מכיון שיש שבועה שלא יגלו יהי' על זה עונש שבועה – דדברים אלו הם דברי הבל. שהרי פשוט שעונש הוא על איסור דוקא, וכשליכא איסור כלל (איסור שבועה אין כאן שהרי השבועות אינם חלים על הדורות הבאים, ואיסור כפירה אין כאן מכיון שפעולות אלו אין שייכים כלל לעניין של לקיחת חירות וגאולה לפני ביאת המשיח), אין שייך שיהי' על זה עונש. ואין זה שום טעם לחשוש לזה.

סעיף ד

והנה מה שכתבנו לעיל שבהשבועה "שלא יגלו הקץ" ו"שלא יגלו הסוד" ליכא שום איסור כלל (לשיטת הרה"צ דסאטמאר זצ"ל) – נביא לזה הוכחה נוספת. שהרי כל תירוצו של הויואל משה בסימן פ' (נעתק לעיל סעיף א') על מה שהרמב"ם בהלכותיו אינו מביא איסור השבועות (שאסור לעלות בחומה וכו') הוא מפני שסמך עצמו על מ"ש כבר (בהל' תשובה ובהל' מלכים) דא"א לגאולה בלי תשובה, שמזה אנו יודעים כבר האיסור דעשיית צעדים לפעול את הגאולה, כי עשיית צעדים לפעול הגאולה היא כפירה בהיסוד דא"א לגאולה בלי תשובה,

ולכאורה, תירוצו זה הוא רק על מה שהרמב"ם אינו מביא האיסור לעלי' בחומה ודמרידה באומות ודחיקת הקץ – כי ג' פעולות אלו שייכים ללקיחת גאולה, אבל בנוגע לגילוי הקץ וגילוי הסוד – מכיון שפעולות אלו אינם שייכים ללקיחת גאולה (ובמילא אינם כפירה בהיסוד דא"א לגאולה בלי תשובה) – הרי הוצרך הרמב"ם להביא זה?

וע"פ הנ"ל מתורץ בפשטות. כי בדברים אלו (מכיון שאינם ענין של מעשה הכפירה) ליכא באמת שום איסור כלל, מכיון שאין השבועות חלים על דורות הבאים, ועיין לעיל סעיף ב', דב"מאמר שלש שבועות" שבספר ויואל משה מדבר רק באותם השבועות שנוגעים לדינא, והם: שלא יעלו בחומה, שלא ימרדו באומות, ושלא ידחקו את הקץ.

סעיף ה

וע"פ הנ"ל מובן גם בנוגע לשלש שבועות הנ"ל שהם נוגעים לדינא גם לשיטת הויזאל משה – דבאם תהי' משכחת של פעולות אלו (דעלי' בחומה, מרידה באומות, ודחיקת הקץ באופן שאין בהם מעשה כפירה, שלפי האבני נזר יהי' בזה איסור (אלא שאין זה איסור הלכה), משא"כ להויזאל משה יהי' מותר.

דכמו שאין איסור (לדעתו) לגלות את הקץ ולגלות את הסוד – וכדמוכרח מהא שהרמב"ם לא הביא איסור זה – כ"ה גם בנוגע לג' פעולות הנ"ל היכא שהם באופן כזה שאין בהם מעשה כפירה. שהרי כל טעם האיסור דג' פעולות אלו הוא (לא מצד השבועה, ורק) מצד הכפירה שבזה – הרי כאשר הם באופן שאין בהם מעשה כפירה, הם מותרים. ואין שום סברא לחלק בין ג' פעולות אלו (היכא דאין בהם כפירה) להפעולות דגילוי הקץ וגילוי הסוד.

והנה בנוגע לדחיקת הקץ – פשוט שיש משכחת כזו. שהרי מבואר בויזאל משה בסימן כ"ו, שבכמה מדרשים מבואר דדחיקת הקץ קאי על פעולה אנושית בידים, ובפירש"י כתובות שם מפרש שזה קאי על ריבוי תחנונים יותר מדאי. ומסיים בויזאל משה שם שב' הפירושים אמת, כי השבועה דלא ידחקו כו' "כוללת כל מיני דחיקה, באיזה אופן שיהי'".

ובנוגע לדחיקת הקץ ע"י ריבוי תחנונים – מבאר בארוכה בסימן ע"ט, דעל זה אין שייך לומר שיש בזה איזה ענין של כפירה ח"ו. עיי"ש בארוכה. ומכיון שהשבועות אינם חלים על דורות הבאים וכל האיסור הוא רק מצד מעשה כפירה – הרי נמצא, שהאיסור דחיקת הקץ שנוגע לדינא הוא רק באופן דפעולה אנושית בידים, משא"כ דחיקת הקץ ע"י ריבוי תחנונים – אין זה נוגע לדינא, והוא כמו "גילוי הקץ" ו"גילוי הסוד".

ואותו הדבר הוא בנוגע לעלי' בחומה ומרידה באומות, דיש משכחת לעלי' בחומה ומרידה באומות שיהיו באופן כזה שאין בהם משום מעשה כפירה (כמו שיבואר לקמן בע"ה), ובאופן כזה – הנה לשיטת הויזאל משה שהשבועות אינם חלים על דורות הבאים, ליכא בזה שום איסור כלל.

סעיף ו

דהנה בהגדר דעלי' בחומה יש שקו"ט בוואל משה סימן יו"ד, אם זה קאי דוקא על עלי' של רוב ישראל, או שגם עלי' דכנופי' גדולה (גם כשאנו רוב ישראל) נק' עלי' בחומה. ומסיק שם כאופן הב', כי כן מוכח מפירש"י "וכן מראין הרבה דרשות שבדברי רז"ל".

אמנם בסוף סימן פ' כתב, דמה שהרמב"ם בספר הי"ד לא הביא האיסור "שלא יעלו בחומה" – כי הרמב"ם סובר שהשבועה שלא יעלו בחומה קאי על רוב ישראל, ועליית רוב ישראל הוה קיבוץ גליות. ולכן לא הוצרך הרמב"ם להביא האיסור שלא יעלו בחומה – כי הרמב"ם סומך על מ"ש כבר דא"א לגאולה (קיבוץ גליות) בלי תשובה, ומזה אנו יודעים כבר ד"החושבים לעלות בחומה רוב ישראל שהוא קיבוץ גליות, טרם שיעשו כל ישראל תשובה, הוי זה כפירה בתורה". עכ"ל.

ומהמשך דבריו שם מוכח, דמה שהכריח אותו לומר דס"ל להרמב"ם ד"שלא יעלו בחומה" קאי על רוב ישראל – אף ש"מראין הרבה דרשות שבדברי חז"ל" דהשבועה שלא יעלו בחומה קאי על כל כנופי' גדולה (גם כשאנו רוב ישראל) הוא – כי זה פשוט שדוקא על עליית רוב ישראל שייך לומר שהוא קיבוץ גליות, וכל זמן שאין עליית רוב ישראל, גם כשעולה כנופי' גדולה, אין זה קיבוץ גליות. ולכן: בכדי לתרץ מה שהרמב"ם לא הביא האיסור לעלות בחומה, מוכרח לומר דס"ל להרמב"ם שהאיסור הוא רק על מ"ש דא"א לגאולה בלי תשובה, מכיון שעלי' כזו אינה ענין של גאולה כלל. ולכן, באם נאמר דהאיסור שלא לעלות בחומה הוא גם על כנופי' גדולה – הי' בודאי הרמב"ם מביא זה. ומהא שהרמב"ם לא הביא האיסור לעלות בחומה וסמך עצמו על מ"ש דא"א לגאולה בלי תשובה – מוכרח דס"ל להרמב"ם שהאיסור שלא יעלו בחומה קאי רק על רוב ישראל, ולכן לא הוצרך להביא זה – כי בנוגע לעליית רוב ישראל, מכיון שזה הוה ענין של קיבוץ גליות, שייך שפיר לומר שהרמב"ם סומך עצמו על מ"ש דא"א לגאולה בלי תשובה, שמזה ידעו כבר שעליית רוב ישראל (לפני עשיית תשובה) אסור מצד מעשה כפירה.

אך עדיין אינו מובן, מכיון ש"הרבה דרשות חז"ל" מראין דהשבועה שלא יעלו בחומה קאי גם על כנופי' גדולה – הרי מסתבר לומר, שגם הרמב"ם מפרש כן ואינו חולק על כל דרשות אלו), ומה שהרמב"ם לא הביא השבועה שלא

יעלו בחומה (היינו שיש איסור גם על כנופי' גדולה) הוא לפי שאין השבועה חלה על דורות הבאים. ומה הכריח את הויואל משה לחדש "דהרמב"ם סובר דהשבועה שלא יעלו בחומה קאי על רוב ישראל" וחולק על "הרבה דרשות שבדברי חז"ל"?

והרי בנוגע להשבועה "שלא יגלו את הקץ" ו"שלא יגלו הסוד" הרי בודאי אין שייך לומר דמה שהרמב"ם לא הביאם הוא מפני שאנו יודעים מעצמנו שהם אסורות מצד מעשה כפירה (שהרי ענינים אלו אינם שייכים ללקיחת גאולה כלל), וע"כ צ"ל דמה שהרמב"ם לא הביאם הוא מפני שאין נפקותא לדינא לפי שהשבועות אינם חלים על דורות הבאים – וא"כ הרי אותו תירוץ הוא גם בנוגע למה שהרמב"ם אינו מביא השבועה שלא יעלו בחומה" גם להפירוש (שבהרבה דרשות) דהשבועה היא על כנופי' גדולה, דמה שהרמב"ם לא הביא זה הוא מפני שהשבועה אינה חלה על דורות הבאים, ומנא לן לחדש שהרמב"ם מפרש פירוש חדש בשבועה זו וחולק על הרבה דרשות?

ולכן נראה לומר, דמ"ש בויואל משה "דהרמב"ם סובר דהשבועה שלא יעלו בחומה קאי על רוב ישראל" – אין כוונתו דהרמב"ם מפרש שהשבועה היא על רוב ישראל (וחולק על הרבה דרשות), כי אם, דמה שנוגע מהשבועה לדינא, היינו האיסור דעליית רוב ישראל – על זה מבאר, דמכיון שעליית רוב ישראל הוה קיבוץ גליות, לא הוצרך הרמב"ם להביא זה, כי זה אנו יודעים כבר מהא דכתב שא"א לגאולה בלי תשובה.

והיינו, דכמו שבנוגע להשבועה "שלא ידחקו את הקץ" כתב להדיא בויואל משה (נעתק לעיל סעיף ה') שהיא "כוללת כל מיני דחיקה באיזה אופן שיהי'", הן באופן כזה שיש בה משום מעשה כפירה (דחיקה ע"י פעולה אנושית בידים) והן באופן כזה שאין בה משום מעשה כפירה (דחיקה ע"י ריבוי תחנונים יותר מדאי או דחיקה ע"י השבועות**) – עד"ז הוא גם בנוגע השבועה "שלא יעלו בחומה", שבזה נכלל הן העלי' דרוב ישראל (דבעלי' זו יש בה משום מעשה כפירה) והן העלי' דכנופי' גדולה (שאין בה משום מעשה כפירה).

והרמב"ם לא הביא שני האופנים, העלי' דרוב ישראל אינו מביא – מפני שאיסור זה אנו יודעים כבר מצד זה שהוא מעשה כפירה, וענין השבועה אין מוסיף בזה שום נפקותא לדינא (דאף שמצד השבועה מתוסף עונש חמור יותר, הרי ענין העונשים אינו ענין בהלכה); והעלי' דכנופי' גדולה אינו מביא – מפני שבזה ליכא שום איסור, לפי שהשבועות אינם חלים על דורות הבאים.

סעיף ז

ומכל זה מובן גם בנוגע להשבועה "שלא ימרדו באומות" – שגם בנוגע לגדרה של שבועה זו יש לחקור איזו פעולה נקראת בשם מרידה באומות – דלשיטת הויואל משה, כל החקירות שבזה אינם נוגעים לדינא כלל. והיינו, דלשיטת האבני נזר שהשבועות חלים (בנוגע להנשמה) על כל הדורות – הרי הפירוש של הגדר דמרידה באומות הוא נוגע לדינא. משא"כ לשיטת הויואל משה שהשבועה אינה חלה כלל, וכל האיסור למרוד באומות הוא מצד מעשה כפירה דלקיחת חירות וגאולה לפני ביאת המשיח – הרי הדבר היחידי שנוגע לדינא הוא רק אם פעולת המרידה היא בכדי לקחת חירות וגאולה, או לאו.

דכאשר פעולת המרידה באומות היא בכדי להשתחרר משעבוד מלכיות – אז ודאי דפעולה זו היא אסורה מצד מעשה כפירה, גם כאשר פעולה זו אינה נכללת בהשבועה; וכאשר פעולת המרידה היא באופן שאינה קשורה עם לקיחת חירות וגאולה – אזי, גם כשהיא נכללת בהשבועה, ליכא בזה שום איסור כלל, מכיון שאין השבועה חלה על דורות הבאים.

דכל הנפקותא אם זה נכלל בהשבועה או לאו (לשיטת הויואל משה דהשבועות אינן חלים על דורות הבאים) הוא רק לעניין העונש. והיינו, דהיכא שפעולת המרידה היא באופן דלקיחת חירות וגאולה – שאז היא אסורה מצד מעשה כפירה (גם מבלעדי השבועה) – אז יש חילוק (לענין העונש) אם היא נכללת בהשבועה או לאו, דבאם אינה נכללת בהשבועה – יש על זה רק העונש על האיסור דמעשה כפירה, ובאם היא נכללת בהשבועה – יש על זה גם עונש שבועה שהוא עונש חמור יותר.

דכל זה הוא דוקא היכא דפעולת המרידה הוא באופן דלקיחת חירות וגאולה, שיש בה איסור דמעשה כפירה, אזי יש עלי' גם עונש שבועה (באם פעולה כזו היא נכללת בהשבועה). אבל היכא שפעולת המרידה היא באופן שאינה קשורה עם לקיחת גאולה, שאז אין בה איסור דמעשה כפירה – הרי אין נפק"מ כלל אם היא נכללת בהשבועה או לאו, מכיון שהשבועה אינה חלה כלל על דורות הבאים. ועיין לקמן סעיף ח'.

והארכתי בזה, כי כמה אנשים מהחוג דסאטאמאר מסלפים את דברי הויואל משה ואומרים שלשיטת הויואל משה כל פעולה של מרידה באומות – גם כשאין לה שום שייכות עם לקיחת חירות וגאולה – היא באיסור דיהרג ואל

יעבור. ומתוך כך הם מדברים על היהודים הקדושים שהיו בגיטו ווארשא הי"ד ועשו מרד בהגרמנים ימ"ש, שאומרים עליהם שעברו ח"ו באיסור חמור דיהרג ואל יעבור.

ולדידי ברור, שדברים אלו הם דברי הבל הבלים, כי מכיון שלא עלה כלל על דעת היהודים שע"י המרד ישתחררו מהגלות – וכל כוונת המרידה הייתה מפני שחשבו שע"ז תהי' הצלה של כמה וכמה מבנ"י, או בכדי להנקם מהגרמנים ימ"ש (אבל בכל אופן ברור שלא חשבו כלל שע"ז ישתחררו מהגלות) – הרי ודאי שלשיטת היואל משה שהשבועה אינה חלה כלל וכל האיסור למרוד באומות הוא רק מצד שהוא כפירה בהיסוד דא"א לגאולה בלי תשובה, הרי פשוט, דהיכא שהמרידה באומות אינה קשורה עם לקיחת חירות וגאולה, ליכא שום איסור כלל.

סעיף ח

העולה מכל הנ"ל הוא, שכל הפלפולים והשקו"ט איזו פעולה נקראת בשם "עלי" בחומה", וכן איזו פעולה נקראת בשם "מרידה באומות" – נוגע לדינא רק לשיטת האבני נזר. משא"כ לשיטת הויואל משה – אין זה נוגע כלל. והיינו, דגם פעולות אלו שנקראות ודאי בשם זה ("עלי" בחומה" או "מרידה באומות"), באם אינן קשורות עם לקיחת חירות וגאולה – אין בהם שום צד איסור כלל, מכיון שהשבועות אינם חלים כלל.

ופשוט שאין לומר שאעפ"כ צריך למנוע מלעשות פעולות אלו (אף שאין בהם צד איסור) כי מכיון שהקב"ה השביע שלא לעשות פעולות אלו יהי' על זה עונש שבועה – דברים אלו הם הבל הבלים. כי פשוט שעונש הוא על איסור דוקא, וכשליכא איסור ליכא עונש.

ואל תשיבני מהא שכתב בויואל משה סוף סימן ע"ח (נעתק לעיל סעיף א') "דאף שלפי הדין אין השבועה חלה על הדורות הבאים מ"מ הודיעה הנבואה שהקפיד הקב"ה להטיל על זה עונש כמו שבועה" – דשאני התם, שמדבר שם בנוגע לפעולות כאלו שיש בהם איסור מצד המעשה כפירה, ועל זה אומר, דהגם שפעולות אלו יש בהם רק איסור כפירה ואין בהם איסור שבועה (כי אין השבועה חלה) מ"מ הטיל הקב"ה עליהם גם עונש שבועה.

ואף שגם זה הוא חידוש גדול, דלכאורה: כשאדם עובר עבירה שיש בה איסור כפירה ולא איסור שבועה, למה יענש על זה גם בעונש שבועה (ובפרט שעונש שבועה חמור יותר, כמו שהאריך שם בסימן ע"ח) – מ"מ ס"ל להויואל משה, דחומר איסור הכפירה שבפעולות אלו הוא חמור עד כדי כך שנענשים על זה גם בעונש שבועה,

דכל זה שייך דוקא היכא שיש איסור בפעולות אלו. אבל היכא שהעלי' בחומה והמרידה באומות אינן קשורות עם לקיחת חירות וגאולה, שאז אין בהם שום צד איסור כלל (לא איסור כפירה ולא איסור שבועה) – פשוט שאין שייך על זה שום עונש כלל. דכשליכא איסור ליכא עונש.

סעיף ט

והנה יש מתעקשים הטוענים, דענין "שלש שבועות" הוא הדבר שקובע ומברר איזו פעולה נקראת בשם "לקיחת חירות וגאולה". והיינו, דכל פעולה שנכללת בהשבועות – אפילו אם היא פעולה כזו שבפשטות (אלולי הסוגיא דג' שבועות) לא הי' עולה על הדעת כלל שזהו ענין של חירות וגאולה, מ"מ, באם היא פעולה כזו שנכללת בהשבועות – הרי זה גופא מוכיח שהיא ענין של "לקיחת חירות וגאולה", ובמילא אסורה מצד מעשה כפירה.

וע"פ יסוד זה הם אומרים, דמכיון שמלשון השבועה "שלא ימרדו באומות" ("שלא ימרדו" סתם) מוכח שהשבועה היא על כל מרידה (גם כשהמרידה אינה בכדי להשתחרר מעול גליות ורק בשביל טעמים אחרים, כמו המרד שהי' בגיטו ווארשא) הנה זה גופא מוכיח שכל פעולה של מרידה (יהי' באיזה אופן שיהי') היא ענין של "לקיחת חירות וגאולה" ואסורה מצד מעשה כפירה.

והנה אף שכל מי שיש לו מוח בקדקדו מבין שטענה זון דענין "שלש שבועות" הוא קובע ומברר מה נקרא בשם "לקיחת חירות וגאולה" אין לה שום יסוד כלל, מ"מ, מכיון שטענה זו הביאה אותם לדבר סרה על הקדושים הי"ד שהיו בגיטו ווארשא שעברו ח"ו על איסור דמעשה כפירה – ולא עוד אלא שדברי סרה אלו תלויים הם ב"מאמר שלש שבועות" שבספר ויואל משה – אביא בע"ה מספר זה גופא שתי הוכחות נגד טענה זו.

א) בספר ויואל משה סוף סימן יו"ד כותב בזה"ל: "ונראה מזה שכל כנופי' גדולה כו' נקראת עלי' בחומה כו' וכן מראין הרבה דרשות שבדברי רז"ל", והיינו דהשבועה "שלא יעלו בחומה" קאי (כמו ש"מראין הרבה דרשות שבדברי רז"ל") גם עלי' של כנופי' גדולה. ואעפ"כ כותב בסוף סימן פ' (הובא לעיל סעיף ו') אשר דוקא עלי' של רוב ישראל הוה ענין של קיבוץ גליות ואסור מצד מעשה כפירה. משא"כ עלי' של כנופי' גדולה, כשאין בה רוב ישראל – לא הוה ענין של קיבוץ גליות ואין בזה איסור דמעשה כפירה.

הרי מפורש בדבריו, שהדבר שקובע ומברר איזו פעולה נקראת בשם "לקיחת חירות וגאולה" הוא – מה שמובן בפשטות שדבר כזה הוא ענין של חירות וגאולה, ודלא כהמתעקשים הנ"ל שזה נקבע ע"פ הענין ד"שלש שבועות" שהרי עליה של כנופי' גדולה נכללת בהשבועה "שלא יעלו בחומה" (כמו ש"מראין הרבה דרשות שבדברי רז"ל") ואעפ"כ עלי' כזו אינה ענין של קיבוץ גליות*.

(ב) תמצית תירוצו של הויואל משה (בסימן פ') על מה שהרמב"ם בספר הי"ד לא הביא השלש שבועות הוא לפי "שאינן באלו השבועות ענין של הלכה כו' אלא שהוא להגדיל העונש", ודרכו של הרמב"ם להביא רק ההלכות ולא העונשים". ומה שהרמב"ם לא הביא את ההלכה היינו שאסור לעשות דברים אלו – על זה מתרין שם, שהרמב"ם סומך על מ"ש (בהל' תשובה ובהל' מלכים) דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, דמזה ידעינן כבר שכל פעולה דעשיית גאולה היא כפירה במ"ש בתורה דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה.

הרי מפורש בדבריו, דענין "שלש שבועות" הוא רק להגדיל העונש אבל אין בזה שום נפקותא לדינא, כי באם הי' מזה איזה נפקותא לדינא, הוצרך הרמב"ם להביא זאת. (ועיין בהקדמת הרמב"ם לספר הי"ד וז"ל: כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם כדין מדיני ישראל אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה כו' לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם).

ומזה מוכח להדיא, שהדבר היחידי שעל פיו אנו יודעים איזו פעולה נקראת בשם "לקיחת גאולה" (דפעולה כזו אסורה מצד מעשה כפירה) הוא פרטי ענין הגאולה שכתבם הרמב"ם בספר הי"ד. דלפי דברי המתעקשים שענין זה (איזו פעולה נקראת בשם "לקיחת גאולה") נקבע ע"פ הענין ד"שלש שבועות" – הוצרך הרמב"ם להביא ענין השבועות בכדי שנדע איזו פעולה אסורה מצד מעשה כפירה דלקיחת גאולה. והרי א"א לומר שהרמב"ם סמך שידעו זה מהסוגיא ד"שלש שבועות" שבמס' כתובות – שהרי כתב להדיא בהקדמתו "ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם".

ומכל זה נראה ברור, דמ"ש הויואל משה שהפעולות דשלש שבועות הם אסורות מצד מעשה כפירה במ"ש בתורה דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה – הוא דוקא בפעולות כאלו שבפשטות מסתבר לומר שהם ענין של "לקיחת גאולה" (ואין צריך להביא ראי' על זה מהסוגיא דג' שבועות או ממאמרי חז"ל אחרים שלא הובאו בספר הי"ד להרמב"ם).

סעיף י

והנה מהפעולות דס"ל להוויאל משה שהם ענין של לקיחת גאולה, ולכן הם באיסור דיהרג ואל יעבור לפי שהם כפירה בהיסוד דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה – אנו מוצאים בספרו ג' דברים: (א) עליית רוב ישראל לארץ ישראל, (ב) כיבוש ארץ ישראל, (ג) למרוד באומות וללכוד מהם המלוכה גם בחוץ לארץ, דבנוגע לג' דברים אלו כתב להדיא שהם מעשה כפירה (כדלקמן), ואעפ"כ מצינו כמה גדולי ישראל שהתירו לעשות פעולות אלו, כדלקמן;

(א) עליית רוב ישראל לארץ ישראל:

כבר הובא לעיל מ"ש בוויאל משה סוף סימן פ' הטעם על מה שהרמב"ם לא הביא השבועה (האיסור) שלא יעלו בחומה, כי ס"ל להרמב"ם דהשבועה שלא יעלו בחומה קאי דוקא על רוב ישראל, ועליית רוב ישראל הוה קיבוץ גליות. ולכן לא הוצרך הרמב"ם להביא איסור זה – כי מבואר בקרא שקיבוץ גליות יהי' לאחר תשובה דוקא, וא"כ "החושבים לעלות בחומה רוב ישראל שהוא קיבוץ גליות טרם שיעשו כל ישראל תשובה, הוי זה כפירה בתורה", והרי ענין זה שאסור לעשות פעולה של כפירה מובן מעצמו ולא הוצרך הרמב"ם לכתוב זה.

והנה ידוע מ"ש בשו"ת אבני נזר יו"ד סימן תנ"ד אות נ"ו וז"ל: "שאם יותן רשות לכל ישראל לעלות לא יחשב שעולין בחומה, כי בחומה פירש"י ביד חזקה". (ועיי"ש ריש סימן תנ"ו, דמ"ש בספר אהבת יונתן אפילו ברשות אסור "דברי דרשה הם כו' והגאון מוהר"י ז"ל בעצמו לדינא לא הי' זו מפירש"י". והיינו דס"ל להאבני נזר, שלדינא: גם הגאון ר' יונתן ס"ל שברשות מותר, ומ"ש בספר אהבת יונתן כתב זה בדרך דרש ולא לדינא).

וסברא זו של האבני נזר דהשבועה שלא יעלו בחומה היא דוקא כשעולים שלא ברשות האומות – כתב גם המהרש"א במס' כתובות דף קי"א ע"א. וז"ל: "ודאי דרשות לכל אחד מישראל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים. ונחמי' שאמר ונבנה חומת העיר ולא נהי' וגו' ברשות המלך הי'. וטובי' שאל לנחמי' על בנין החומה העל המלך אתם מורדים, לא היו יודעים שברשות המלך הי'". עכ"ל. הרי מפורש במהרש"א דהשבועה שלא יעלו בחומה היא דוקא שלא ברשות, אבל ברשות מותר. (ויתירה מזו

מוכח מהמהרש"א שם, דכשיש רשות מותר אפילו לבנות חומת ירושלים, ולא רק שמותר לעלות).

אמנם בספר ויואל משה (סימן ט"ז) חולק על האבני נזר וכותב שהלשון "ביד חזקה" (בפירש"י) קאי גם על התחזקות של עלי' מרובה, דגם זה דמי לחומה. וטעמו של הויואל משה שגם עלי' ברשות אסור – מבאר שם בסימן י"ז, דמכיון שעלי' בחומה הו"ע של קיבוץ גליות, וקיבוץ גליות יהי' דוקא ע"י משיח שיקבץ נדחי ישראל – הרי כשמתקבצים יחד לעלות (גם כשעושים זה ברשות) לפני ביאת המשיח, הוה זה מעשה כפירה.

והנה בנוגע לעצם הפירוש בשלא יעלו בחומה – אם הפירוש הוא דוקא שלא ברשות, או שהפירוש הוא גם ברשות – מובן דיש לומר ששני הפירושים הם אמת, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. אבל במ"ש שעליית רוב ישראל לארץ ישראל הו"ע קיבוץ גליות (ולכן העלי' עכשיו לפני ביאת המשיח הוה כפירה) – תמהני, דלפ"ז נמצא ח"ו שהאבני נזר וגם המהרש"א (שהתירו לעלות ברשות) היו כופרים ח"ו – אתמהא.

ועפ"ז נמצא, דמה שלבעל הויואל משה פשוט שעליית רוב ישראל לא"י הוה קיבוץ גליות (ובמילא כפירה) – אין זה דבר פשוט כלל. שהרי גם המהרש"א והאבני נזר לא היו אפיקורסים ח"ו, ואעפ"כ מוכח מהם להדיא דעליית רוב ישראל לא"י (ואפילו עליית כל ישראל, שהרי באבני נזר שם מדבר להדיא בענין עליית כל ישראל) אינו קיבוץ גליות.

ומה שהעלי' שלא ברשות אסורה גם לדידהו – הוא מצד השבועה, ולא מצד מעשה כפירה. והיינו דענין השבועות הו"ע בפני עצמו, איסור שבועה, ואי"ז שייך לענין אמונה וכפירה כלל. ועפ"ז יש לומר, דגם לפי פירוש של אהבת יונתן (בדרך דרש) דאפילו ברשות אסור – הוא כי לפי פירושו כן הוא פירוש השבועה. והיינו דלכו"ע האיסור דעלי' בחומה הוא מצד שבועה(ולא מצד כפירה), וכל פלוגתתם היא רק בפירוש השבועה.

(ב) כיבוש ארץ ישראל:

טעמו של הויואל משה שכשעוברים על ג' השבועות הוה כפירה, הוא – לפי שבענינים אלו (דגלות וגאולה) אין בכחנו לפעול מאומה, ורק הקב"ה הוא

העושה. ולכן כשאדם עושה צעדים לפעול ענין הגאולה – שבזה מראה מחשבתו שחושב שיכול לפעול גאולה בכח עצמו – הוה זה כפירה, כמו שמבאר בארוכה בסימן מ"ה ובסימן ע"ו.

ובסוף סימן מ"ד כותב, דההפרש בין עשיית פעולה בענינים אלו לפעולת גזל או שאר עבירות – דגזל הוא רק איסור משא"כ הפעולה בענינים אלו היא לא רק איסור אלא גם מינות וכפירה – כי בנוגע לגזל הרי "ידוע שהקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות, וכן הוא בכל העבירות שהמה נגד רצונו ית"ש ואעפ"כ הבחירה חפשית", משא"כ הפעולה בענינים אלו היא לא רק איסור אלא גם מינות וכפירה, "כי כיבוש הארץ וחירות מן המלכיות הוא אך בידו של הקב"ה ונשבע על ככה". עכ"ל.

וכוונתו בזה בפשטות: הפירוש ד"כפירה" הוא – שהמחשבה שהוא חושב היא היפך האמונה, היינו שהוא מאמין בדבר שהוא היפך האמת. ולכן, כשאדם גוזל מחבירו איזה חפץ בגלל שהוא חושב שע"י מעשה הגזלה יהי' החפץ בידו – הוה זה רק איסור ולא כפירה, לפי שמחשבה זו (שע"י מעשה הגזילה יהי' החפץ בידו) היא כפי האמת, שהרי האמת הוא כן "שהקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות". משא"כ כשעושה פעולה בענינים אלו בגלל שהוא חושב שע"י יפעול כיבוש הארץ או חירות מן המלכיות – מכיון שמחשבה זו היא היפך האמת, כי "כיבוש הארץ וחירות מן המלכיות הוא אך בידו של הקב"ה" ולא ניתנו לבחירת האדם, לכן עשיית פעולה זו היא לא רק איסור אלא גם כפירה.

והנה מ"ש בענין חירות מן המלכיות שזה רק בידו של הקב"ה – הוא דבר פשוט, כי חירות מן המלכיות היא גאולה, והרי אחד מי"ג העיקרים הוא שמישיח יגאל את ישראל ולפני ביאת המשיח אי אפשר שתהי' גאולה (וכדלקמן בארוכה סעיף ?). אמנם, מה שפשוט אצלו שכן הוא גם בנוגע לכיבוש הארץ – צריך עיון גדול.

דהנה בספר צדקת הצדיק להרה"צ הרה"ק וכו' ר' צדוק הכהן מלובלין סימן מ"ו, וז"ל: "כל מה שיאמר בעה"ב עשה חוץ מצא, ולא לחנם כתבה תורה ענין המעפילים בפ' שלח אשר כבר האמינו בדברי משה ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם אל תעלו וגו' אלא שהם חשבו שזה בכלל חוץ מצא כו' וע"ז העפילו לעלות אף נגד רצון השי"ת". ובסיום הענין שם כותב בזה"ל: "ולכך אמר להם משה והיא לא תצלח, נראה שעצה הוא שלא תצלח. ודייק והיא,

מענה חכם

כמ

שבכ"מ דרשו רז"ל היא ולא אחרת, שיש זמן אחר שמצליח, והוא זמנינו זה שהוא עקבי משיחא". עכ"ל.

הרי מפורש בדבריו, שאפשר להיות מציאות שבנ"י יכבשו את ארץ ישראל גם לפני ביאת המשיח. (ולא עוד, אלא שזה מה שאפשר לכבוש הוא עצה שכתבה התורה, כי זה הוה בכלל "חורן מצא").

ותמה תמה אקרא, דלפי מ"ש בויואל משה שעשיית פעולה בכדי לכבוש את הארץ הוה מעשה כפירה (כי כיבוש הארץ היא "אך בידו של הקב"ה" ולא ניתן לבחירת אדם), יהי' נמצא ח"ו שהרה"ק ר' צדוק הי' אפיקורס ח"ו!

ולכן נראה, דכיבוש הארץ אינו ענין של גאולה. ודוקא בנוגע להגאולה איתא שאי אפשר להיות גאולה לפני ביאת המשיח, משא"כ כיבוש הארץ אינו ענין של גאולה ולכן אפשר להיות גם לפני ביאת המשיח.

ואף שבודאי אסור לכבוש הארץ לפני ביאת המשיח (וכמ"ש הרה"צ ר' צדוק שזה "נגד רצון השי"ת", היינו שזה איסור), כי פשיטא שכיבוש הארץ הוה בכלל השבועה "שלא יעלו בחומה" [וגם בלאה"כ הרי כל כיבוש בא ע"י מלחמה, ופשיטא שאסור לסכן נפשות ישראל בכדי לכבוש את הארץ] – הנה איסור זה אינו שייך לענין של אמונה וכפירה. (והוא דוגמת האיסור דעליית רוב ישראל לא"י שהיא איסור שבועה, אבל לא איסור כפירה, כנ"ל בענין הא').

(ג) למרוד באומות וללכוד מהם המלוכה:

בסימן ע"ה בתחלתו כותב וז"ל: "ויש אפיקורסים שאומרים שכיון שהאומות לא קיימו את השבועה לכן יש גם לנו ח"ו היתר לעבור על השבועה, וזה הבל הבלים, שאין אלו השבועות תלויים זה בזה". ואחד הראיות שמביא על זה (שהשבועות אינם תלויים זה בזה) הוא ממ"ש הקדוש ר' אברהם גאלאנטי בספרו זכות אבות (הועתק בויואל משה שם ריש דף צ"א) שאנשי פורטוגאל "רצו להרים ראש להרגם וללכוד המלוכה, והי' שם זקן אחד ושאל ע"י שם אחד והשיבוהו אם תעירו ואם תעוררו כו' ג' שבועות כו'". והרי מעשה זה הי' בימי גלות שפאניע, כאשר "אנשי פוטוגאל (הגוים) עשו גזירת שמד והרגו במיתות משונות ר"ל" וא"כ הרי "עברו על השבועה באופן נורא", ואעפ"כ השיבו מן השמים שאסור לישראל לעבור על השבועה שלהם.

והנה לפי שיטת הויזאל משה שהשבועות אינם חלים על הדורות הבאים ומה שאסור לעשות פעולות אלו הוא מצד מעשה כפירה – בהכרח לומר, דמה שהי' אסור לאנשי פוטוגאל להרוג הגוים וללכוד מהם המלוכה הוא לפי שלכידת מלוכה הו"ע של חירות משעבוד מלכיות, ענין גאולה, ומכיון שהגאולה היא רק בידו של הקב"ה – הרי כשאדם עושה איזה דבר בזה, הוה מעשה כפירה.

ואין סתירה מזה למה שכתבתי לעיל (סעיף ז' ואילך) שמרידה באומות בכדי להנצל מהם והמרד שהי' בגיטו ווארשא וכיו"ב אינה מעשה כפירה, כי אין לזה שום שייכות עם ענין הגאולה – כי שאני הכא, שאנשי פוטוגאל רצו לא רק להרוג את הגוים אלא גם ללכוד המלוכה מהם. וענין זה דלכידת המלוכה – ס"ל להויזאל משה שהו"ע של חירות.

וכן מוכרח, דאם נאמר, שגם ללכוד המלוכה לא הוה חירות – הרי לא הוה גם מעשה כפירה, ומכיון שהשבועות אינם חלים על הדורות הבאים למה השיבו מן השמים שאסור?

ומזה מוכרח, דס"ל להויזאל משה שלכידת מלוכה (אפילו בחו"ל) כמו שרצו אנשי פוטוגאל הוה ענין של חירות וגאולה. וכמו שכתב שם להדיא בסימן ע"ט, שמביא שם עוד פעם (בסוף דף צ"ו) דברי הקדוש ר' אברהם גאלאנטי, ובהמשך לענין זה כותב שם (ריש דף צ"ז) בזה"ל: "וכל עניני החירות והגאולה וקיבוץ גלויות וכדומה הוא אך בידו של הקב"ה ולא נמסר לשום בריאה".

ותמה תמה אקרא: באם לכידת מלוכה הוה חירות משעבוד מלכיות – היאך רצו אנשי פוטוגאל לעשות דבר כזה? והקושיא היא בשתים: (א) היאך עלה על דעתם לעשות דבר כזה שהוא אסור מצד מעשה כפירה? (ב) יתירה מזו: מכיון שמפורש בתורה, והוא מעיקרי האמונה, שא"א להיות חירות לפני ביאת המשיח – הרי באם היו יהודים מאמינים היו יודעים בודאי ובבירור גמור שלא יוכלו ללכוד מלוכה, ומכיון שחשבו שיעלה בידם ללכוד המלוכה – הרי נמצא, שכל אנשי פוטוגאל (וגם הזקן ששאל ע"י שם) היו "אפיקורסים" ח"ו! וגם הקדוש ר' אברהם גאלאנטי שהביא סיפור זה, ולא העיר שום דבר (שהיו אפיקורסים), גם הוא הי' ח"ו פגום באמונה!

ומכל זה מוכח, דמה שרצו ללכוד מלוכה הי' באופן כזה שהיו נשארים עדיין משועבדים להאומות, דמלוכה כזו שהיו נשארים משועבדים להאומות, דמלוכה כזו, מכיון שאינה ענין של גאולה כלל (כי ענין הגאולה הוא חירות

משעבוד מלכיות), אפשרית להיות גם לפני ביאת המשיח. ומה שהשיבו מן השמים "אם תעירו ואם תעוררו כו'" הוא מצד האיסור דג' שבועות שהו"ע בפני עצמו ואינו שייך לענין אמונה וכפירה.

סעיף יא

העולה מכל הנ"ל הוא דמה שפשוט לו לבעל הויאל משה שענינים אלו – (א) עליית רוב ישראל לא"י, (ב) כיבוש ארץ ישראל, (ג) עשיית מלוכה (באיזה אופן שיהי') הם חירות וגאולה (ולכן הם אסורים מצד כפירה) – אין זה פשוט כלל. כי לפ"ז יהי' נמצא שכמה וכמה גדולי ישראל שצדקתם וקדושתם נתפרסמה בכל תפוצות ישראל הרי הם הגה"ק בעל האבני נזר, הגה"ק ר' צדוק הכהן, וגם גדולי ישראל שבדורות הקודמים הרי הם המהרש"א והקדוש ר' אברהם גאלאנטי – היו אפיקורסים ח"ו! ובהכרח לומר, דמה שאנו מאמינים באמונה שלימה בביאת המשיח, היינו שמשיח יגאל את ישראל מהגלות ולפני ביאת המשיח יהיו ישראל בגלות – אין זה שייך כלל לענין הנ"ל. כי ענין הגאולה (בפשטות) הוא – חירות משעבוד מלכיות) תהי' אך ורק ע"י משיח צדקנו, ולפני ביאת המשיח יהיו ישראל בגלות היינו שתהי' שעבוד מלכיות. אבל בגלות גופא אפשר להיות מצבים שונים, ואפשר שיהי' לישראל איזה מין "מלוכה" שהיא משועבדת תחת האומות.

וכאם תאמר שדברים אלו הם דברי ציונות ח"ו – אשיב לך, שלפי דבריך, גם הקדוש ר' אבהם גלאנטי הי' "ציוני". וההבדל שבין דברים אלו לדברי הציונים הוא פשוט בתכלית: כוונת הציונים בעשיית מדינה הייתה – שיהי' לישראל מלוכה עצמאית לגמרי שאינה משועבדת כלל להאומות, היינו: חירות משעבוד מלכיות. ורעיון זה (שאפשר להיות גאולה לפני ביאת המשיח) הוא כפירה גמורה באחד הי"ג עיקרים שמשיח יגאל את ישראל. משא"כ מציאות של איזו "מלוכה" שתחת שעבוד האומות, באופן שישראל נתונים עדיין בגלות ובשעבוד מלכיות – מציאות כזו אפשרית להיות גם לפני ביאת המשיח.

ונראה לומר, דמ"ש בויאל משה בנוגע לג' ענינים הנ"ל – (א) עליית רוב ישראל לא"י, (ב) כיבוש ארץ ישראל, (ג) עשיית מלוכה (באיזה אופן שיהי') – שהם לקיחת חירות וגאולה, ולכן חל עליהם האיסור דיהרג ואל יעבור – הוא רק למיגדר מילתא בכדי להתרחק מהציונות. דמכיון שהדור פרוץ ברעיון הציונות שהיא כפירה גמורה כנ"ל, לכן בכדי לגדור פרצת הדור, הרעיש גם על ענינים הנ"ל (מכיון שזה יכול להביא חיזוק להציונים) וכתב שזה כפירה ח"ו, בכדי דלא ליגררו אחרי הציונים.

סעיף יב

ואל תתמה על דבר זה מה שאנו אומרים (שבכדי לגדור פרצת הדור כתב היואל משה על כמה דברים שהם כפירה רח"ל, אף שדברים אלו אמרו גדולי ישראל) – כי כבר הבאנו לעיל (סעיף יו"ד בענין הג') מ"ש בויאל משה מאמר שלש שבועות סימן ע"ה בתחלתו, וז"ל: "ויש אפיקורסים שאומרים שכיון שהאומות לא קיימו את השבועה לכן יש גם לנו היתר לעבור על השבועה, וזה הבל הבלים, שאין אלו השבועות תלויים זה בזה".

והנה פירוש זה (שהשבועות תלויים זה בזה) מביא בעצמו בסימן ע"ט (דף צ"ח) בשם הגאון מהרש"ק מבראדי ז"ל, דמה שישראל במצרים זעקו לה' הי' זה "זעקה יותר מדאי", וזה הוה בכלל השבועה "שלא ידחקו את הקץ" לפי פירש"י (בכתובות שם) שהשבועה היא "שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי". ומה שישראל במצרים עשו כן – כתב המרש"ק, "דכיון שהמצריים עברו על שבועתם הותר גם להם (לישראל) לזעוק כ"כ להשי"ת, כמו שניים שנשבעו זה לזה".

וכתב על זה בויאל משה שם, וז"ל: "ובאמת לא כתב זה המהרש"ק אלא בדרך דרוש כדרך הדרשנים המחדשים פירושים שונים בדרך אגדה אך הם אינם להלכה כלל. . ועכ"פ זה ודאי שלא אמר אותו הדרוש אלא לנגד אותה השבועה שלא להרבות בתפלה, שלגבי תפלה יש מציאות לומר כן. . אבל לעשות איזו פעולה כל דהו לא עלה על דעת שום אדם מעולם להתיר ח"ו". ושם (בסוף דף צ"ח) כתב בזה"ל: "ואם המצא תמצא באיזה אחרון שעלה על רוחו לפי ראיטא לתלות שבועה זו בשבועת האומות אינה אלא באותה השבועה של תפלות ותחנונים".

והנה בספר זרע שמשון על התורה (ספר שנדפס לפני מאתיים שנה והובא בשם הגדולים להחיד"א) במגלת אסתר כותב פירוש זה (שהשבועות תלויים זב"ז) לענין השבועה שלא ימרדו באוה"ע. וז"ל הזרע שמשון שם:

פסוק ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. הוצרך לומר ונהפוך הוא אשר ישלטו, משום דאי לאו הכי לא הי' להם לישראל לשלוח יד באומות העולם, אבל עתה שהאומות בקשו להרגם לכן הותר אף לישראל. דאמרינן בפ"ג דכתובות ג' שבועות הללו למה א' שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באוה"ע וא' שהשביע את אוה"ע שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ואיתא בשו"ע יו"ד .. שנים שנשבעו לעשות

דבר א' ועבר אחד מהם על השבועה הב' פטור ואין צריך התרה כו' ואף כאן מקרי ישראל והאומות נשבעו זה לזה, והשתא שעברו האומות על שבועתם ובקשו להשמיד את ישראל שאין לך שעבוד יותר מדאי גדול מזה, גם הב' פטור ואין צריך התרה, כלומר שישראל מותרים להרגם ואינם בכלל השבועה שלא ימרדו באוה"ע. עכ"ל הזרע שמשון שם.

והרי בספר זרע שמשון שם מדבר לא בנוגע תפלות ותחנונים, כי אם בנוגע לפעולה של מרידה באומות, מה שישראל הרגו את שונאיהם. ואעפ"כ אומר שזה תלוי בשבועת האומות.

ומכיון שפירוש זה (שהשבועות תלויים זב"ז) כתוב להדיא בספר זרע שמשון (ספר שנדפס לפני מאתיים שנה וא"א לחשדו בציונות ח"ו) – היאך יתכן לומר על פירוש זה שהוא "הבל הבלים", ועאכו"כ לקרוא את האומרים פירוש זה בשם "אפיקורסים"?

אך האמת יורה דרכו, דגם לשיטת הרה"צ דסאטאמר זצ"ל – אין בפירוש זה שום שמץ של כפירה ח"ו. דאיזה נפקותא יכול להיות בין שני הפירושים בגדר השבועות (אם השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל ואת האומות הוה כשנים שנשבעו זל"ז, או שכל שבועה היא ענין בפ"ע) בנוגע לעניני אמונה? ופשוט, שמצד ענין האמונה אין שום הכרח בדבר, ואפשר לפרש שני הפירושים.

ודבר זה מוכרח מספר ויואל משה גופא. דכבר הבאנו לעיל מה שכתב בסימן ע"ט (דף צ"ח), דמה שברור לו שהשבועה לישראל אינה תלוי' בשבועת האומות – הוא דוקא בנוגע "לעשות איזו פעולה", משא"כ בנוגע לשבועה שלא ידחקו את הקץ ע"י ריבוי תחנונים יותר מדאי – יש מקום לומר כפירוש המהרש"ק שהשבועה לישראל תלוי' בשבועת האומות.

וטעם החילוק בין עשיית פעולה לריבוי תחנונים הוא, כי עשיית פעולה דלקיחת חירות וגאולה לפני ביאת המשיח, מכיון שזה אסור מצד מעשה כפירה, לכן ברור שהשבועה על עשיית פעולה אינה תלוי' בשבועת האומות. כי פשיטא שמה שאוה"ע עברו על שבועתם אין זה היתר לישראל לעשות מעשה כפירה. משא"כ השבועה שלא ידחקו את הקץ ע"י תפלה ותחנונים יותר מדאי, מכיון שבתפלות ותחנונים אין שום שמץ של כפירה ח"ו (כמו שהאריך בסימן ע"ט דף צ"ז), לכן "יוכל להיות שאותה השבועה שלא להרבות בתחנונים בטלה אחר שהאומות עברו על שבועתן" (לשונו של היואל משה בדף צ"ז סע"א).

ועפ"ז אתי שפיר גם מ"ש בספר זרע שמשון גם גבי השבועה שלא ימרדו באומות שהיא תלוי' בשבועת האומות – אף שמדבר שם בנוגע פעולה של מרידה (מה שישראל הרגו את שונאיהם) – כי מכיון שפעולה זו דמרידה אינה ענין של לקיחת חירות וגאולה ואין בה איסור דמעשה כפירה (כמבואר לעיל סעיף ז' ואילך), לכן גם על פעולה זו שייך שפיר לומר דהשבועה לישראל תלוי' בשבועת האומות.

אמנם לאחר כל הנ"ל, אינו מובן, כי סברא פשוטה (ואין צריך על זה לראי' כלל) שכל השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל היו על אופן אחד, או שכל השבועות תלה הקב"ה בהשבועה שהשביע את אוה"ע, או שכל השבועות השביע אותם סתם ולא תלה אותם בהשבועה דאוה"ע. ואפילו אם יבוא מי שהוא ויתעקש לומר דיש שבועות שתלה אותם בהשבועה דאוה"ע ויש שבועות שלא תלה אותם בהשבועה דאוה"ע – הרי גם הוא יודה שעכ"פ בנוגע לכל שבועה לחוד, אין שייך לחלק באותה שבועה גופא ולומר דיש אופן בהשבועה שתלוי בשבועת האומות ויש אופן באותה שבועה עצמה שאינו תלוי בשבועת האומות.

כלומר, השבועה "שלא ימרדו באומות" היא שבועה אחת הכוללת כל מיני מרידה באיזה אופן שהי'. ומכיון שהיא שבועה אחת – הרי ודאי שא"א לומר, דהשבועה שלא למרוד באופן שהמרידה אינה קשורה עם לקיחת חירות וגאולה תלה הקב"ה באומות, ואילו השבועה שלא למרוד באופן שהמרידה קשורה עם לקיחת חירות וגאולה לא תלה הקב"ה בשבועת האומות – דפשוט, שסברא כזו מביאה לידי גיחוך. (ואף שודאי הדבר דגם להפירוש שהשבועות תלויים זב"ז אסור למרוד היכא שהמרידה קשורה עם לקיחת חירות וגאולה – הנה איסור זה הוא מצד מעשה כפירה, אבל לא מצד השבועה. כי לפירוש זה דהשבועה שלא ימרדו תלוי' בשבועת אוה"ע, פשוט דלאחרי שאוה"ע עברו על שבועתם בטלה השבועה גם כשהמרידה היא בשביל לקיחת גאולה. ואף שיש בזה איסור כפירה, אין זה שייך להשבועה).

ואותו הדבר הוא בנוגע השבועה "שלא ידחקו את הקץ", שהיא שבועה אחת הכוללת כל מיני דחיקה באיזה אופן שיהי', הן ע"י ריבוי תחנונים יותר מדאי והן ע"י פעולה בידים. ומכיון שהיא שבועה אחת – הרי ודאי שא"א לומר דהשבועה שלא לדחוק ע"י ריבוי תחנונים תלה הקב"ה בשבועת האומות

והשבועה שלא לדחוק ע"י פעולה לא תלה בשבועות האומות (ואף שדחיקה ע"י פעולה אסורה מצד מעשה כפירה, אין זה שייך להשבועה).

ועפ"ז תמוה מ"ש ביואל משה (בתחילת סימן ע"ה) על הפירוש שהשבועות תלויים זה בזה, דפירוש זה הוא "הבל הבלים", ומכנה אותם (האומרים פירוש זה) בשם "אפיקורסים" – דלכאורה, מאחר שפירוש זה כתוב להדיא בספר זרע שמשון בנוגע להשבועה, וגם הגאון המהרש"ק כתב כן היאך שייך לומר על פירוש זה שהוא "אפיקורסות"?

ואף שהזרע שמשון והמהרש"ק כתבו זה בנוגע למרידה באומות ודחיקת הקץ באופן כזה שאין בו איסור דמעשה כפירה, ואילו ביואל משה מדבר באופן כזה שיש בו איסור דמעשה כפירה – הרי פשוט, דלפי הזרע שמשון דהשבועה שלא ימרדו תלה הקב"ה בשבועת האומות ברור דהשבועה על כל מיני מרידה תלוי' בשבועת האומות, ואותו הדבר בנוגע להשבועה שלא ידחקו את הקץ דלפירוש המהרש"ק ששבועה זו תלה הקב"ה בשבועת האומות ברור דהשבועה על כל מיני דחיקה תלוי' בשבועת האומות – והיאך יתכן לומר על פירוש זה שהוא "הבל הבלים" ומכ"ש שהוא "אפיקורסות"?

אך האמת יורה דרכו, דמה שהרה"צ דסאטאמאר זצ"ל הרעיש כ"כ נגד פירוש זה (שהשבועות תלויים זב"ז) הוא (לא נגד עצם הפירוש, כי אם) נגד מה שיכול להסתעף מפירוש זה, שיהיו אנשים כאלו שיתלו עצמם בפירוש זה ויתירו לעשות פעולה של לקיחת חירות וגאולה.

ואף שבאמת הם שני ענינים שונים לגמרי, וגם להפירוש שהשבועות תלויים זב"ז אסור ודאי לעשות פעולה של לקיחת חירות וגאולה כי עשיית פעולה כזו הוה מעשה כפירה – מ"מ, מכיון שבדורנו זה יש פירצה גדולה ברעיון הציונות דלקיחת גאולה לפני ביאת המשיח, לכן, בכדי לגדור פרצת הדור, הרעיש על כל פירוש שיכול להסתעף מזה איזה חיזוק לציונות ח"ו.

סעיף יג

ונחזור לעניננו, למה שביארנו לעיל (סוף סעיף י"ד וסעיף י"א), דממה שהובא בספר זכות אבות לר' אברהם גאלאנטי שאנשי פורטוגאל רצו "להרים ראש להרגם וללכוד המלוכה" – כוונתם הייתה ל"מלוכה" כזו שהיא משועבדת תחת האומות, ומלוכה כזו (שהיא משועבדת תחת האומות) אינה ענין של גאולה כלל (כי ענין גאולה בפשטות הוא חירות משעבוד מלכיות, משא"כ מלוכה כזו שהיא משועבדת תחת האומות הרי היא שיעבוד מלכיות וגלות), ולכן היא אפשרית לפני ביאת המשיח.

וכבר כתבנו לעיל (סוף סעיף י"ד), דאין לומר שגם "מלוכה" כזו (שהיא משועבדת תחת האומות) הוה חירות וגאולה, דמכיון שסוף סוף שם מלוכה עלי' הוה זה כבר איזה ענין של גאולה – כי לפי סברא זו, יהי' קשה על אנשי פורטוגאל (שהי' ביניהם זקן שידע איך לשאול ע"י שם, וגם הקדוש ר' אברהם גאלאנטי כשהביא סיפור זה לא העיר שום דבר שאותו זקן הי' פגום ח"ו באמונה) שתי קושיות עצומות:

(א) באם גם "מלוכה" כזו הוה חירות וגאולה, הרי עשיית מלוכה כזו היא באיסור דיהרג ואל יעבור מצד מעשה כפירה – והיאך עלה על דעתם לעבור על איסור חמור כזה?

(ב) יתירה מזו: מכיון שמפורש בתורה, והוא מעיקרי האמונה, שא"א להיות חירות וגאולה לפני ביאת המשיח – הרי מכיון שהיו בודאי שלמים באמונה היו צריכים לדעת בודאות גמורה שלא יוכלו ללכוד מלוכה, שהרי א"א לעשות גאולה לפני ביאת המשיח.

ומזה מוכרח, ד"מלוכה" כזו שהיא משועבדת תחת האומות – לא הוה שום ענין של חירות וגאולה כלל, כנ"ל בארוכה. ואל תשיבני מהא שכל גדולי ישראל אמרו על רעיון הציונות שהוא כפירה גמורה בהאמונה דביאת המשיח, דאמונה זו שמשיח יגאל את ישראל נכלל גם שלפני ביאת המשיח לא תהי' גאולה, ועד לרגע האחרונה שלפני ביאת המשיח יהיו ישראל בגלות ושעבוד מלכיות – כי כוונת הציונים בעשיית מדינה היתה שיהי' לישראל מלוכה עצמאית לגמרי שאינה משועבדת תחת האומות, היינו: חירות משעבוד מלכיות. ורעיון זה (שאפשר להיות גאולה לפני ביאת המשיח) הוא בודאי כפירה גמורה באחד הי"ג עיקרים שמשיח יגאל את ישראל ולפני ביאת המשיח לא תהי' שום גאולה.

משא"כ מלוכה כזו שתחת שעבוד האומות — לא הוה שום חירות וגאולה כלל, ואפשרית להיות גם לפני ביאת המשיח.

סעיף יד

עוד ראי' מוכחת שמלוכה כזו שתחת שעבוד האומות אינה חירות וגאולה כלל הוא מזה שאנו רואים בפועל שבשנת תש"ח נעשית מלוכה כזו. ובאם נאמר שגם מלוכה כזו הוה חירות וגאולה – יוקשה: הרי מפורש בתורה, והוא גם אחד מי"ג עיקרי האמונה, שמשיח יגאל את ישראל מהגלות, שבכלל אמונה זו הוא גם שלפני ביאת המשיח לא תהי' גאולה ועד רגע האחרונה שלפני ביאת המשיח יהיו ישראל בגלות ושעבוד מלכיות – וא"כ היאך נעשתה מלוכה לפני ביאת המשיח? כלומר, באם תאמר שגם מלוכה שתחת שעבוד האומות הוה חירות וגאולה, יהי' נמצא דבעת שנעשתה המלוכה בשנת תש"ח נעשה כבר גאולה – והרי זה היפך מ"ש בתורה שלפני ביאת המשיח לא תהי' גאולה! ומזה מוכרח, דמלוכה כזו שתחת שעבוד האומות אינה חירות וגאולה כלל. והוכחה זו היא הוכחה אלימתא שאין עלי' תשובה.

ומזה הוכחה נוספת, דמ"ש בויואל משה סימן ע"ה שכל מציאות של מלוכה (יהי' באיזה אופן שיהי') היא חירות וגאולה – כתב כן רק למיגדר מילתא.

סעיף טו

ושמעתי שיש מקשים, דלפי הנ"ל שמלוכה כזו אינה ענין של חירות וגאולה, מהו החיוב להתרחק מהמדינה (ועד כדי כך שצריך לעשות גדרים וסייגים ולכתוב דברים שהם רק "למיגדר מילתא") – והרי כל האיסור דעשיית המדינה (לשיטת היואל משה שאין השבועות חלים על דורות הבאים) הוא רק מצד מעשה כפירה דלקיחת חירות וגאולה, ומכיון שבאמת אין במלוכה כזו שום חירות וגאולה כלל הרי במילא ליכא בזה איסור דמעשה כפירה, וא"כ מהו החיוב להתרחק מהמדינה (ועד כדי כך שבכדי להתרחק ממנה צריך לכתוב דברים שהם רק "למיגדר מילתא")?

ונראה לומר בזה, דהחיוב להתרחק מהמדינה הוא (לא מצד המדינה עצמה, כי אם) מצד הכוונה שבה. כי כוונה הציונים בעשיית המדינה הייתה לפעול עי"ז חירות וגאולה, שהם חשבו שיקימו ממשלה כזו שאינה משועבדת תחת האומות וישתחררו מעול גליות ושעבוד מלכיות. ואף שבפועל לא נעשתה מלוכה כזו (וגם אי אפשר כלל שתהי' מלוכה כזו, כי מפורש בתורה שלפני ביאת המשיח לא יהי' חירות משעבוד מלכיות), אעפ"כ, מכיון שעשיית המדינה הייתה מתוך מחשבה וכוונה זו – הרי זה אסור מצד מעשה כפירה ויש על זה גם עונש השבועות. (וכנ"ל בארוכה, דהגם שהשבועות אינם חלים על דורות הבאים ובמילא ליכא בזה איסור שבועה, כ"כ, היכא דיש איסור בפעולות אלו מצד מעשה כפירה, הוטל עליהם גם עונש השבועות). ומצד חומר האיסור (דמעשה כפירה) והעונש (דשלש שבועות) שבכוונת המדינה – ראה הרה"צ דסאטמאר זצ"ל חיוב להתרחק מזה בכל מיני ריחוק.

וכשתעיין היטב בספר ויואל משה מאמר שלש שבועות סימן פ"ג, תראה דהסברה שכתבנו לעיל (שהאיסור בהמדינה הוא לא מצד המדינה עצמה כ"א מצד המחשבה והכוונה שבה) היא מפורשת בדבריו. וז"ל בסימן פ"ג שם:

"ואין לטעות ולומר שאין בממשלה זו איסור השבועות* יען שאין בה גאולה וחירות כלל אלא אדרבה צרות גדולות ברוחניות וגשמיות, שזה ודאי טעות גמור". ומבאר שם, "שאין השבועות דוקא על השגת איזה מלוכה וחירות אלא על עשיית צעדים בדבר נגד גזירת הגלות שגזר השי"ת. וכן מסתבר, דודאי אם אין רצון הבורא ית"ש בזה אין בו הצלחה, דאם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בונוי בו, אלא דעשיית צעדים לבטל גזירותיו ית"ש ע"י זרוע בשר הוה כפירה

בעיקר אף אם אינו משיג מאומה". עכ"ל.

הרי מפורש בדבריו, שהאיסור דמעשה כפירה ועונש השבועות שבעשיית ממשלה זו אינו מצד הממשלה עצמה – דמכיון שכותב בעצמו "שאין בה גאולה וחירות כלל" (וגם בסיום דבריו כותב "אף אם אינו משיג מאומה"), הרי אליבא דאמת אין זה פעולה של לקיחת חירות וגאולה – ומה שיש איסור בזה הוא רק מצד המחשבה והכוונה שבזה. דמכיון שכוונת הציונים בעשיית הממשלה הייתה לפעול עי"ז חירות וגאולה, הרי העשי' שלהם (מה שהם כיוונו) היא "עשיית צעדים לבטל גזירת הגלות", ולכן יש בזה האיסור דמעשה כפירה ועונש השבועות.

סעיף טז

והנה אף שמפורש בויואל משה שהממשלה של המדינה "אין בה גאולה וחירות כלל" (וגם בהמשך דבריו כותב "אף אם אינו משיג מאומה"), יש הרבה אנשים בהחוג דסאטאמאר שפשוט אצלם שכל מציאות של ממשלה (יהי באיזה אופן שיהי) הוה חירות וגאולה. וכששואלים אצלם היאך יתכן שנעשית ממשלה לפני ביאת המשיח – עונים הם, שזהו מצד הסט"א, ומכיון שסוף סוף צד הקדושה תתגבר על הסט"א לכן ברור אצלם שכל מציאות המדינה היא רק לפי שעה ואח"כ תתבטל. והיינו, שע"י הקמת המדינה נעשה באמת חירות וגאולה, אלא שהחירות והגאולה היא רק לזמן קצר, ואח"כ תתבטל המדינה ואז יהי' שוב פעם שעבוד מלכיות.

והנה כל מי שיש לו מוח בקדקדו מבין שדברים אלו הם שטיות ממש שאין צורך כלל להשיב עליהם. כי

(א) לפי דבריהם (שכל מציאות של ממשלה היא חירות וגאולה ורק שהחירות הוא מכח הסט"א) יהי' נמצא, דמה שאנשי פורטוגאל (והזקן שבתוכם שהי' איש נעלה ביותר שהי' בכחו לשאול ע"י שם) רצו ללכוד מלוכה – רצו לעשות מלוכה של סט"א, וגם רצו לעבור על איסור דמעשה כפירה בכדי להשיג מלוכה זו.

(ב) גם הדברים מצד עצמם – שאפשר להיות חירות וגאולה לפני ביאת המשיח, אלא שהחירות והגאולה הם רק לזמן קצר ומכח הסט"א – הנה לא רק שהם שטיות ממש אלא שהם גם דברי מינות וכפירה.

והאמת הוא שעל דברים כאלו אין צריך להשיב כלל. אבל מכיון שכמה וכמה אנשים מחוג הנ"ל נתפסו לרעיון זה שהוא מינות וכפירה ממש – כדאי לבאר את הדברים, אולי יועיל זה להציל אותם או את אחד מהם עכ"פ, וכל המקיים נפש מישראל כאילו קיים עולם מלא.

ובכדי להקל על הקורא – נמשיל משל לדברינו: נמצאים אנו כעת בשנת ה' אלפים תשמ"ג. ובאם יבוא אחד ויאמר שאפשר הדבר שהגלות יומשך (ח"ו) עוד רנ"ז שנים ויותר (אף שמפורש בתורה ששית אלפי שנים הוה עלמא, דמזה ברור שביאת המשיח מוכרח להיות לפני סיום אלף הששי), ויבאר דמכיון שישנם כמה נסיונות במילא יכול להיות גם נסיון כזה – הרי זה בודאי אפיקורס גמור.

מענה חכם

מג

דמה שמצינו ענין הנסיונות – הוא שיכול להיות איזה דבר שהוא משמש להוכחה על ענין שהוא היפך התורה. וכמו נביא שקר שמנבא לעבור על דברי תורה, שאפשר שהקב"ה יתן לו כח לעשות אות ומופת לנבואתו, ועד להעמיד חמה ברקיע. דמכיון שהעמדת החמה גופא אינו דבר שהוא בניגוד למ"ש בתורת אמת ורק שהיא משמשת הוכחה לדבריו של נביא השקר, הנה בכגון דא שייך לומר שהקב"ה נתן כח לנביא השקר (סט"א) לעשות דבר שישמש הוכחה להשקר שלו, בכדי לנסות את האדם. אבל היכא שהדבר עצמו הוא בניגוד למ"ש בתורת אמת – פשיטא דאין שייך לומר שהקב"ה נתן כח להסט"א לעשות דבר כזה מה שהתורה אומרת שא"א להיות דבר כזה. דאם תאמר כן – שאפשר שיהי' במציאות איזה דבר מה שהתורה אומרת שלא יהי' דבר כזה – הרי אתה אומר דמ"ש בתורה אינו אמת ח"ו.

והגע בעצמך. מפורש בתורה, והוא אחד מעיקרי אמונה, שמשח יגאל ישראל מהגלות ועד לרגע האחרונה שלפני ביאת המשיח יהיו כל ישראל בגלות. והנה אף שבענין הגלות והגאולה יש גם ענינים רוחניים – הרי הדברים בפשטות הם, דענין הגלות הוא מה שישראל משועבדים תחת מלכי אוה"ע, וענין הגאולה הוא חירות משעבוד מלכיות (וברמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב: "אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד"). זאת אומרת, שתורת אמת אומרת שעד לרגע האחרונה שלפני ביאת המשיח לא יהי' חירות משעבוד מלכיות, ומכיון שתורת אמת אומרת כן – והתורה היא נצחית, היינו דכל מ"ש בתורה הוא לעד ולעולמי עולמים, ואין שייך בזה שינוי ח"ו אפילו לרגע אחת – הרי ברור, שאי אפשר בשום אופן שיהי' מאורע כזה בעולם (מאורע כזה שהתורה אומרת שלא יהי' דבר זה) אפילו לרגע אחת.

ואלו האומרים, דאפשר להיות בעולם מאורע כזה שהתורה אמרה שלא יהי' דבר זה ומתמצים שזהו מכח הסט"א ורק לזמן קצר – הוא כפירה גמורה ביסודי האמונה דכל מ"ש בתורה הוא אמת וכל מ"ש בתורה הוא נצחי ואין שייך בזה שינוי ח"ו אפילו לרגע אחת.

(ואל תשיבני מענין הנסיונות – כי כבר הסברנו, דענין הנסיונות הוא בנוגע לדבר שמשמש כהוכחה לדבר שבניגוד לתורת אמת. דבכגון דא שייך מציאות שהקב"ה נותן רשות וכח להסט"א לעשות דבר כזה שישמש כהוכחה להיפך התורה. אבל בנוגע לדבר זה שהתורה אומרת על הדבר עצמו שהדבר יהי',

או שהדבר לא יהי' – הרי אין שייך שבכח הסט"א יהי' בפועל להיפך ממה שהתורה אומרת).

ואלו הטפשים שאומרים שבכח הסט"א יכול להיות לזמן קצר דבר כזה שהתורה אומרת שלא יהי', או שבכח הסט"א לא יהי' דבר כזה מה שהתורה אומרת שכן יהי' – הרי הם יכולים לומר כן על כל הי"ג עיקרים.

ולדוגמא. ב"יסוד הראשון" (די"ג יסודי הדת שבפיה"מ להרמב"ם פ' חלק) כותב הרמב"ם וז"ל: "ואל יעלה על הלב העדר מציאותו כו' לא יתבטל מציאות הש"י", ולפי סברת טפשים הנ"ל, אפשר לומר, שכלל זה (שאין שייך העדר מציאותו) הוא מצד הקדושה, אבל מצד הסט"א אפשר להיות מאורע שלזמן קצר יתבטל מציאותו ואח"כ יקום לתחי'!

בודאי שגם טפשים הנ"ל כשיקראו דברי הבל אלו תסמרנה שערות ראשם. אבל בפועל הם אומרים אותם דברי הבל על התורה, דמה שהתורה אמרה שלפני ביאת המשיח לא יהי' חירות וגאולה, הנה הסט"א פעלה שדיבור זה שבתורה נתבטל לזמן קצר (במשך ל"ה שנים), אבל שמקוים הם שסוף סוף תתבטל המדינה ויהי' שוב פעם גלות ושעבוד מלכיות ואז יקומו דברי התורה לתחי'!

אורייתא וקוב"ה כולא חד. וכמו שהקב"ה נצחי ואין שייך בו שינוי ח"ו אפילו רגע אחד – כ"ה גם בתורה, דכל מה שהתורה אומרת זה דבר נצחי ואין שייך ח"ו שיהי' בפועל דלא כמו שהתורה אומרת אפילו רגע אחת.

ומכל זה ברור, שע"י הקמת המדינה לא נעשה שום ענין של חירות משעבוד מלכיות. דמכיון שמפורש בתורה שעד לרגע האחרונה שלפני ביאת המשיח יהיו כל ישראל בגלות ושעבוד מלכיות – הרי א"א בשום אופן שלפני ביאת משיח יהי' חירות משעבוד מלכיות אפילו לרגע אחת, ומכ"ש שאין שייך שיהי' חירות במשך ל"ה שנה.

סעיף יז

ובהיות שאני חושש שאלו שהורגלו בדברי הבל הנ"ל (שע"י הקמת המדינה נעשה חירות וגאולה, אלא שזהו מכח הסט"א ורק לפי שעה) לא ירצו לקבל את הדברים דלעיל (אף שהם דברים פשוטים בתכלית ואין שייך כלל להתווכח על זה) – נביא להם הוכחה נוספת.

בספר ויואל משה מאמר שלש שבועות סימן מ"ה, וז"ל: "האמת הברור הוא דבשאר ענינים אף שהכל הוא בהשגחה מ"מ אמר הכתוב למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה, שצריך שלא לישוב בטל מלעשות וכו'... צריך לעשות כמנהגו של עולם, משא"כ בעניני הגאולה צריך לידע שאך הקב"ה הוא העושה ואין לנו רשות לעשות מאומה אלא תשובה ומעשים טובים". ומסיים שם, דמכיון שבעניני הגאולה "אין לנו רשות לעשות מאומה" – לכן, כשעושים פעולה לצאת מהגלות, הוה זה מינות וכפירה גמורה ר"ל. עיי"ש בארוכה. ודברים אלו כתב גם בסימן ע"ו (דף צ"ב). ובכ"מ.

ולכאורה יש להקשות, דבשלמא כשאדם עושה בכדי להתפרנס עשיות שמותר לעשותם, מובן שאין זה ענין של כפירה, כי כן ציוה לנו הקב"ה שצריך לעשות כמנהגו של עולם. אבל כשאדם עושה דברים האמורים (גזלה וכיו"ב) בכדי להתפרנס, שדברים אלו "אין לנו רשות לעשות" – מאי שנא עשיית דברים אלו מעשיית פעולה לצאת מהגלות?

והתירוץ על זה מבאר שם בסוף סימן מ"ד (נעתק לעיל סעיף יו"ד), דבנוגע לגזל "ידוע שהקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות, וכן הוא בכל העבירות שהמה נגד רצונו ית"ש ואעפ"כ הבחירה חפשית", משא"כ ענין הגאולה וחירות מן המלכיות הוא "אך בידו של הקב"ה". והיינו, דהחילוק בין עשיית פעולה בכדי להשתחרר משעבוד מלכיות לעשיית פעולה אסורה (כמו גזל וכיו"ב) בכדי להתפרנס – אף ששתי הפעולות "אין לנו רשות לעשות" – הוא, כי כאשר אדם רוצה להתפרנס ע"י גזילה או שאר דברים אסורים (כמו חילול שבת וכיו"ב), אינו עושה דבר שבניגוד לאמונה, כי כן הוא האמת ש"הקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות" ויכול להתפרנס גם ע"י גזל או שאר איסורים; משא"כ כשעושה פעולה בכדי להשתחרר משעבוד מלכיות – מכיון שבעניני הגאולה אמרה תורה שדברים אלו הם "אך בידו של הקב"ה" ואי אפשר להשיג זה ע"י פעולות אנושיות, הרי מי שחושב

שיכול להשיג זה ע"י פעולותיו, הוה זה כפירה במה שאמרה תורה שזהו "אך בידו של הקב"ה".

והנה ידוע מה שארז"ל במס' פסחים (דף נ' ע"ב) – ומרז"ל זה הובא להלכה בשו"ע או"ח סימן רנ"א (ועיי' לקמן בהמשך המאמר דענינים שהובאו בפוסקים א"א לפרשם ע"ד הרמז וכיו"ב, והדברים כפשוטם) – וז"ל: "העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה למעלה כו' ובכל מקום שיש שם נדנוד עבירה כו' אינו רואה סימן ברכה לעולם". ומכיון שדברים אלו כתובים בתורת אמת – הרי ברור שכן הוא המציאות בפועל, דמפעולת איסור אין מרויחים מאומה. (שהרי בגמרא שם איתא "ובכל מקום שיש שם נדנוד עבירה", ועאכו"כ בעבירה ממש). ומה שאנו רואים בפועל ריוח מעות ע"י גזל או שאר עבירות – יובן זה עפ"י אדמו"ר הזקן בעל התניא בשו"ע שלו ריש סימן רנ"א (לענין עשיית מלאכה בערב שבת, דמזה מובן גם בנוגע לשאר איסורים) וז"ל: "שמה שמרויח בה מפסיד כנגד זה ממקום אחר". דמה שנדמה לו שע"י עשיית האיסור הוא מרויח מעות – זהו רק לפי שעה קלה, כי ברור שאח"כ "יפסיד כנגד זה ממקום אחר".

[וזה יכול להיות בשני אופנים: (א) באופן דשלילת הרווח, היינו שלא ירויח מאיזה פעולה מותרת. שבאם לא ה' לו הרויח מהאיסור ה' מרויח מאותה הפעולה המותרת, וע"י שהרויח מהאיסור – ינוכה לו סכום זה, שלא ירויח כ"כ מהפעולה המותרת. (ב) באופן דהפסד ממש. שיארע אצלו גניבה או שריפה וכיו"ב ויפסיד אותו הסכום שהרויח מהאיסור, ובזכרוני שראיתי בספרים, שיכול להיות באופן גרוע יותר רח"ל. דע"י שהרויח מהאיסור, זה יגרום לאיזה חולי רח"ל אצלו או אצל בני ביתו, והמעות שהרויח ילכו עבור רפואות].

ואם תאמר, מכיון שהקב"ה אינו רוצה שירוויחו ע"י עשיית איסור – למה עשה כן שבתחילה ירוויחו ע"י עשיית האיסור ואח"כ יהי' הפסד כנגד זה ממקום אחר, והרי ה' יכול לעשות שמלכתחילה לא ירוויחו ע"י האיסור? – הנה התשובה על זה היא תשובה פשוטה. שבאם ה' כן (שמלכתחילה לא היו מרויחים ע"י עשיית איסור) לא ה' אז ענין הבחירה, ולכן עשה הקב"ה שיוכלו להרויח לזמן קצר גם ע"י עשיית איסור, בכדי שתהי' הבחירה.

אמנם, זה עצמו (שמרויחים ע"י איסור לזמן קצר) אין זה מספיק עדיין שיהי' להאדם בחירה חפשית. כי באם האדם ה' רואה בעיני בשר שהרויח שע"י

האיסור הוא רק לזמן קצר ואח"כ הוא מפסיד כנגד זה ממקום אחר – גם אז לא הי' עושה האיסור בשום אופן (דאיזה פתי יעשה מלאכה אסורה כשהוא רואה במוחש שאח"כ יגנבו אצלו המעות שירויה, ועאכו"כ שלא יסכים בשום אופן להדבר לזמן קצר שמזה יבוא לידי חולי רח"ל והמעות ילכו עבור רפואות), ולכן עשה הקב"ה שיוכל להיות נדמה להאדם שהריוח ע"י האיסור הוא ריוח אמיתי (דמה שאח"כ מפסיד ממקום אחר, הנה הפסד זה אינו ניכר כ"כ לעיני בשר). דכל זה הוא נסיון להאדם שהקב"ה מנסה אותו, דהגם שלפי שעה הוא מרויח באמת (וגם ההפסד שיהי' לו אח"כ אינו רואה), מ"מ יעמוד בנסיון. וכל זה הוא פשוט וברור לכל יהודי מאמין בהקב"ה ובתורתו.

ומכל זה הוכחה ברורה, דמ"ש בויאל משה (סוף סימן מ"ד) שדוקא בגזל ושאר עבירות "הקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות" משא"כ ענין הגאולה וחירות מן המלכיות הוא "אך בידו של הקב"ה" – כוונתו בזה, דענין החירות א"א להשיג ע"י פעולה אנושית אפילו לפי שעה קלה. דלפי דברי הטפשים הנ"ל שע"י פעולה אנושית נעשה חירות (וזה נמשך כבר ל"ה שנה) אלא שאח"כ תתבטל החירות – הרי אין שום חילוק כלל בין עשיית פעולה בענין חירות, לגזל ושאר עבירות.

ומה שמתרצים דהחירות שנעשתה ע"י הקמת המדינה היא מצד הסט"א, היינו דנוסף לזה שהחירות היא רק לזמן קצר (ואח"כ תתבטל) הנה גם חירות זו (שהיא רק לפי שעה) היא מצד הסט"א – הוא תירוץ של הבל. שהרי גם ריוח המעות שע"י עשיית איסור הוא בודאי מצד הסט"א, שהרי (א) ענין של איסור הוא היפך הקדושה, (ב) מה שמרויחים (לפי שעה) ע"י עשיית איסור הוא ענין של נסיון כנ"ל, וא"כ מובן שזהו ענין של סט"א.

ומכיון דשני ענינים אלו – (א) שזה רק לשעה קלה, (ב) שגם מה שישנו בשעה קלה הוא מצד הסט"א – הם גם בנוגע לריוח המעות שע"י עשיית איסור שאותו הריוח נשפע מצד הסט"א והוא רק לשעה קלה – הרי מובן, דמה שמבואר בדברי חז"ל דענין הגאולה והחירות אינו כמו שאר ענינים (עניני פרנסה וכיו"ב) כ"א הוא לגמרי רק בידו של הקב"ה – הכוונה בזה, דענין החירות הוא דבר שא"א להיות כלל ע"י פעולה אנושית, גם לא באופן שזה יהי' מצד הסט"א ואפילו לא לפי שעה קלה.

ואלו הטפשים שאומרים שע"י פעולה אנושית דהקמת המדינה נעשה

חירות אלא שזהו מצד הסט"א ורק לזמן קצר (ואותו הזמן קצר נמשך ל"ה שנה) – נתפסו לרעיון הכפירה של ציונות רח"ל, כי לפי דעתם נמצא דענין הגאולה וחירות הוא כמו עניני פרנסה וכיו"ב שאפשר להשיג ע"י פעולה אנושית.

סעיף יח

אך האמת יורה דרכו, דמה שאיתא בדברי רז"ל דענין הגאולה והחירות הוא אך בידו של הקב"ה (כמבואר בארוכה בספר ויואל משה) – אין זה שום שייכות כלל וכלל לממשלה כזו של המדינה, לפי שממשלה זו היא משועבדת תחת האומות ואין כאן מלכתחילה מציאות של "חירות". והיינו, דמה שאמרו רז"ל דענין החירות הוא אך בידו של הקב"ה – דיברו זה בענין "חירות משעבוד דמלכיות", וחירות זו היא בודאי אך בידו של הקב"ה, שהקב"ה יגאל אותנו בקרוב משעבוד מלכיות ע"י משיח צדקנו, ודבר זה א"א להיות בשום אופן לפני ביאת המשיח. אבל מציאות של מדינה שתחת שעבוד האומות – אינה מציאות של חירות כלל.

והוא אותו הדבר ממש כמו שהי' "ועד ארבע ארצות", דהגם שהי' כח לה"ועד" לתקן כמה תקנות וכיו"ב (ולפני שהוקם ועד אז לא הי' כח זה לישראל), מ"מ לא הי' שום סברא שע"י הקמת ה"ועד ארבע ארצות" נעשה איזה חירות וגאולה, מכיון שגם לאחר שהי' ועד זה היו נכנעים ומשועבדים לשלטון המלכיות דארבע ארצות. ואותו הדבר ממש רואים בנוגע להממשלה של המדינה, דמכיון שכמעט בכל ענין וענין מוכרחת הממשלה להתחשב עם ממשלת ארצות הברית ועוד מלוכות, והם (מלכיות האומות) הקובעים רובם ככולם של עניני המדינה (ועד שבנוגע לכמה ענינים אין להם (לממשלת המדינה) אפילו כח זה שהי' ל"ועד ארבע ארצות") – הרי אין זה מציאות של חירות כלל.

סעיף יט

ואל תשיבני, דלפי הנ"ל (שאינן בממשלה זו שום גאולה וחירות כלל), מהו"ע המלחמה של גדולי ישראל נגד רעיון הציונות דלקיחת גאולה לפני ביאת המשיח, והרי אין בממשלה שלהם שום חירות וגאולה כלל – כי כבר ביארנו לעיל (סעיף ט"ו), דכוונת הציונים בעשיית המדינה הייתה לפעול עי"ז חירות וגאולה, להקים ממשלה כזו שאינה משועבדת תחת האומות ולהשתחרר מעול גליות ושעבוד מלכיות. ועשו תעמולה בין אחינו בני ישראל, שגם דבר כזה (חירות משעבוד מלכיות) אפשר להשיג ע"י פעולה אנושית בידים, ואין צריך על זה לביאת המשיח.

וגם לאחר שנעשתה המדינה וכבר רואים בפועל (במשך של ל"ה שנים) שלאחרי כל הפעולות שעשו לא השיגו שום ענין של חירות משעבוד מלכיות אפילו במקצת דמקצת, דעל כל צעד וצעד צריכים הם לעשות כפי רצון ממלכת ארצות הברית או שאר המלוכות, ואין להם שום דיעה כלל (ועד שבנוגע לכמה וכמה ענינים אין להם אפילו דיעה כמו שהי' ל"ועד ארבע ארצות" כידוע ומפורסם, ואין כאן המקום להאריך עד"ז בפרטיות) – הנה החושך הוא גדול כל כך, דגם לאחר שרואים בפועל במשך ל"ה שנים שאין זה שום חירות כלל, מ"מ הם רוצים להטעות את עצמם ולהטעות את כל ישראל שע"י המדינה נעשה חירות משעבוד מלכיות.

וזהו גם מה שקוראים את המדינה בשם "עצמאות" – שכוונתם בזה היא להטעות שמעת הקמת המדינה, נעשו "עצמאים" (זעלבסטשטענדיק) ואינם משועבדים תחת האומות – היפך האמת הנראה לכל מי שאינו רוצה להטעות את עצמו, שהמדינה אינה "עצמאית" כלל וכלל והיא משועבדת בתכלית למלכיות האומות.

ומצד גודל החושך השורר בעקבתא דמשיחא – הנה התעמולה של הציונים (שהמדינה היא ענין של "עצמאות" וענין של חירות משעבוד מלכיות) פעלה בעוה"ר גם על הרבה יהודים שומרי תומ"צ, שאומרים בכל יום "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח", שגם הם נתפסו לרעיון זה. אלא שאומרים, שהחירות והגאולה שנעשה ע"י הקמת המדינה (לפני ביאת המשיח) אינו עדיין בתכלית השלימות, וקוראים לזה בשם "אתחלתא דגאולה". ויש ציונים דתיים שדורשים דרשות של דופי ומביאים "ראיות" ממדרשי רז"ל ש"אתחלתא

דגאולה" תהי' לפני ביאת המשיח ומשיח יפעול שתהי' גאולה שלימה. (ועיין לקמן סעיף כ"ה, שכל "הראיות" שלהם הם ראיות של הבל, כי מפורש בפוסקים שלפני ביאת המשיח לא תהי' שום גאולה כלל, גם לא "אתחלתא דגאולה").

ונמצא מזה, דהמלחמה של גדולי ישראל נגד רעיון הציונות דלקיחת חירות וגאולה לפני ביאת המשיח, אינה מצד המציאות של המדינה כמו שהיא בפועל – שהרי בפועל אין בה באמת שום ענין של גאולה וחירות כלל (גם לא באופן של "אתחלתא") – כי אם, מצד הרעיון שבזה, מה שהציונים הכניסו בזה רעיון של חירות וגאולה (שלכן קוראים זה בשם "עצמאות" כנ"ל), דרעיון זה שאפשר להיות חירות וגאולה לפני ביאת המשיח, הוא בודאי כפירה.

וכבר ביארנו לעיל (סעיף ט"ו), דכשתעיין היטב במ"ש בספר ויואל משה מאמר שלש שבועות סימן פ"ג – דהגם "שאין בה (בהמדינה) גאולה וחירות כלל" מ"מ יש בה איסור דמעשה כפירה מפני שהיה "עשיית צעדים לבטל גזירת הגלות" – תמצא מפורש כדברינו שהאיסור דמעשה כפירה שבהמדינה אינו מצד המדינה עצמה – דמכיון "שאין בה גאולה וחירות כלל" הרי אין שייך לומר שיש בזה איסור כפירה דלקיחת גאולה – כי אם, מצד המחשבה והכוונה של הציונים שחשבו שהקמת המדינה היא "עשיית צעדים לבטל גזירת הגלות".*

(*) הגהת המעתיק. וצ"ב ע"פ הרמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד (עם תוספת מילוי גירסא החוסר בדפוסים מפאת הצנזורה) "אם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו וכו', הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח וכו' הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו וכו'". וצ"ג אם אינו זה המשיח שהבטיחה עליו תורה, הרי עבר על השבועות שלא יעלו בחומה, ושלא ימרדו באומות, והאיך נמנה בין מלכי בית דוד השלמים והכשרים.

סעיף כ

ועפ"ז נמצא, דבאם מלכתחילה היו רוצים להקים מדינה כזו (כמו שהיא בפועל) שמשועבדת למלכיות, והיו מדגישים להדיא שאין רוצים לעשות שום ענין של "חירות" ו"עצמאות" ורק להקים איזה "ממשלה" שבדוגמת "ועד ארבע ארצות" (כמו שהמדינה היא בפועל) – אזי לא הי' בזה שום חשש איסור דמעשה כפירה.

ולפי שיטת הויזאל משה דהשבעות אינם חלים על דורות הבאים והם רק להגדיל העונש על האיסור דמעשה כפירה – לא הי' בזה שום שאלה כלל, שהרי כל עונש השבעה הוא דוקא היכא דיש מעשה כפירה וכשליכא איסור כפירה ליכא גם עונש שבעה.

והיינו, דלשיטת שאר האחרונים שהשבעות חלים גם על דורות הבאים (בנוגע להנשמה עכ"פ, כמו שכתב האבני נזר) – הנה גם כשהיו עושים את המדינה באופן הנ"ל שהיו אומרים בפירוש שאין מתכוונים בזה לענין של "חירות" ו"גאולה", הי' מקום לאסור את עשיית המדינה מצד ענין השבעות. (ולפי שיטתם הי' הפרש אם עשיית המדינה היא שלא ברשות האומות, דאז יש בזה איסור שבעה, או שזה ברשות האומות, דאז ליכא בזה איסור שבעה). משא"כ לשיטת הויזאל משה דהשבעות הם רק הגדלת העונש על איסור כפירה דלקיחת גאולה – הרי פשוט, שבאם היו מדגישים בעת עשיית המדינה שאין מתכוונים בזה ללקיחת חירות ועצמאות ורק לאיזה דבר שבדוגמה "ועד ארבע ארצות". לא הי' בזה שום חשש איסור אפילו באם היו עושים זה שלא ברשות האומות.

סעיף כא

וע"פ כל הנ"ל – צריך עיון גדול אם אפשר למצוא איזה חשש איסור להשתתף בהמדינה לאחר שנעשית כבר. והגע עצמך:

באם החשש הוא מצד איסור כפירה, מצד זה שהציונים עושים תעמולה (של שקר) שהמדינה היא ענין של "עצמאות" וענין של "חירות משעבוד מלכיות" הרי יש לזה עצה פשוטה, להכריז גלוי לעין כל את האמת שהמדינה משועבדת למלכי האומות, וכלשוננו של היואל משה (בריש סימן פ"ג) "שאין בה גאולה וחירות כלל". וכשמכריזים את האמת שהמדינה אינה חירות כלל והיא רק דוגמת "ועד ארבע ארצות" – ודאי שאין שום חשש דאיסור כפירה כשמתתפים בה. (ועיין לקמן סעיף כ"ג הוכחה ברורה לזה מהנהגתו של בעל היואל משה זצ"ל).

ובאם החשש הוא מצד איסור שבועה – הרי לשיטת היואל משה, ודאי שאין לחשוש לזה. דמכיון שלדידי' השבועות אינם חלים על דורות הבאים והם רק ענין של עונש שבועה על איסור דמעשה כפירה – הרי פשוט, דע"י שמכריזים שהמדינה אינה חירות כלל שאז אין שום חשש כפירה בהשתתפות בה, ליכא אז גם עונש שבועה. וכמו שהארכנו לעיל, דהיכא דליכא איסור לא שייך עונש.

ואפילו לשיטת כל שאר האחרונים דהשבועות חלים על דורות הבאים, דלפ"ז איסור השבועות הוא גם היכא דליכא שום חשש כפירה – ליכא ג"כ שום חשש איסור להשתתף בהמדינה לאחר שנעשתה כבר.

כי נוסף לזה שלפי שיטתם שהאיסור שלא יעלו בחומה הוא דוקא כשעולים שלא ברשות האומות (כמ"ש האבני נזר וכן מפורש להדיא במהרש"א שם) יש לומר שגם בעשיית המדינה מלכתחילה לא ה' שום העברה על השבועות,

הנה אפילו באם נאמר (כמ"ש ביואל משה שלש שבועות סימן פ"ו) שעשיית המדינה הייתה שלא ברשות האומות ובמילא ה' בה העברה על השבועה – הרי אין זה טעם לאסור ההשתתפות בהמדינה לאחר שנעשתה כבר.

כי אפילו באם נאמר דבעת עשיית המדינה עברו על השבועה "שלא יעלו בחומה" – הרי אין שום סברא לומר שזהו איסור שנמשך גם אח"כ. והרי זה דוגמת מי שקנה מנכרי שדה בארץ ישראל בשבת ע"י כתיבת שטר – דאף שבעת

שקנה עבר על איסור חילול שבת, מ"מ פשוט שאין זה איסור שנמשך גם לאחר הקניין. ובאם יחזיר את השדה להנכרי – הנה לא רק שלא יתקן עי"ז האיסור דחילול שבת (שעבר מקודם), אלא אדרבה, עי"ז יעבור על עוד איסור, איסור דלא תחנם. ואותו הדבר ממש הוא בנדון דידן.

סעיף כב

אלא שעפ"ז צע"ג במ"ש בויואל משה (נעתק לעיל סוף סעיף א') שאסור להיות חבר בהכנסת (פארלאמענט) של המדינה, ואסור לילך אל הבחירות בכדי לבחור (שטימען) חבר בהכנסת, מפני שזה הוה "הודאה גמורה למעשה הכפירה", והוה איסור דיהרג ואל יעבור, דלכאורה תמוה: הרי בזה שהוא חבר בהכנסת (או בזה שבוחר חבר בכנסת) הוא מראה שהוא מודה בהמדינה, אבל אינו מראה בזה כלל וכלל איזו הודאה שע"י המדינה נעשה איזה "חירות" ו"גאולה" ח"ו. ומכיון שבהמדינה גופא ליכא שום כפירה (שהרי "אין בה גאולה וחירות כלל") – היאך שייך לומר דע"י שמראה שמודה בהמדינה הוה זה "הודאה גמורה למעשה הכפירה"?

ואין להתעקש ולומר, דמכיון שהציונים אומרים שהמדינה היא ענין של "חירות משעבוד מלכיות" (דרעיון זה הוה ודאי כפירה גמורה) לכן כשעושה פעולה של הודאה במדינה הוה זה כמו הודאה לכפירה. – ולכן הוה בזה איסור דיהרג ואל יעבור – כי סברא כזו היא מופרכת לגמרי, מצד כמה טעמים:

(א) טעמו של היואל משה (במאמר שלש שבועות סוף סימן ע"ו) שעשיית פעולה כזו (שמתפרשת להודאה ברעיון הכפירה שאפשר לעשות חירות וגאולה לפני ביאת המשיח) היא איסור דיהרג ואל יעבור, הוה, ע"פ מ"ש בטור יו"ד סימן קנ"ז וז"ל: "אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יהרגוהו, דכיון שאומר שהוא עכו"ם הרי מודה לדתם וכופר בעיקר". עכ"ל הטור שם. ומזה מוכיח בויואל משה שם בנוגע לעשיית פעולה שמתפרשת להודאה לכפירה הנ"ל (שאפשר לפעול גאולה לפני ביאת המשיח), דגם כשעושה זה רק "מחמת כפי" של הריגה ר"ל" ובלבו אינו מודה כלל להכפירה, מ"מ "מחוייב למסור עצמו להריגה אף במה שאין בלבו כלום, אלא אך בשביל זה שלא יחשבו עליו שמודה בכפירה ר"ל ומוטל עלינו לפרסם האמונה במסירת נפש ממש לעין כל". עכ"ל היואל משה שם בסוף סימן ע"ו ועיי"ש בסימן פ"ג.

והנה מפורש להדיא ברמ"א יו"ד שם וז"ל: "ואע"ג דאסור לומר שהוא עו"כ מכ"מ יוכל לומר להם לשון דמשתמע לתרי אפיין והעו"כ יבינו שהוא אומר שהוא עובד כוכבים והוה יכוין לדבר אחר". ועפ"ז ברור, דאפילו היכא כשהפעולה שלו (מה שנעשה חבר בכנסת) מתפרשת אצל כל הנמצאים שם להודאה להרעיון שלהם שהמדינה היא חירות וגאולה, אעפ"כ, מכיון שבודאי

אפשר לפרש (כפי האמת) שפעולה זו היא רק הודאה בהמדינה (ולא הודאה להכפירה שלהם) – הוה זה כאמירת לשון דמשתמע לתרין אפיין שמותר לומר כן במקום סכנה, ואין זה איסור דיהרג ואל יעבור.

(ב) בנדון דידן, ברור שמותר לעשות פעולה כזו גם שלא במקום סכנה. דמכיון שבאמת המדינה אינה ענין של חירות וגאולה, ורק שיש שוטים שקלקלו הם הציונים שאומרים שהיא חירות וגאולה – הרי ודאי דפעולה של הודאה בהמדינה אינה מתפרשת כלל מלכתחילה להודאה לדברי השוטים, ולא הוה כ"לשון דמשתמע לתרי אפיין" (שמותר רק משום פקוח נפשות) – כי בנדון דידן, מכיון שהמדינה אינה חירות וגאולה (ורק שיש שוטים שאומרים כן), הרי ההודאה בהמדינה אין לה מלכתחילה שום שייכות כלל להודאה בכפירה.

(ג) אפילו באם הי' בזה איזה פקפוק – הרי יש עצה פשוטה, שבעת עשיית הפעולה דהודאה בהמדינה (היינו בעת שנעשה חבר בהכנסת או בעת שבחר חבר בכנסת) יכריז גלוי לעין כל "שאינן בה (בהמדינה) שום גאולה וחירות כלל" והיא רק דוגמת "ועד ארבע ארצות". ואז – הרי בודאי שיוצא מכל החששות והפקפוקים.

ועפ"ז תמוה מאד מ"ש בויואל משה שלהיות חבר בהכנסת (וגם הליכה לבחירות) הוא איסור דיהרג ואל יעבור?

ומצד גודל התמי' שבזה (וגם מצד הפליאה העצומה שנכתוב בע"ה לקמן סעיף כ"ג) – נראה ברור, דמה שבעל הויואל משה זצ"ל הטיל איסור על השתתפות בכנסת (להיות חבר בהכנסת ולילך לבחירות) הוא מפני שחשש שמצד התעמולה הגדולה של הציונים שמטעים את העולם בדברי שקר שהמדינה היא חירות וגאולה יהיו כמה אנשים חלושי הדעת שלא יוכלו להבחין בין המדינה לרעיון הגאולה שהכניסו הציונים בזה, ובאם יתירו פעולה דהודאה בהמדינה – יצא מזה מכשול גדול, שיאמרו שמותר להודות גם לרעיון הגאולה שלהם שהוא כפירה גמורה. ובכדי להסיר את המכשול הגדול הלזה דפעולת הודאה ברעיון הגאולה שלהם, הטיל איסור גם על פעולת ההודאה בהמדינה. ועיין לעיל (סעיף י"א וי"ב) דכמה דברים שבספר ויואל משה הם "למיגדר מילתא", בכדי לגדור פרצת הדור.

סעיף כג

ויען שיש טפשים החושבים דמה שאסר הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל ההודאה בהמדינה וההשתתפות בה הוא (לא בכדי "למיגדר מילתא", כי אם, שאיסור זה הוא) מצד הדין, כי ס"ל להרה"צ דסאטאמאר זצ"ל שהמדינה גופא היא ענין של חירות וגאולה (היינו דלא רק שהציונים אומרים כן אלא שכן הוא אליבא דאמת), שלכן ההודאה בהמדינה הוה הודאה בכפירה.

הנה נוסף למה שכבר ביארנו לעיל בארוכה, שח"ו לומר כן, כי לפ"ז נמצא שנעשה כבר חירות וגאולה לפני ביאת המשיח (ועיין לעיל סעיף ט"ז וסעיף י"ז דמה שמתרצים שהגאולה דהמדינה היא מצד הסט"א ורק לזמן קצר, הוא לא רק שטות והבל אלא גם כפירה, כי מכיון שכתוב בתורה שלא תהי' גאולה לפני ביאת המשיח הרי מיסודי האמונה הוא שא"א בשום אופן שיהי' בפועל להיפך ממ"ש בתורה, גם לא מכח הסט"א ואפילו לרגע אחת, ומכ"ש שא"א להיות מציאות כזו ל"ה שנה),

הנה גם בנוגע לזה עצמו מה שאומרים דס"ל להרה"צ דסאטאמאר זצ"ל שהמדינה גופא היא כפירה, וההודאה בהמדינה היא הודאה בכפירה – הוא בניגוד גמור להנהגה בפועל ("מעשה רב") של הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל. והרי לך כמה דוגמאות לזה:

(א) מובן בפשטות, דההודאה במדינה וההשתתפות בה ע"י הליכה לצבא הוא הרבה יותר מאשר ע"י הליכה לבחירות. והנה ידוע שהיו כמה כרוזים שגיוס נשים הוא איסור דיהרג ואל יעבור, אבל בנוגע לגיוס אנשים – לא הי' שום איסור מעולם, לא מהבד"צ דעדה החרדית שבאה"ק תובב"א שהרה"צ הי' הגאב"ד של ב"ד זה, וגם לא ממנו עצמו. ולפי דבריהם שלדעת הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל, ההודאה במדינה הוה הודאה לכפירה ואסורה ביהרג ואל יעבור – למה הוציאו כרוזי איסור רק על גיוס נשים ולא הוציאו כרוזי איסור גם על גיוס אנשים?

(ב) כל יהודי הדר כעת בארץ ישראל – הוא מוכרח ליהנות מממשלת המדינה. כי כמה דברים שבא"י – כמו: הספקת המים לכל הערים והשכונות, החשמל (עלעקטרי), וכמדומה וקרוב לודאי שגם הטלפון – בא מהממשלה. (היינו שאין זה שייך לחבורת פרטיות, וגם אין זה בא מהעיריות (הועד של העיר), כי אם, שזה בא מהממשלה של המדינה). ולפי דבריהם שהמדינה גופא היא כפירה וע"ז – היאך מותר ליהנות מכל דברים אלו?

ואין לתרץ שזהו דבר המוכרח מצד פקוח נפשות – כי (א) הרי בכמה דורות לפנינו לא הי' חשמל (ומכ"ש טלפון) והיו קוראים לאור הנר וכיו"ב, וגם בנוגע למים היו הולכים לשאוב מים מהנהרות. (ב) אפילו באם הי' בזה הכרח מצד פקוח נפשות – אין זה שום היתר כלל להשתמש עם ענינים של ע"ז וכפירה (ובפרט לפי מ"ש בויואל משה בכו"כ מקומות דכפירה גרע מע"ז) שהיא איסור דיהרג ואל יעבור. (ג) הרי אין שום הכרח להיות בא"י ואפשר לנסוע מא"י לחו"ל – והרי פשיטא דאיסור יציאה מא"י לחו"ל אינו דוחה האיסור דהודאה בע"ז וכפירה.

(ג) תמי' הנ"ל גדולה יותר בנוגע למה שמשתמשים עם הדואר ועם המטבעות של ממשלת המדינה, דשני דברים אלו הם (לא שייכים להממשלה כמו המים והחשמל, אלא שהם גם) מסמלים את המדינה, כידוע ומפורסם. וכמו שרואים בפועל שעל כל בול (סטעמפ) נדפס שהוא הדואר של מדינה פלונית, וכן הוא גם בנוגע למטבעות. וידוע גם שבכל מדינה כשנתחלפה הממשלה הנה הדבר הראשון במה שהתבטא חילוף הממשלה הוא בחילוף המטבעות, דהמטבעות של הממשלה הקודמת התבטלה כל שויותם והותחלו מטבעות חדשות. דכן הי' בחילוף ממשלה דכל המדינות וכן הי' גם בארץ ישראל. דלאחרי שממשלת אנגלי' כבשה את ארץ ישראל מהטורקים הנה הדבר הראשון במה שהתבטא חילוף הממשלה הוא שהנהיגו אז המטבעות שלהם, ולאחרי הקמת ממשלת המדינה בשנת תש"ח נעשו אז המטבעות שלהם. ולפי דבריהם שהמדינה גופא היא כפירה, וההודאה במדינה הוה הודאה בכפירה (שלכן אסור לילך לבחירות) – היאך מותר להשתמש עם המטבעות ועם הדואר שלהם המסמלים את ממשלת המדינה והרי זה הודאה בהמדינה?

(ד) גם בענין ההליכה לבחירות גופא – הרי ידוע ומפורסם שאי אפשר לבחור (שטימען) עד שמראים תחילה תעודה שמעידה על זכות הבחירה שלו. ותוכנה של התעודה הוא בהתאם לזכות הבחירה: בכדי לבחור אנשים לועד העיר – צריך להראות תעודה שהוא מאנשי העיר, ובכדי לבחור אנשים לה"כנסת" – שהיא ועד המדינה – צריך להראות תעודה שהוא מאנשי המדינה. (היינו, אזרח של המדינה). ולכאורה, דבר זה עצמו שיש בידו תעודה (והלך לקבלה) שהוא אחד מאנשי המדינה (שהרי יש לו את הזכות לבחור במי שרוצה שאותו בן אדם יהי' הנציג שלו בהועד של המדינה) – הרי זה גופא הודאה בהמדינה. ולפי דבריהם דההודאה במדינה הוה הודאה בכפירה – הרי אסור להחזיק תחת ידו

תעודה כזו, ומכ"ש שאסור ללכת ולקבל אותה?

והתמי' גדולה יותר: ההליכה לבחירות בפועל – היא תוצאה מהזכות שיש לו לבחור, מצד זה שיש לו תעודה שהוא אזרח של המדינה. וא"כ, מה הועיל הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל בכל מה שהשתדל שלא ילכו לבחירות (וכידוע שבכל פעם כשהיו בחירות השתדל בכל מיני השתדלות במס"נ למנוע מיהודים איסור ההליכה לבחירות), דלכאורה: הרי עיקר ההודאה בהמדינה הוא מה שמחזיק תחת ידו תעודה שהוא אזרח המדינה, שמצד זה יש לו זכות לבחור. וא"כ, מהי גודל התועלת בזה שבפועל לא הלך לבחור ולא השתמש עם זכות האזרח שלו – אחר שהוא מחזיק עדיין בידו את התעודה שיש לו זכות לבחור מצד זה שהוא אזרח במדינה?

ואין לתרץ, דמה שלא אסרו להחזיק את תעודה האזרחות כי תעודה זו נחוצה בכדי לקבל כמה וכמה זכויות מהמדינה שנותנת לאזרח (משא"כ מההליכה לבחירות אינו מקבל שום דבר) – כי אדרבה, "תירוץ" זה (שהוא צריך להתעודה שהוא אזרח שיוכל לקבל זכויות מהמדינה) מגדיל יותר את ה"קושיא", שהרי עי"ז מראה בפירוש שהוא מכיר ומודה בהמדינה.

(ה) בכל מדינה ומדינה – צריך לשלם מס להמדינה. ויש בזה כמה אופנים:
 (א) בהרבה בתי עבודה הונהג הסדר שבכל פעם כשמשלמים להפועלים דמי עבודתם, מנכים מהם מלכתחילה סכום מסויים שצריכים לתת מס להמדינה. (וגם מס זה, אף שבפועל ממש אין הפועל נותן בידיים את המס אלא שהבעלים מנכים זה מלכתחילה, כ"ש, בעת שמקבל את המשרה (העבודה) הוא מתנה ברצון שחלק מדמי פעולתו יהי' מס להמדינה). (ב) כמה וכמה פראדוקטן העלו עליהם מס. ובכל פעם ופעם שקונים פראדוקטן אלו ומשלמים עבורם יותר משויותם כי חלק ממה שמשלמים הוא מס להמדינה – הרי בכל פעם ופעם כשקונים את הפראדוקטן, נותנים בידיים מעות עבור המדינה. (ג) בהרבה מקרים, כאשר המעות שמנכים מלכתחילה אינם מגיעים לאותו הסכום שמחוייבים לתת מס – מקבלים הודעה (ביל) מהממשלה, ושולחים להם מס זה. (וזה עוד גרוע יותר מאופן הב', כי המעות שנותנים להמדינה באופן הב' הם עכ"פ בהבלעה עם המעות שמשלמים עבור מחיר הפראדוקטן (אף שפשוט שבנוגע לע"ז אין שום היתר של "הבלעה"), משא"כ באופן הג', נתינת המעות להמדינה שהיא נתינה מיוחדת).

ולפי דבריהם שמציאות המדינה גופא היא מציאות של כפירה דגרע טפי מע"ז הרי נתינת מס להמדינה (בכל האופנים דלעיל, ובפרט באופן הג') היא אסורה מצד שני טעמים: (א) לפי שאסור לתת מס לע"ז ומכ"ש לכפירה. (ב) נתינת מס להמדינה בפרט באופן הג' שהיא נתינה מיוחדת) היא הודאה בהמדינה, היינו הודאה בכפירה, שהיא איסור דיהרג ואל יעבור. ולמה לא נשמע מעולם (לא מהרה"צ דסאטאמאר זצ"ל ולא מהבד"צ דעדה החרדית דירושלים עיה"ק תובב"א) שום איסור על זה – והרי כל יהודי שדר בא"י עובר על איסור חמור זה, הוצרכו להודיע אותם עד"ז בכדי לאפרושי מאיסורא.

אלא מאי, באם לא ישלמו מס, יושיבו אותם בבית האסורים – אבל הכי זהו תירוצו בשביל איסור דיהרג ואל יעבור?

(ו) והנה כל ה' הדוגמאות דלעיל הוא בנוגע לאלו שדרים כבר בארץ ישראל, והם אנוסים ומוכרחים לעבור על כל איסורים אלו (אף שע"פ הלכה אין זה תירוצו כלל, (א) באיסור דיהרג ואל יעבור אין שייך טענת אונס, (ב) אליבא דאמת אין כאן גם טענת אונס, שהרי הם יכולים לצאת מא"י לחו"ל). אבל אלו שלפני הקמת המדינה דרו בחו"ל ואח"כ העתיקו דירתם לא"י – הרי בודאי שאין שום היתר בעולם להכניס עצמם בשאט נפש לעבור על כל איסורים אלו, ולמה לא יצא כרוז מהרה"צ דסאטאמאר שאסור לצאת מחו"ל לא"י לדור שם? ולא זו בלבד שלא הוציא שום איסור זה אלא אדרבה, בספרו ויואל משה (שחיבר כו"כ שנים לאחר שנעשתה המדינה) כותב להדיא ב"מאמר ישוב א"י" סימן קל"ג שהעלי' לא"י היא דבר טוב (ורק שמתנה בזה כמה תנאים, עיי"ש בעיקר הח' והט'), ולכאורה – היאך יתכן זה?

(ז) והנה גם כשנוסעים לא"י רק לזמן קצר (לא להתיישב שם בקביעות) – יש שני איסורים חמורים: (א) ידוע ומפורסם שא"א ליכנס לשום מדינה אפילו לזמן קצר, מבלי שיקבלו תחלה רשיון מהממשלה ליכנס לשם. (ורשיון זה נקרא בשם "ויזה"). וגם לאחר שיקבלו רשיון זה בכתב – הסדר הוא, שבמקום הגבול יושב פקיד שהוא נציג של הממשלה, והאדם שרוצה ליכנס צריך לפנות להפקיד (ולהראות לו את תעודת הרשיון), והפקיד נותן רשות (בשם הממשלה) ליכנס. ומובן בפשטות, ששני דברים אלו – בקשת הרשיון בכתב, ואח"כ הפני' להפקיד (בתור נציג הממשלה) שיתן רשות בפועל ליכנס – הם הכרה גמורה בהממשלה, שלפי דבריהם (שהמדינה היא כפירה) הוא הכרה גמורה בהכפירה.

(ב) גם ידוע ומפורסם שצריך לשלם מעות עבור תעודת הרשיון, וגם אח"כ צריך לשלם מעות עבור הכניסה בפועל. ומעות אלו (הן עבור הרשיון בכתב, והן עבור הכניסה בפועל) משלמים להמדינה. ולפי דבריהם – לענין של כפירה דגרע מע"ז.

ותמוה, למה לא הכריז מעולם הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל שאסור לנסוע לא"י (לזמן קצר)? ולא עוד, אלא שגם הוא בעצמו נסע לשם כמה וכמה פעמים?

ומכל זה הוכחה נוספת, דודאי לא עלה מעולם על דעתו של הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל שיש בהמדינה איזה ענין של חירות וגאולה ח"ו. כי סברא כזו (שע"י המדינה נעשה איזה חירות) הוא כפירה גמורה במ"ש בתורה שלפני ביאת המשיח לא תהי' שום מציאות של "חירות משעבוד מלכיות" (וכבר הוכחנו לעיל בארוכה שדבר כזה א"א להיות גם לא מכח הסט"א ואפילו לרגע אחת). וכמ"ש להדיא ב"מאמר שלש שבועות" ריש סימן פ"ג: "שאיין בה (בהמדינה) גאולה וחירות כלל". ומכיון שאין בה שום ענין של גאולה וחירות (והיא רק כמו "ועד ארבע ארצות", כנ"ל בארוכה) – הרי פשוט, שבהמדינה גופא ליכא שום ענין של כפירה. ועפ"ז מובן בפשטות מה שלא הוציא מעולם שום איסור על כל הדוגמאות דלעיל, וגם עשה בעצמו "מעשה רב" ובעת נסיעתו לא"י פנה להפקיד שיתן לו רשות (בשם הממשלה) ליכנס לא"י – אף שזהו הכרה והודאה בממשלת המדינה – כי בהממשלה גופא (מכיון "שאיין בה גאולה וחירות כלל") ליכא שום ענין של כפירה.

אלא שאעפ"כ, מכיון שהציונים עושים תעמולה גדולה להטעות את העולם בדברי שקר שהמדינה היא חירות וגאולה (או שהיא עכ"פ אתחלתא דגאולה) – חשש הרה"צ הנ"ל שאנשים חלושי דעת לא יוכלו להבחין בין המדינה לרעיון הגאולה שהכניסו הציונים, ומכיון שרעיון הגאולה דהציונים (שמעמיסים בהמדינה) הוא כפירה גמורה ומצוה ללחום נגד זה – לכן, בכדי למיגרד מילתא (ובפרט שיש חלושי דעת שאינם יכולים להבחין בין רעיון הגאולה להמדינה עצמה), הרעיש הרה"צ הנ"ל נגד המדינה, והטיל איסור על ההשתתפות בהמדינה ועל ההודאה בה ע"י הליכה לבחירות וכיו"ב.

ובזה מתורץ שפיר מה שהאיסור שהטיל על ההשתתפות בהמדינה ועל ההודאה בה הוא דוקא כאשר ההשתתפות וההודאה היא באופן דהליכה לבחירות – ולא אסר להשתתף ולהודות בה ע"י כל הדוגמאות דלעיל (קבלת

תעודת אזרח, השתמשות עם המטבעות והדואר של הממשלה, נתינת מס להממשלה, ועוד ועוד) – כי מכיון שאליבא דאמת אין שום איסור כלל בהודאה בהמדינה, וכל האיסור הוא רק בכדי "למיגדר מילתא", היינו שהאיסור זה הוא לא מצד הדין ורק בדרך גזירה – לכן על דברים הנחוצים לאדם (ככל הדוגמאות דלעיל) לא הטיל שום איסור, והטלת האיסור היינו רק על דברים שאינם נחוצים (כהליכה לבחירות וכיו"ב), כי אין גוזרין גזירה רק על דברים שיכולים לעמוד בהם*.

(* הגהת המעתיק. וכן מעיקרי יסודי שיטת סאטמאר, שא"א לנס והצלה וישועה ע"י רשעים, ע"פ סברת עיונם בס' ויואל משה וס' על הגאולה ועל התמורה. ומפני כך מנסים להכחיש סיפורים ידועים בקורות ימי ישראל, ואף לכחד בסיפור הצלת רבם זצ"ל. ואכן בס' חידושי תורה תשי"ז (לבעל הויאל משה) דרושי פורים דף תר"א, מפורש גם דעת אחרת, ותוכ"ד בלשונו, כאשר שותין איזה כוסות יין אז באים לידי ראיית האמת, ומביטין על התכלית ולא על הממוצע שאין חילוק כלל בין הישועה שבא ע"י המן ובין הישועה שבא ע"י מרדכי דשניהם באים מן השמים בהשגחה פרטית, משא"כ בלא"ה (כשאיננו במדרגה גבהה זו) אסור לומר כן דאפשר חלילה לפול עי"ז וכו' . . . רק לפי האמת אין חילוק כלל בניהם בגוף הישועה.

סעיף כד

ולאחרי כל הנ"ל ראוי להתבונן, אם דרך זו של הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל (להרעיש נגד המדינה ולאסור ההודאה בהמדינה בהטענה שזה הוה "הודאה בכפירה") היא הדרך היחידה להציל יהודים תמימים מרעיון הכפירה של הציונים שנעשה גאולה לפני ביאת המשיח, או שיש גם דרך אחרת.

ולאחרי שהארכנו כ"ג סעיפים בשיטתו ודרכו של הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל בענין זה – נתעכב קצת על שיטה והדרך של ליובאוויטש בזה.

ידוע ומפורסם דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א שאמר מאות פעמים, שחס ושלום לומר שע"י הקמת המדינה נעשה איזה גאולה או אתחלתא דגאולה, ודברים אלו אמר (לא באופן של "חוקה חקקתי גזירה גזרתי" כי אם) באופן של הסברה בטוב טעם ודעת, שכל אחד מבין אותם. וההסברה שלו היא בשתיים: מצד קרא ומצד סברא.

מצד קרא – כי מפורש בספר הי"ד להרמב"ם, וכן הסכימו כל הפוסקים, שכל ענין הגאולה, גם התחלת הגאולה, תהי' ע"י משיח צדקנו. (ועיין לקמן בסעיפים הבאים ההוכחה מהרמב"ם ומכל הפוסקים בפרטיות יותר). ומכיון שכל הפוסקים קבעו כן להלכה – הרי אין שייך שיהי' בפועל היפך דבריהם. ומזה ברור, דמכיון שעדיין בן דוד לא בא (ירחם השי"ת וישלח אותו בקרוב ממש) – שלא נעשה שום מציאות של חירות וגאולה, גם לא אתחלתא דגאולה, מכיון שמפורש בכל הפוסקים שגם התחלת הגאולה תהי' ע"י משיח צדקנו.

מצד סברא – כי רואים בפועל איך שהמדינה משועבדת בתכלית למלכי האומות ואין לה שום דיעה כלל, ובמילא אין כאן שום חירות כלל, והוא רק דוגמת "ועד ארבע ארצות" כמו שבארנו לעיל באריכות.

והנה נוסף על גוף הענין שחס ושלום לומר שהמדינה היא "אתחלתא דגאולה" – הזהיר כ"ק אדמו"ר שליט"א עשירות פעמים על העונש הנגרם מזה. וכבר נדפסו גם דברים אלו בספר לקוטי שיחות (חלק ט"ו סוף ע' 491 ואילך), דהכרזה זו שהמדינה היא "אתחלתא דגאולה" מביאה לידי סכנה רח"ל. דכמו בכל פעם שקם משיח שקר והסית ומשך את מישהו אחריו, נסתיים הדבר בקרבנות רח"ל – כ"ה בנוגע לרעיון הנ"ל שע"י המדינה הותחלה כבר הגאולה, שרעיון זה הביא לקרבנות רח"ל. וכ"ק אדמו"ר שליט"א אומר בלקו"ש שם,

ש"זהו הביאור היחידי ש(לע"ע) מצאתי על ענין הקרבנות והחללים באה"ק ת"ו". עיי"ש באריכות.

והנה פשוט, שכל האמור לעיל (בנוגע לחומר האיסור של הרעיון שהמדינה היא "אתחלתא דגאולה" והעונש המר שמגיע על זה שזה הביא לקרבנות הי"ד) אינו מחליש כלל וכלל את החיוב ע"פ דיני התורה להגן על המדינה שהיא ישוב של כמה מיליונים יהודים כן ירבו. וכמו שבעת תקופת "ועד ארבע ארצות" הוצרכו להגן על זה (ורק שהי' צריך לידע שאין זה ענין של "חירות משעבוד מלכיות", דדבר זה יהי' רק בעת הגאולה ע"י משיח צדקנו) – אותו הדבר ממש הוא בנוגע להמדינה, שע"פ דיני התורה מחוייבים להגן על ישוב של אלפי רבבות בני ישראל, אלא שצריך להכריז שישוב זה הוא משועבד תחת האומות ואין כאן שום התחלה של חירות וגאולה כלל.

וזהו טעמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א שאסור להחזיר את השטחים – כי ע"פ ההלכה (המפורשת בשו"ע או"ח סימן שכ"ט), החזרת השטחים עלולה להביא לידי סכנה ח"ו. והרי פשוט שאסור להביא ישוב של בני"י לידי סכנה ח"ו, הן כשהישוב הוא בא"י והן כשהישוב הוא בחו"ל.

[בנדון דידן, כשהישוב הוא בא"י, מתוסף בזה עוד איסור – האיסור דלא תחנם. ופשוט, דבאם החזרת השטחים הייתה מקטינה את הסכנה אזי הי' צריך להחזיר את השטחים, כי פקוח נפש דוחה הלאו דלא תחנם; אבל מכיון שהחזרת שטחים מגדלת הסכנה, והעצה היחידה לינצל מהסכנה הוא שלא לתת את השטחים הסמוכים לספר להאיבים (כמפורש בשו"ע או"ח סימן שכ"ט) – הרי פשוט שהלאו לא תחנם נשאר בתקפו, והאיסור להחזיר את השטחים הוא מצד ב' טעמים, הן מצד פקוח נפש והן מצד לא תחנם].

וזהו טעמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע המלחמה דששת הימים (שהייתה בשנת תשכ"ז) שע"פ דיני התורה הי' חיוב לצאת למלחמה זו – כי מכיון שהערביים צרו על הישוב שבארץ ישראל ורצו להכחידו ח"ו – הרי דין מפורש באו"ח סימן שכ"ט דכשנכרים צרים על עיירות ישראל צריך לצאת עליהם בכלי זיין.

והנה ידעתי גם ידעתי מה שסוברים בהחוג דסאטאמאר שלא הי' אז שום סכנה גם אם לא היו יוצאים למלחמה [וגם ענין זה (שלא הי' אז שום סכנה) נעשה אצלם לאחד מ"עיקרי האמונה"], אבל, כל יהודי המאמין בהקב"ה

מענה חכם

סה

ובתורתו יודע שבכדי לקבוע ולהחליט אם זו סכנה או לאו, אנו צריכים להסתכל מה שהתורה אומרת על זה. והתורה (בשו"ע או"ח סימן שכ"ט) אומרת בפירוש שמציאות כזו הוה סכנה, ולכן צריך לצאת בכלי זיין אפילו בשבת.

אמנם דבר זה – אם הי' אז סכנה או לאו – הוא ענין בפני עצמו (ועוד נדבר בע"ה עד"ז בסעיפים הבאים). ומה שנוגע לעניננו הוא – להדגיש, שהחיוב לצאת למלחמה אז (ועד"ז בנוגע למלחמה עכשיו בלבנון, ובשאר מלחמות) הוא אך ורק בכדי להגן על הישוב של הרבה בני", והחיוב דהגנת ערי ישראל מנכרים שצרו עליהם הוא גם בזמן הגלות, כמפורש להדיא בשו"ע או"ח סימן שכ"ט.

וכל מי שיש לו מוח בקדקדו מבין בפשטות, דשני הדברים שאומר כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע להישוב שבארץ ישראל – (א) שאין זה שום גאולה כלל וגם לא אתחלתא דגאולה וזה רק בדוגמת "ועד ארבע ארצות", (ב) שאסור להחזיר את השטחים וגם צריך לצאת בכלי זיין וללחום נגד הנכרים שרוצים להכחיד ח"ו את הישוב (דחיוב זה הוא גם בנוגע לישוב של בני"י שבחו"ל) – אין ביניהם מלכתחילה שום סתירה כלל וכלל. והיינו, דאין זה שיש כאן קושיא שאפשר לתרצה, כי אם, שמלכתחילה אין כאן שום קושיא וסתירה.

סעיף כה

והנה בהשקפה ראשונה נדמה, שבנוגע רעיון הציונות שבהמדינה (מה שהציונים עושים תעמולה של שקר ומפטפטים בהבליהם שהמדינה היא ענין של חירות וגאולה) – אין שום חילוק בין ליובאוויטש לסאטאמאר, שהרי שניהם לוחמים נגד רעיון זה ואומרים שזה כפירה. והיינו, דכל החילוק שביניהם הוא רק בענין היחס להמדינה (שהרה"צ דסאטאמאר זצ"ל חשש לחלושי הדעת שלא יבחינו בין רעיון הציונות שבהמדינה להמדינה עצמה ולכן לחם גם נגד המדינה גופא וכתב שההודאה במדינה הוה "הודאה בכפירה", משא"כ ליובאוויטש לא רק שאינה לוחמת נגד המדינה עצמה אלא אדרבה אומרת בפירוש דמכיון שזה ישוב של הרבה בני"י מצוה וחיוב להגן על זה), אבל בנוגע לענין הציונות שבהמדינה – שניהם לוחמים נגד זה בשוה.

אמנם כד דייקת שפיר תראה שגם במלחמתם נגד הציונות – יש ביניהם כמה וכמה חילוקים. ומהם: (א) נגד רעיון הציונות או נגד מעשה הציונות. (ב) על יסוד של הלכה או אגדה. (ג) באופן פשוט וברור או ע"פ פלפולים מסובכים. (ד) הדגשה על החיוב או על השלילה. (ה) נגד הרעיון או נגד בעלי הרעיון.

(א) נגד רעיון הציונות או נגד מעשה הציונות:

רעיון הכפירה דהציונות – הי' אפשר להיות גם מאות שנים מקודם. דהגם שלא הי' אז שום מחשבה לעשות מדינה עצמאית ולהשתחרר מעול גליות ושעבוד מלכיות – מ"מ באם הי' אז אצל מישהו מחשבה שאפשר להיות מאורע כזה שיהי' חירות משעבוד מלכיות לפני ביאת המשיח (אף שלא עלה כלל על דעתו לעשות דבר כזה, רק שחשב שדבר כזה יכול להיות), הוה זה כפירה גמורה במ"ש בתורה שעד לרגע האחרונה שלפני ביאת המשיח יהיו ישראל בגלות. אלא שכפירה זו (במי שחשב כן) לא התבטאה בשום עשי', גם לא במחשבה ע"ד עשי' (שהרי לא עלה על דעתו לעשות דבר כזה), והיתה במחשבה גרידא.

וגם לאחר שקמו הציונים והתחילו לחשוב תכניות לעשות דבר כזה בפועל – הנה באם מי שהוא חשב שיצליחו לפעול דבר זה, הנה גם כשהוא עצמו לא השתתף בזה כלל אדרבה לחם נגדם מצד איסור השבועה "שלא יעלו בחומה", אבל חשב שיצליחו בזה – הרי מחשבה זו עצמה (שאפשר להיות "חירות

משעבוד מלכיות" לפני ביאת המשיח) הוה מחשבת כפירה.

ומזה מובן, שבכדי לעקור את רעיון הכפירה שבזה – אינו מספיק שיכריזו השכם והערב שזה איסור חמור ונורא, ומההכרח להסביר, שדבר כזה אי אפשר להיות. דמכיון שכתוב בתורה שלפני ביאת המשיח לא תהי' חירות משעבוד מלכיות – הנה ודאי שאין שייך שיהי' בפועל להיפך ממ"ש בתורת אמת.

והנה לאחר שנעשתה המדינה והציונים עושים תעמולה לבלבל את המוחות שכבר נעשה "חירות משעבוד מלכיות" – אינו מספיק גם הסברה הנ"ל (דא"א להיות מציאות להיפך ממ"ש בתורת אמת), כי כל זמן שנדמה להאדם שהוא רואה בעיניו מציאות של חירות משעבוד מלכיות, הנה גם כשיצחק בקול גדול "אני מאמין באמונה שלימה שאין זה חירות כי א"א להיות היפך ממ"ש בתורת אמת" – יהי' זה (ברוב בני אדם) רק מן השפה ולחוץ, כי מה שנדמה לו שרואה בעיניו מציאות של "חירות", הרי קשה במאד שיאמין בלבו באמת שאין זה חירות, וגם כשיאמר שהוא מאמין כן באמונה שלימה – יהי' זה (ע"פ רוב) רק מן השפה ולחוץ. ועל כגון דא כתיב: "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו גו'".

ולכן עכשיו, לאחר שנעשתה המדינה ומעשה שטן הצליח שהתעמולה של הציונים פעלה על הרבה יהודים שנדמה להם שהם רואים מציאות של חירות – אינו מספיק ההסברה דלעיל (שא"א להיות היפך ממ"ש בתורת אמת) וצריך גם להסביר איך שאין זה חירות. והוא: שאין להם שום דיעה כלל, ובכל פרט ופרט הם משועבדים ונכנעים למלכיות, ובמילא אין זה חירות כלל ורק דוגמה "ועד ארבע ארצות", כנ"ל בארוכה.

וכאשר חסר הסבר זה, ומכ"ש כשחסר גם הסבר הראשון (שא"א להיות מציאות שהיפך התורה) – הנה גם כשמרעישים שעשיית המדינה הוא איסור חמור ונורא, ושחסור ההודות בה כי זה "הודאה גמורה במעשה הכפירה" (לשוננו של היואל משה בריש סימן פ"ח) ו"הודאה גמורה לדרכי המינות" (לשוננו שם בסוף סימן הנ"ל), הנה עי"ז פועלים להתרחק ממעשה הכפירה דציונות, אבל אין זה עצה לעקור את רעיון הכפירה של ציונות.

וזהו ההבדל בין המלחמה של ליובאוויטש נגד הציונות להמלחמה של סאטאמאר נגד הציונות:

המלחמה של ליובאוויטש נגד הציונות הוא (בעיקר) נגד רעיון הכפירה שבזה. ולכן, עם היות שכ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר ג"כ הרבה פעמים ע"ד העונש המר שנעשה מהרעיון שנעשה כבר "אתחלתא דגאולה", וכמו שהעתקנו לעיל (סעיף כ"ד) מ"ש בלקו"ש שזה הביא לקרבנות רח"ל – הנה דבריו העיקרים שאומר ע"פ רוב הוא (לא שאסור לומר שזה "אתחלתא דגאולה" ושמגיע על זה עונש, כי אם) שהמציאות היא שאין שום גאולה. ומבאר זה (כמו שהעתקנו לעיל סעיף כ"ד) הן מצד קרא – לפי שמבואר בתורה שהגאולה תהי' לאחרי ביאת המשיח ולא לפני זה, והן מצד סברא – מה שרואים בפועל שאין זה שום חירות כלל.

משא"כ המלחמה של הרה"צ דסאטאמאר זצ"ל נגד הציונות הייתה (בעיקר) נגד מעשה הכפירה שבזה. שהרי הסבר השני (מה שרואים בפועל שאין זה חירות) לא הזכיר כלל בספרו ויואל משה, וגם הסבר הראשון (מ"ש בתורה שהגאולה תהי' רק לאחרי ביאת המשיח ואחרי עשיית תשובה, וא"א לקחת גאולה בעצמנו ע"י פעולה אנושית) כתב רק בתור טעם על ענין השבועות. דעיקר הדברים שעליהם הולך וסובב מאמר הראשון (דספר ויואל משה) הוא ענין השבועות (וגם שם המאמר הוא "מאמר שלש שבועות"), וכל קוטב המאמר הוא לבאר חומר הענין דהעברה על השבועות שמגיע על זה עונש נורא וגם מוכיח מהמהרה"ל דהעברה על השבועות הוא איסור דיהרג ואל יעבור. ובכדי לבאר הטעם לזה מביא מכמה מאמרי חז"ל שהגאולה היא אך בידו של הקב"ה וא"א לקחת גאולה ע"י פעולה אנושית, ולכן כשעושים צעדים לקחת גאולה הוה זה איסור חמור דמעשה כפירה.

ויען שעיקר מלחמתו הי' נגד מעשה הכפירה דהציונות, שיתרחקו מזה כמטחוי קשת בכל מיני הרחקה – לכן כתב (בתור גדר וסיג) שגם המדינה גופא היא ענין של כפירה והטיל איסור על פעולת ההודאה בהמדינה (ע"י הליכה לבחירות וכיו"ב) משום דהוה "הודאה למעשה הכפירה".

ואף שע"י הטלת איסור זה פעל התרחקות גדולה ממעשה הכפירה דהציונות – לא הועיל לעקור עי"ז את רעיון הכפירה דהציונות, ואדרבה, כשאנשים שומעים שהמדינה גופא היא כפירה, ושענין הכפירה שבזה הוא מה שעשו (ע"י פעולה אנושית בידים) חירות וגאולה לפני ביאת המשיח – הרי עי"ז מתאמת אצלם רעיון הכפירה דהציונות, שבאמת פעלו כבר (ח"ו) חירות וגאולה.

והאמת הוא שבסימן פ"ג כתב להדיא שע"י המדינה לא נעשה חירות

וגאולה, וענין הכפירה שבהמדינה הוא רק מה שרצו לעשות חירות גאולה (וכמו שביארנו לעיל סעיף ט"ו). אבל מכיון שדברים אלו כתבם רק פעם אחת (ושלא בהדגשה כ"כ), ומה שהרעיש (כמה וכמה פעמים ובהדגשה) הוא שהמדינה היא כפירה דלקיחת גאולה ע"י פעולה אנושית – ובפרט שהאיסור שהטיל להודות בהמדינה ע"י הליכה לבחירות וכיו"ב הוא גם כשבעת ההליכה לבחירות יכריז בגלוי שהמדינה אינה חירות וגאולה ושההודאה שלו היא רק בהמדינה גופא ולא בהמחשבה והכוונה שלהם לפעול חירות, דמזה מוכח שענין הכפירה (היינו הענין דלקיחת גאולה) הוא לא רק מצד המחשבה והכוונה שלהם אלא גם מצד המדינה גופא – הרי זה מביא לטעות שע"י המדינה נעשה ח"ו חירות וגאולה.

והאמת הוא דמה שהטיל איסור גם על המדינה גופא, הוא רק בכדי למיגדר מילתא, וכבר הבאנו לעיל (סוף סעיף כ"ב וסעיף כ"ג) ראיות ברורות על זה. אבל מכיון שהעולם אינם יודעים מזה וסוברים שהאיסור הוא מצד הדין (ולא רק למיגדר מילתא) – הרי זה מביא אותם לדיעות כוזבות (רעיון הציונות) שע"י המדינה נעשה (ח"ו חירות וגאולה), דדיעה כוזבת הלזו היא כפירה גמורה במ"ש בתורה שלפני ביאת המשיח לא תהי' חירות משעבוד מלכיות.

ואל תתמה על זה מה שכל עיקר מלחמתו של הרה"צ דסאטמאר זצ"ל הי' רק נגד מעשה הכפירה דציונות, ולא נגד רעיון הכפירה – כי ידוע מ"ש בספה"ק שהעבודה של כל צדיק היא לפי שרש נשמתו. ועפ"י י' ש' לומר, דשרש נשמתו של הרה"צ הנ"ל הי' מבחינת מעשה ועשי' (דבחינה זו היא מדריגה נעלית מאד כידוע מ"ש בזה"ק "עשי' לעילא"). ולכן כל עיקר עבודתו הי' ענין המעשה, ועד שגם בענינים של אמונות ודיעות הי' עיקר עבודתו בענין המעשה דאמונה, לעמוד בפרץ וללחום נגד מעשה כפירה. ומכיון שזה הי' כל עיקר עבודתו – לכן הי' נראה לו (מצד שרש נשמתו) שראוי לעשות כל המיני גדרים וסיגים בכדי להתרחק ממעשה הכפירה, גם היכא שהגדרים וסיגים מביאים [את הרוצה לטעות] לידי רעיון של כפירה (וכמו האיסור להודות בהמדינה גופא, שזה פועל התרחקות גדולה ממעשה הכפירה, אבל עלול להביא ח"ו [את הרוצה לטעות] לרעיון של כפירה) – כי מכיון ששרש נשמתו הי' מבחינת מעשה, לכן ההרחקה ממעשה הכפירה הכריע אצלו יותר ממה שזה עלול להביא [את הרוצה לטעות] לרעיון של כפירה.

אמנם, בנוגע אלינו, מכיון שאנחנו אנשים פשוטים שאין אנו יודעים שרש נשמותינו ואין לנו אלא התורה הזאת לקיים כל מה שכתוב בה הן בנוגע למעשה

והן בנוגע לדיעות – מוטל עלינו המצוה והחובה לשרש ולעקור גם כל מיני דיעות כוזבות, שהם היפך ממ"ש בתורה. ומכיון שמפורש בתורת אמת שלפני ביאת המשיח לא תהי' חירות משעבוד מלכיות – הרי ברור, דמה שנעשה ע"י המדינה אין זה ענין של "חירות משעבוד מלכיות" כלל וכלל, וכמו שרואים גם בפועל שהמדינה היא משועבדת בכל פרט ופרט למלכי האומות, כנ"ל בארוכה.

ומה שיש טפשים שאומרים שע"י המדינה נעשה באמת חירות משעבוד מלכיות אלא שהחירות הוא מכח הסטרא אחרא, מה שנתן הקב"ה כח להסט"א בכדי לנסות את האדם – כבר ביארנו לעיל (סעיף ט"ז) שדברים אלו הם כפירה ממש. דענין הנסיונות הוא דוקא בנוגע לדבר שמשמש להוכחה על ענין שהוא היפך תורת אמת. וכמו נביא השקר שמנבא לעבור על דברי תורה, דאפשר שהקב"ה יתן לו כח לעשות אות ומופת לנבואתו, ועד להעמיד חמה ברקיע, בכדי שע"ז יוכל להביא רא' והוכחה שנבואתו היא אמת (ח"ו). והטעם על מה שהקב"ה נותן כח לנביא השקר (סט"א) לעשות אות ומופת שיוכל להביא הוכחה לנבואתו – מפורש בכתוב (דברים יג, ד) שהטעם לזה הוא "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם גו'".

וכל זה הוא בנוגע לדבר שמשמש הוכחה על ענין שהוא היפך תורת אמת. אבל היכא שהדבר עצמו הוא היפך התורה, היינו שהתורה אומרת שדבר כזה לא יהי' – פשיטא, דאין שייך שיהי' כח לסט"א לעשות דבר כזה מה שהתורה אומרת שלא יהי'. (וכבר כתבנו לעיל סעיף ט"ז דוגמאות לזה. ואין צורך להכפיל אותם הדברים עוד פעם). ומכיון שמפורש בתורה שלפני ביאת המשיח לא יהי' חירות משעבוד מלכיות – פשיטא שאין שייך שבכח הסט"א תהי' מציאות כזו. ומזה ברור, שע"י המדינה לא נעשה ח"ו חירות משעבוד מלכיות, והיא רק דוגמת "ועד ארבע ארצות", כנ"ל בארוכה.

ולכאורה יש להקשות ממ"ש בקונטרס "על הגאולה ועל התמורה" ריש סימן נ"א, וז"ל: "והנה אף שהצליחו הרבה מ"מ עדיין לא הגיעו להצלחת נבוכדנצר ופרעה שמלכו על כל העולם כולו, וגם הם לא באו להצלחה זו בפעם אחת אלא היו מוסיפין והולכין בכל פעם יותר ברום הצלחתם בכח הס"מ לבוא לידי ע"ז ר"ל, ולזה אני מפחד מאוד מי יודע אם לא יעשו עוד מלחמות והצלחות שונות לנסות את ישראל באמונה". דמלשון זה משמע שאפשר להיות שבכח הס"מ גיעו ח"ו להצלחת נבוכדנצר ופרעה למלוך על כל העולם כולו.

וכן מוכח גם שם באותו הסימן (ע' צ"ד) וז"ל: "שהמלך המשיח ימלוך על כל העולם כולו, ונודע כי הם מדמים עצמם לעניני הגאולה עפ"ל ועושים כמה פעולות ודמיונות לדמות לענינים של משיח, ומי יוכל לידע עד כמה כו' ואקוה להשי"ת שישמור עמו בנ"י שלא להביאם לנסיונות חמורים יותר כ"כ, אבל מי יודע עד כמה העון גורם כו'". וגם מלשון זה מוכח שאפשר להיות נסיון גדול כזה עד שימלכו על כל העולם כולו, דוגמת מלך המשיח.

ותמוה: באם ימלכו על כל העולם כולו – הרי בוודאי שלא יהי' אז שעבוד מלכיות (דלמי יהיו משועבדים, מכיון שהם המולכים על כל העולם כולו), והיאך שייך שיהי' חירות משעבוד מלכיות לפני ביאת המשיח?

ולכן ברור, שבודאי לא נתכוין ח"ו שאפשר להיות מציאות כזו שימלכו על כל העולם כולו – כי זה כפירה גמורה במ"ש בתורה שלפני ביאת המשיח לא יהי' חירות משעבוד מלכיות, ובמילא אין שייך שתהי' מציאות כזו שימלכו על כל העולם. וכוונתו במ"ש לשונות הנ"ל היא רק בכדי לתת חיזוק ועידוד שלא להתפעל מהצלחתם, דאפילו באם הי' שייך שיצליחו למלוך על כל העולם (אבל ודאי לא יהי' כן) אין צריך להתפעל מהם.

אך עדיין צ"ע, דמכיון שמשמעותם של לשונות הנ"ל בפשטות הוא שאפשר להיות בפועל מציאות כזו (שימלכו על כל העולם כולו), ובודאי שהרבה יהודים שלומדים את הקונטרס "על הגאולה ועל התמורה" יפרשו את לשונות הנ"ל כמו שהם מובנים בפשטות שאפשר להיות מציאות כזו שימלכו על כל העולם, דפירוש דברים אלו הוא שאפשר להיות מציאות דחירות משעבוד מלכיות לפני ביאת המשיח (שהרי כשימלכו על כל העולם לא תהי' שום אומה שאל' יהיו משועבדים), ואינו מובן: מכיון שרעיון כזה (שאפשר להיות חירות משעבוד מלכיות לפני ביאת המשיח) הוא רעיון של כפירה – למה לא נזהר הרה"צ דסאטמאר זצ"ל לכתוב לשונות כאלו שעלולים להכשיל ח"ו את לומדי הקונטרס ברעיון של כפירה ח"ו?

ומזה מוכח שעיקר מלחמתו נגד הציונות היתה לפעול הרחקה גדולה ממעשה הכפירה דהציונות. ומכיון שלשונות כאלו (דאפילו כשיצליחו כו' אין צריך להתפעל בהם) מלהיבים יותר את הלבבות להתרחק מהמעשים שלהם – לא חשש כ"כ מזה שלשונות אלו עלולים להביא [את הרוצה לטעות] ח"ו לרעיון כוזב – כי עיקר עבודתו הייתה לעמוד בפרץ שיתרחקו מהמעשים שלהם.

(ב) יסוד של הלכה או של אגדה :

כל חלקי התורה הן הלכה והן האגדה הם אמת גמור בתכלית, שהרי כולם ניתנו מרועה אחד, מה' אלקים אמת. אלא שאעפ"כ, בכדי לדעת דבר ברור בנוגע למעשה בפועל – מוכרח לעיין בספרי הלכה דוקא. וקשה במאד לדעת דבר ברור מאגדות שבש"ס ומדרשים, או מספרי דרוש רמז וסוד כי ספרי הדרוש (וכן ספרי הרמז והסוד) נכתבו הרבה פעמים בסגנון שאינו ברור כ"כ, בדרך משל וכיו"ב, בכל ענין וענין צריך להתבונן ולדעת על מה ירמזון הדברים, משא"כ ספרי הלכה נכתבו בסגנון ברור המובן לכל אחד ואחד.

ולכן, כל אלו שנטו מדרך האמיתי, השתמשו הרבה באגדות חז"ל שבש"ס ומדרשים ובספרי דרוש וקבלה, להביא משם "ראיות" לדיעותיהם הכוזבות. אבל השתמטו להביא דברי הפוסקים, כי דברים אלו קשה לסלפם, מכיון שנכתבו בסגנון ברור.

וכן עשו גם הציונים הדתיים. הביאו "הוכחות" לדבריהם מאגדות שונות שבש"ס ומדרשים, (כי דברים אלו אפשר להעמיס בהם פירושים שונים ומשונים). אבל השתמטו לדבר ע"ד פסק דין המפורש בספר הי"ד להרמב"ם (ספר של הלכות) שהגאולה תהי' ע"י משיח צדקנו ולפני זה לא תהי' שום גאולה.

וז"ל הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל". הרי מפורש בדבריו, אשר (א) המלך המשיח הוא המקבץ נדחי ישראל, היינו שקיבוץ ישראל מהגליות יהי' ע"י מלך המשיח, ודלא כהציונים הדתיים שאומרים שכבר הותחל קיבוץ גליות לפני ביאת המשיח. (ב) ידוע שהרמב"ם מדייק גם בסדר דבריו, וגם מזה לומדים הלכתא גברתא. ומדקאמר "ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל" – ברור, שקיבוץ גליות יהי' לאחר בנין המקדש.

וכן כתב הרמב"ם שם בסוף הפרק. דבסוף הפרק שם מבאר כל הפרטים דביאת המשיח והגאולה. וכותב שם להדיא כל הסדר שיהי'. שבתחילה "יעמוד מלך מבית דוד כו' ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמת ה'" – וכשיעשה כן, ויקבץ נדחי ישראל, אז "הרי זה משיח בודאי".

ויען שספר הי"ד להרמב"ם הוא ספר של הלכות – וספרי הלכות נכתבו

מענה חכם

עג

(כנ"ל) בסגנון ברור המובן לכל (וא"צ להעמיס בהם פירושים שונים ומשונים) – לכן, הציונים הדתיים מונעים את עצמם לדבר אודות פס"ד הנ"ל של הרמב"ם, וכל ה"הוכחות" שלהם הם מאגדות ומדרשים שונים וגם מספרי דרוש וקבלה – כי שם אפשר להעמיס פירושים שונים.

ומעניין: ידוע שאחד מהם חיבר ספר בשם "התקופה הגדולה" להביא "הוכחות" (מאגדות חז"ל שבבבלי ירושלמי ומדרשים, וכן מספרים שונים, ספרי מחקר דרוש וקבלה) שמעת שנתייסדה המדינה הותחלה כבר הגאולה (כלשון השגור בפייהם "אתחלתא דגאולה") ושאיפת היהודים שבאו לא"י מארצות שונות הוא ההתחלה של קיבוץ גליות. והנה מכיון שמחבר הנ"ל אסף הרבה מאמרי חז"ל והרבה ספרים שמדברים בענין הגאולה – לא הי' יכול להשתמט להביא גם את שני פרקים האחרונים שבספר הי"ד להרמב"ם. וראה פלא: כשמעתיק את דברי הרמב"ם הנ"ל (שבריש פ"א וסוף פ"א) הוא מודה בעל כרחו שלפי הרמב"ם תהי' הגאולה (גם אתחלתא דגאולה) ע"י משיח צדקנו ולאחרי בנין המקדש. אלא שיש לו "הוכחות" ממאמרי חז"ל, כאילו הרמב"ם לא ידע ח"ו ממאמרי חז"ל אלו.

ואם תאמר, הרי סוף סוף מביאים הם (הציונים הדתיים) הרבה הוכחות מהרבה ממאמרי חז"ל ומהרבה ספרים שקיבוץ גליות (או עכ"פ התחלת קיבוץ גליות) יהי' לפני ביאת המשיח, והרי א"א לדחות כלאחר יד ח"ו כל מאמרי חז"ל וכל ספרים אלו – אשיב ע"ז בנוגע לרובם ככולם של ההוכחות שלהם מה שמביאים מאגדות חז"ל (שבש"ס ומדרשים) וכן מספרי דרוש וקבלה וכיו"ב – כבר כתבנו לעיל, שרוב הדברים שבאגדות חז"ל וכן הרבה דברים שבספרי דרוש וקבלה, נכתבו מלכתחילה בסגנון שאינו ברור כ"כ והרבה פעמים נכתבו הדברים בדרך משל וכיו"ב וקשה לדעת על מה ירמזון הדברים. (ונוסף לזה: בהרבה אגדות חז"ל וכן בהרבה ספרים שמביאים – לא כתוב להדיא כדבריהם, ורק שהם מעמיסים בזה את הפירושים שלהם, ובודאי שאפשר לפרש אותם גם באופן אחר).

אמנם, גם בנוגע לאותם ההוכחות שהם מביאים מספרים שנכתבו ע"ד הפשט (וכמו דברי האבודרהם שנעתק לקמן בע"ה) – גם על זה אין לסמוך כלל בנוגע הלכה למעשה ואסביר לך את הדברים: ידוע ומפורסם שיש הרבה ענינים בתורה שע"פ דרך הפשט אינם כפי ההלכה. ולדוגמא, בפרשת משפטים מ"ש גבי נרצע "ועבדו לעולם" (שמות כא, ו) כתב הרשב"ם וז"ל: "לעולם, לפי

הפשט כל ימי חייו כמ"ש בשמואל וישב שם עד עולם". וגם בתשובת הרשב"א ח"א סימן ט' מובא פירוש זה, אלא שכתב שם שפירוש זה הוא ע"פ פשט ולא ע"פ הלכה. (כתבתי רק דוגמא אחת, ויש פירושים כאלו בדברי הראשונים. ואין כאן המקום לאסוף כל פירושים אלו).

והנה דבר פשוט שהרשב"ם והרשב"א וכן שאר הראשונים לא כתבו בספריהם פטפוטי דברים בעלמא ח"ו. ואין כל ספק שפירוש זה בתיבת "לעולם" (וכן שאר הפירושים בדברי הראשונים שאינם להלכה) הם חלק מתורת אמת שניתנו למשה מסיני מפי הגבורה, וכשלוּמדים פירושים אלו צריך לברך עליהם ברכת התורה – "שנתן לנו את תורתו". אלא שפירושים אלו ניתנו מפי הגבורה בנוגע לבחינת פשט ולא בנוגע למעשה, והפירושים שע"פ הלכה הם בנוגע למעשה. (ואין כאן המקום לבאר בפרטיות ענין זה, כי לא זהו מטרת האגרת הלזו. אבל עכ"פ זה ברור שיש ענינים בתורת אמת שניתנו מפי הגבורה, שהם שייכים לבחינות אחרות, ולא לענין מעשה בפועל).

ויתירה מזו: לא רק שהענינים בתורה שאינם ע"פ דרך ההלכה (ענינים בראשונים שע"פ פשט, וכן ענינים שבספרי דרוש וקבלה) שעם היותם תורת אמת אינם שייכים לענין המעשה בפועל – הנה גם בהענינים שבתורה ע"פ דרך ההלכה יש הרבה פלוגתות בין תנאים ואמוראים וכן בראשונים וכו', וכל הדיעות הם תורת אמת דאלו ואלו דברי אלקים חיים, ואעפ"כ היכא דאיפסקא הלכתא – הנה זהו הדרך היחידי בנוגע למעשה. ובאם ירצה מישהו להתנהג כדברי ב"ש (היכא שנפסקה הלכה כב"ה) בהטענה שגם דברי ב"ש הם דברי אלקים חיים – יעבור על כו"כ איסורים. דהגם שודאי שדעת ב"ש ניתנה מפי הגבורה, אבל (לאחרי שנפסקה הלכה כב"ה) אינה בנוגע למעשה.

וכמו שבנוגע לאדם, המעשה בפועל שלו מחוייב להיות כפי שנפסקת ההלכה (אף שגם שארי הדיעות הם אמת, וגם הפירושים שאינם ע"פ דרך ההלכה הם אמת) – אותו הדבר ממש הוא בנוגע להנהגתו של הקב"ה, שהמעשה בפועל שלו היא כפי שנפסקת ההלכה.

ודבר זה לא בדיתי מלבי ח"ו, ומפורש כן בהרבה ספרים, אך יען ששמעתי מכמה אנשים מהחוג דסאטאמאר שכל הענין דפסיקת הלכה נוגע רק לנו איך עלינו להתנהג, אבל בנוגע להנהגת הקב"ה (ובפרט בענין הגאולה, באיזה אופן יגאל את ישראל), אין שייך שהפסק דין שלפי כללי ההלכה יכריע להקב"ה איך

לעשות ובאיזה אופן לגאול את ישראל – נביא ראי' לדברינו מתשובות חתם סופר ז"ל. יורה דיעה סימן שנ"ו וז"ל: "והנה ר' הלל ב' חלק צ"ט ע"א אמר אין משיח לישראל, פירש"י אלא הקב"ה בעצמו יגאלם בלי שליח, ופירוש זה מוכרח הוא דודאי גם לר' הלל יש גאולה אלא שאין משיח מלך, וגם בזה לית הלכתא כוותי', והאומר אין משיח וקים לי' כרבי הלל הרי הוא כופר בכלל התורה דקיי"ל אחרי רבים להטות כיון שרבו עליו חכמי ישראל ואמרו דלא כוותי' שוב אין אדם ראוי להמשך אחריו". עכ"ל החתם סופר ז"ל. הרי מפורש בדבריו, שגם בענין הנוגע להנהגתו של הקב"ה באופן הגאולה – אם הקב"ה בעצמו יגאל את ישראל בלי שליח (כדעת ר' הלל) או שיגאל אותם ע"י משיח צדקנו (כדעת חכמים) – יש הכרעה בזה ע"פ כללי ההלכה. (ואף שהחת"ס שם מדבר בנוגע דכלל דיחיד ורבים הלכה כרבים – הרי פשוט, שאין שום חילוק בין כלל זה לשאר הכללים).

ומכל זה פשוט, דכל פרט ופרט מ"ש בספרי הפוסקים בנוגע להנהגתו של הקב"ה (בענין שכר ועונש ובענין פרטי הגאולה, וכיו"ב) – הנה אף שיש בזה כמה דיעות בש"ס, מ"מ, מכיון שהפוסקים הכריעו (ע"פ כללי ההלכה) שהדין הוא כך וכך, בודאי שכן הוא הנהגתו של הקב"ה.

(ומ"ש בויואל משה דף נ"ה טור ב' ש"ביאת המשיח בלא תשובה היא פלוגתא בש"ס ולא אמר (הרמב"ם) בזה שום הכרעה כו' שדבר שהוא ביד הקב"ה בעצמו אין לו שום הכרעה" – צריך עיון גדול, כי זה היפך החת"ס וכמה ספרים. ובודאי שיש כאן איזה פליטת הקולמוס. וכוונת היואל משה היא שמצד כללי ההלכה לא הי' לו להרמב"ם שום הכרעה בדבר הלכה כמאן. אבל היכא שיש הכרעה בדבר ע"פ כללי ההלכה – בודאי ובודאי שכללי ההלכה הם המכריעים גם בנוגע לענינים אלו. דאם לא תאמר כן, הרי אפשר לכפור ח"ו גם בביאת המשיח בהטענה דמכיון שהגאולה היא בידו של הקב"ה א"א להכריע בזה ואפשר שהקב"ה יעשה כדעת ר' הלל).

ונחזור לעניננו בנוגע לטענת הציונים הדתיים שבכמה מאמרי חז"ל ובכמה ספרים מוכח שיהי' קיבוץ גליות לפני ביאת המשיח – שהתשובה על טענתם היא: (א) ברובם ככולם של המקומות שמביאים – אפשר לפרש באופן אחר. (ובפרט באגדות חז"ל ובספרי דרוש וקבלה, שהרבה פעמים כתובים הדברים בדרך משל וצריך לדעת על מה ירמזון הדברים). (ב) גם באותם הספרים שכתוב

כן להדיא – הנה ספרים אלו אינם ספרי הלכה, והמקום היחידי בספרי הפוסקים שמבואר ענינים אלו הוא בספר הי"ד להרמב"ם הלכות מלכים.

ומכיון שהרמב"ם אומר פס"ד ברור שהגאולה תהי' אך ורק ע"י משיח צדקנו (ולאחרי בנין המקדש), ואין שום פוסק שיחלוק עליו – ואדרבה, ידוע בכללי הפוסקים דהיכא שנו"כ הרמב"ם לא השיבו עליו ה"ז הוכחה שהם מסכימים לדבריו. ובנדו"ד (בה' מלכים) הרי הם הראב"ד, הכסף משנה (הוא מרן המחבר), הרדב"ז ועוד – הרי פשוט, שא"א לנטות ח"ו מפס"ד ברור ומפורש דכל פוסקים אלו (רמב"ם, ראב"ד, רדב"ז, מרן המחבר) מצד "הוכחה" מאיזה מאמר חז"ל, וגם לא ממ"ש להדיא בספרים שאינם ספרי הלכה.

דאף שודאי שגם מ"ש בספרים אלו הוא אמת שהרי זה חלק מתורת אמת שניתנה מפי הגבורה – אין זה נוגע למעשה, ובדוגמה פירוש הרשב"ם והרשב"א בתיבת "לעולם".

ולאחרי הקדמה זו, ראוי להתבונן בהחילוק שבין מלחמת סאטמאר נגד הציונות ומלחמת ליובאוויטש נגד הציונות:

כל הוכחותיו של היואל משה נגד הציונות מיוסדים על מדרשי חז"ל וכיו"ב. ואין אנו מדברים כעת בנוגע להוכחותיו נגד מעשה הציונות, היינו בנוגע להאיסור דלקיחת גאולה לפני ביאת המשיח, שבנוגע לענין זה נדבר לקמן בע"ה – ומה שאנו מדברים כעת הוא בנוגע להוכחותיו נגד רעיון הציונות, היינו בנוגע לזה שאומרים שאפשר להיות גאולה (חירות משעבוד מלכיות וקיבוץ גליות) לפני ביאת המשיח. דכל מה שהרעיש נגד אלו האומרים כן וקורא אותם בשם "כופרים" ו"אפיקורסים" הוא (לא מפני שהם אומרים היפך פס"ד מפורש דהרמב"ם שהסכימו לזה כל הפוסקים כנ"ל בארוכה, כי אם) מפני שמביא הוכחות מהרבה דרשות חז"ל שהגאולה תהי' לאחר ביאת המשיח ולאחרי עשיית תשובה. ועיין בספר ויואל משה מאמר שלש שבועות סוף סימן מ"ב וז"ל: "בהרבה מאמרים בדברי חכז"ל אין מספר מבואר בדבריהם שלא תהי' גאולה וחירות משעבוד מלכיות עד ביאת המשיח, אלא שאף אחר ביאת המשיח לא יהי' שום גאולה בלי תשובה".

ותמה תמה אקרא: הרי גם הם (הציונים הדתיים) מביאים הוכחות מהרבה דרשות חז"ל ומכמה ספרים שהגאולה (או עכ"פ אתחלתא דגאולה) תהי' לפני ביאת המשיח ולפני עשיית תשובה – ומאי אולמא של דרשות אלו שהביא

בויואל משה מהדרשות שמביאים הם? ואל תאמר שכל ההוכחות המובאים בויואל משה הם חזקות כברזל שאין עליהם שום תשובה כלל משא"כ ההוכחות שלהם הם הוכחות קלושות במאד – כי עדיין לא נמצא שום אחד שהפריך את כל ההוכחות שלהם. (בספר ויואל משה הפריך רק כמה הוכחות שלהם, אבל לא הפריך את רובם, ומכ"ש שלא הפריך את כולם). ואציע כאן רק דוגמא אחת מההוכחות שלהם.

באבודרהם סדר שחרית של חול בפירושו לשמונה עשרה, לאחר שמבאר כל ברכה בפני עצמה הוא מבאר את סדר הברכות. וכותב שם (בד"ה יש אנשים) בענין סדר הברכות מתקע בשופר ואילך, וז"ל: "וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים" שלכן לאחר תקע בשופר אומרים השיבה שופטינו, כי דין ברשעים שייך לוהשיבה שופטיך "וכיון שנעשה דין ברשעים כלו המינין" (ברכת המינים), וכיון שכלו המינים מתרוממות קרנות הצדיקים" (ברכת על הצדיקים), והיכן מתרוממת קרנות הצדיקים בירושלים" (ברכת בונה ירושלים), "וכיון שבאו לירושלים בא דוד" (ברכת את צמח דוד), הרי מפורש בדבריו שקיבוץ גליות תהי' (כמה וכמה שלבים) לפני ביאת בן דוד.

ושם לאחר זה מביא בשם הריב"א שו' ברכות הראשונות שבי"ב ברכות אמצעיות (מחונן הדעת עד ברכת השנים) הם בצרכי היחיד, והו' ברכות שלאחריהם (מתקע בשופר עד את צמח דוד) הם בצרכי הרבים, כנגד ששה הנ"ל דצרכי היחיד. תקע בשופר – כנגד חונן הדעת, השיבה שופטינו – כנגד השיבנו (תשובה), ברכת המינים – כנגד סליחת עונות, וכו'. עיי"ש בארוכה. ובסיום הענין שם, וז"ל: "תחלת הגאולה וקיבוץ גליות, ובהתקבצם ימנו שופטים להשמיד הרשעים, ובכן צדיקים יראו וישמחו, ותשכון שכינה בישראל, ואז בן דוד בא". הרי אומר עוד פעם להדיא שקיבוץ גליות תהי' (כמה וכמה שלבים) לפני ביאת בן דוד. וגם לפני עשיית תשובה (השיבה שופטינו כנגד תשובה), כמו שאומר בפירושו שלאחרי קיבוץ גליות "ימנו שופטים להשמיד הרשעים", הרי מוכרח, בעת קיבוץ גליות יהיו עדיין הרבה רשעים שלא חזרו בתשובה.

ולכאורה, ההוכחה שלהם מדברי האבודרהם הנ"ל (וכן מה שמוכיחים מעוד כמה מפרשים, וגם מהרבה מדרשי חז"ל) הם הוכחות חזקות שאין להשיב עליהם, ועכ"פ לא גרעי מההוכחות של הויואל משה. ואל יחשדני הקורא שאני סבור ח"ו כדבריהם כי בודאי ובודאי שעד לרגע האחרונה שלפני ביאת המשיח

לא תהי' שום ענין של גאולה כלל, אמנם ודאות הלזאת היא מצד זה שהרמב"ם בספר הי"ד כתב פס"ד ברור שהגאולה תהי' ע"י ביאת המשיח, ואין שום פוסק שיחלוק עליו, ואדרבה כל נו"כ הרמב"ם הסכימו (בתור פוסקים) להפס"ד דהרמב"ם. והיכא שיש פס"ד מפורש – א"א לנטות מזה בשום אופן מצד זה שיש לנו ראי' ממאמר חז"ל או מצד זה מה שכתוב באיזה ספר (של דרוש או של פשט, אבל לא ספר של הלכה), וכמו שכתבנו לעיל ועוד נכתוב זה לקמן בע"ה. אבל באם לא הי' פס"ד בענין זה, וכל היסוד שלנו הוא ראיות ממאמרי חז"ל או מספרים שונים (שאינם ספרי הלכה) הרי גם להם הרבה ראיות, מאי אולמא האי מהאי.

והנה בספר ויואל משה מאמר שלש שבועות כתב שהיסוד שלו (שא"א להיות גאולה לפני תשובה) הוא לא רק מדרשות חז"ל אלא גם מפסוק מפורש בתורה. וזהו תוכן דבריו: בריש סימן מ' מביא מ"ש הרמב"ם בהל' תשובה דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה. ומקשה על זה דבמס' סנהדרין הוא פלוגתא דר"א ור"י, דר"א סובר דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה ור"י חולק על זה, והרי ידוע דר"א ור"י הלכה כר"י, ולמה פוסק הרמב"ם כר"א?

ולאחרי אריכות הפלפול בא לידי מסקנא (בסימן מ"א), דממ"ש בפרשת נצבים "ושבת עד ה' אלקיך גו'" (ענין תשובה) ואח"כ כתיב "ושב ה' א"א גו' ושב וקבצך גו'" מוכח להדיא שהגאולה ("וקבצך גו'") תהי' לאחר תשובה. כי לא אמרינן "אין מוקדם ומאוחר בתורה" אלא בתרי עניני משא"כ בחד עניני מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר. ומכיון דמפורש בקרא שתשובה קודמת לגאולה – ע"כ צריך לומר דפלוגתא דר"א ור"י אם ישראל נגאלין בלי תשובה היא (לא בנוגע להגאולה ממש, כי אם) בנוגע לביאת המשיח, דר"א סובר שגם ביאת המשיח א"א להיות בלי קדימת התשובה ור"י סובר שאפשר, אבל גם לפי דעת ר"י שאפשר לביאת המשיח בלי תשובה – הנה גם הוא מודה שהגאולה ממש תהי' דוקא לאחר תשובה, שהרי בודאי לא יחלוק ר"י על פסוק מפורש.

ועפ"ז מבאר שם דמ"ש הרמב"ם אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, אינו תלוי בפלוגתא הנ"ל. כי הפלוגתא דר"א ור"י הוא בנוגע לביאת המשיח (והלשון "נגאלין" שבסנהדרין שם הוא כי גם ביאת המשיח לבשר הגאולה נקרא בשם גאולה), ואילו מ"ש הרמב"ם הוא בנוגע לגאולה ממש. ועפ"ז מבאר גם מ"ש הרמב"ם בהל' מלכים פ"א שמלך המשיח יכוף את כל ישראל לילך

מענה חכם

עמ

בה ולחזק בדקה – שכוונת הרמב"ם בזה היא, שבאם תהי' ביאת המשיח לפני תשובה (כדעת ר"י), הנה בתחילה יכוף את כל ישראל לעשות תשובה, ורק לאחר"ז יגאל אותם מהגלות. (עיי' בכ"ז בסימן מ"א. ועיי' כ בסימן פ').

ועפ"ז מסיק שם בסימן מ"ב, דמכיון שמפורש בקרא שהתשובה מוקדמת לגאולה, נמצא, ש"מי שחושב ההיפך, שיש מציאות לגאולה בלי תשובה, הרי הוא חושב נגד המבואר בקרא הוא כופר בתורה ר"ל. ומבאר שם, דכמו שכתב הרמב"ם (בהל' מלכים רפי"א) דמי שאינו מאמין בביאת המשיח הוא "כופר בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אליך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהי' נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'" – הנה אותו הדבר ממש הוא בנוגע למי שחושב שאפשר להיות גאולה בלי קדימת התשובה, מכיון שבהתחלת הענין (לפני "ושב ה"א את שבותך גו'") כתיב "ושבת עד ה' אליך גו'". ו"אין חילוק בין הכופר בהבטחה זו שא"א לגאולה בלי תשובה להכופר בהבטחה של ביאת המשיח". עכ"ל.

והנה מה שמוכיח מסדר הכתובים (מה שתחילה כתיב "ושבת" ואח"כ כתיב "ושב גו'") היא הוכחה אלימתא, כי איתא בפסחים (דף ו' ע"ב) שבחד ענינא המוקדם הוא מוקדם והמאוחר מאוחר, הנה אף שזה הוכחה אלימתא, מ"מ, מ"ש דמי שחושב שאפשר שהגאולה תהי' לפני התשובה הוה כופר ר"ל – צריך עיון גדול, מצד כמה טעמים.

א) בתוספות פסחים שם, דמה שאמרו "אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם" "היינו היכא דליכא דרשה וטעם". והתוספות מביאים ראי' לזה מהא דדחיית הנסקל קודם לסקילתו. עיי"ש. ועפ"ז, באם נמצא איזה "דרשה וטעם" שאפשר להיות גאולה לפני תשובה – לא יצטרכו לדחות דרשה זו, ויפרשו שהכתובים שבנצבים שם הם שלא כסדרן. ועפ"ז יש לומר, דמה שאמר ר"ש (בתנחומא בחוקותי ג) "בין עושין תשובה ובין אין עושין תשובה כיון שהגיע הקץ מיד נגאלין שנאמר אני ה' בעתה אחישנה" – כוונתו ב"מיד נגאלין" היא לגאולה ממש (ואין שום הכרח לומר שכוונתו ב"נגאלין" היא לביאת המשיח לפני הגאולה), והתשובה תהי' לאחר הגאולה. והכתובים בפ' נצבים הם שלא כסדרן.

ב) יתירה מזו. בהפסוק "ושבת גו'" (שנאמר לפני "ושב ה"א גו' וקבצך גו'") כתיב "ושבת עד ה' אליך ושמעת בקולו גו'" בכל לבבך ובכל נפשך".

ועפ"ז, הנה לפי מה שפירש היואל משה את כוונת הרמב"ם, דמ"ש הרמב"ם שמשית "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" הוא מפני שלפני הגאולה מוכרח להיות תשובה – הנה גם לדידי', הכתובים הם שלא כסדרן, כי בפסוק נאמר "ושמעת בקולו גו' בכל לבבך ובכל נפשך" דקיום התומ"צ ("ושמעת בקולו") שיהי' לפני הגאולה ("ושב גו' וקבצך") יהי' "בכל לבבך ובכל נפשך", ואילו ברמב"ם איתא "ויכוף כל ישראל כו'" שקיום התומ"צ דישאל (לפני הגאולה) יהי' בדרך כפי', וגם זה מספיק בשביל הבאת הגאולה.

ג) כבר הבאנו לעיל את דברי האבודרהם שכתב להדיא שקיבוץ גליות תהי' לפני עשיית תשובה – והכי האבודרהם לא ידע ח"ו את הכתובים שבפ' נצבים או שלא האמין בה ח"ו?!

אך האמת יורה דרכו, שבכדי לדעת את הסדר דעניני הגאולה (ענינים אלו שאנו צריכים לדעת) – הוא כמו שאר כל הענינים שבתורה, שבכדי שנוכל לידע אותם בבירור בנוגע למעשה בפועל, שלח לנו הקב"ה את הפוסקים, שהם ביררו וליבנו את כל דברי חז"ל שנאמרו בזה (וגם כל מה שאפשר להוכיח מהפסוקים שבתורה) ונתנו לנו הוראה ברורה בכל ענין וענין.

ובאם יבוא אחד ויטעון שבכדי לדעת הלכות תפילין לדוגמא יעיין בעצמו בהפסוקים בתושב"כ מהו פירוש "טוטפות", ואח"כ ילמוד הסוגיא דתפילין במס' מנחות עם פירוש רש"י ותוספות ושאר הראשונים, וזה יספיק לו לדעת איזה תפילין הם כשרים ואיך צריך להיות הנחתם – ולא ירצה לעיין בשו"ע ונושאי כליו – הרי בודאי ובודאי שהתפילין שלו יהיו פסולים.

ועאכו"כ כשיראה הלכה פסוקה בשו"ע, שאין שום פוסק חולק בזה, והוא ירצה לדחות ח"ו את ההלכה הלזו לפי שיש לו איזו ראי' ממס' מנחות – הרי לא זו בלבד שהעשי' שלו (הנחת התפילין שלו) תהי' שלא כדין (מכיון שזהו היפך השו"ע). הוה זה גם ענין של כפירה מה שחושב שהשו"ע ונושאי כליו לא כיוונו ח"ו את ההלכה לאמיתתה.

באם יש לו קשיא על השו"ע מאיזה גמרא – הנה בודאי שצריך לייגע את עצמו לתרץ את הקושיא, והוא בכלל מצות תלמוד תורה. אבל זה צריך להיות אצלו דבר ברור שגם השו"ע ידע בודאי את הסוגיא שבש"ס ואת דברי הראשונים וח"ו להרהר אחרי פסקיו. וידוע דהלכה כבתראי מפני שראו כבר את דברי הראשונים.

וכמו שהוא בנוגע לקושיא מדברי הגמרא והראשונים – כן הוא גם כשרואים סתירה בין מפרשים (מפרשי התורה או מפרשי הש"ס) לפוסקים (שהיו שניהם באותו הזמן), שאין דוחים את דברי הפוסקים בגלל המפרשים, כי דברי המפרשים נאמרו בתור פירוש ולא בתור פס"ד.

וגם אותם המפרשים שהיו גם פוסקים – יש חילוק בין מה שכתבו בדרך פסק למה שכתבו בדרך פירוש, כידוע ומבואר בהרבה ספרים.

ואף שגם הפירושים של רבותינו הראשונים והאחרונים (הן אלו שחיברו גם ספרי הלכה, והן אלו שהיו רק מפרשים) הם תורת אמת שניתנה מפי הגבורה – כבר ביארנו לעיל בנוגע למפרשי התורה (הפירוש של הרשב"ם בתיבת "לעולם" גבי עבד עברי) – עד"ז הוא גם בנוגע למפרשי הש"ס, דענינים אלו אינם שייכים כ"כ למעשה כמו דברי הפוסקים. ואין כאן המקום להאריך בזה.

ועכ"פ ברור, דכמו שבנוגע לתפילין ציצית שבת ושאר הלכות שבתורה מוכרח לעיין בספרי הפוסקים שהם כבר ביררו וליבנו את ההלכה – אותו הדבר ממש הוא בנוגע לעניני הגאולה.

והנה המקום היחידי בספרי הפוסקים שבו מבואר בפרטיות ענינים אלו – הוא בהלכות מלכים להרמב"ם, ולכן פשוט שבכדי לדעת בבירור ענינים אלו בנוגע למעשה – אפשר לדעת זה רק ממ"ש ברמב"ם שם. וכל הראיות וההוכחות שמביאים מש"ס ומדרשים או מספרים שונים אינם שווים כלום בכדי לנטות ח"ו מפס"ד מפורש דהרמב"ם.

בנוגע לההוכחות מש"ס ומדרשים – הרי ודאי שגם הרמב"ם ידע את כל הש"ס והמדרשים, ואעפ"כ הכריע מה שהכריע. ובנוגע לההוכחות מספרים שלאחרי תקופת הש"ס (וגם לאחרי תקופת הרמב"ם) – וכמו דברי האבודרהם שנעתקו לעיל – כבר כתבנו שהדברים שנאמרו בספרים אלו הם בתור פירוש וכיו"ב ולא בתור פס"ד.

ולכן, אפילו באם הרמב"ם הי' יחיד בהפס"ד שלו – הרי מובן, שא"א לנטות ח"ו גם מפס"ד של פוסק אחד כל זמן שלא ראינו שיש איזה פוסק שחולק עליו. (והרי בכל הספרים שכתבו באופן אחר, כתבו זה בתור פירוש ולא בתור פסק. וכאשר יש רק פוסק אחד – ושאר הפוסקים לא מדברים בענין זה – פשיטא דנקטינן כוותי'). ובפרט שהרמב"ם אינו יחיד בזה, כמו שכתבנו לעיל מה

שידוע בכללי הפוסקים, דהיכא שנו"כ הרמב"ם לא השיגו עליו הרי זה הוכחה שמסכימים עמו. וא"כ, הרי הפס"ד הנ"ל דהרמב"ם הוא גם פס"ד הראב"ד, הרדב"ז, והכס"מ ועוד.

וזהו החילוק בין שיטת ליובאוויטש לשיטת סאטמאר באופן מלחמתם נגד רעיון הציונות (שהותחלה כבר הגאולה לפני ביאת המשיח): בויואל משה מביא הוכחות (נגד הרעיון שלהם) ממדרשי חז"ל ומספרים שונים וגם מסדר הכתובים שבפ' נצבים. ומכיון שגם הם (הציונים הדתיים) מביאים הוכחות ממדרשי חז"ל ומספרים שונים לדבריהם – צריך המעיין לבחון איזו הוכחה היא חזקה יותר; ואילו בספר לקוטי שיחות (עיין בלקו"ש ח"ה ע' 149 ובלקו"ש חט"ו ע' 492-493) מביא הפס"ד דהרמב"ם (ומוסיף שגם כל נ"כ הרמב"ם פוסקים כוותי', כנ"ל), ומבאר, שכל הראיות מש"ס ומדרשים לא יועילו לנטות ח"ו מפס"ד ברור דהרמב"ם וכל נושאי כליו. וגם מבאר בנוגע למה שנמצא במפרשים – שזה נכתב בתור פירוש ולא בתור פס"ד.

ויש טפשים שטוענים, דהן אמת שכל ההוכחות דיואל משה אינם בערך כלל לההוכחה שבלקו"ש שהיא הוכחה מפס"ד מפורש – אעפ"כ הרי רואים בפועל שבלקו"ש כתוב עד"ז רק כמה עמודים, ואילו הרה"צ דסאטמאר זצ"ל חיבר במיוחד על זה ספר גדול (הספר ויואל משה), וא"כ רואים שהמלחמה של סאטמאר נגד הציונות היא גדולה יותר.

ולאידך מפאת הכמות הרי חסר חמת חומר המחאה מטעם ליובאוויטש ולכן מוציאים עליהם לעז וכו', ואכן שופכים על ראשיהם חרון אף וזעם, מימים ימימה במלחמת מצוה, וא"ל].

והנה על זה נשיב להם בפשטות: כל התשובות הארוכות שבספרי השו"ת הם בנוגע הענינים שאינם מפורשים בשו"ע. דמכיון שבענינים אלו יש מקום להתיר ויש מקום לאסור, לכן א"א לכתוב התשובה לפסוק הדין (להתיר או לאסור) עד שיכתוב תחילה פלפול ארוך וראיות להפס"ד שלו. אבל בנוגע לענין שמפורש בשו"ע שהוא אסור, הנה כשיבוא אחד ויכתוב תשובה ארוכה להוכיח מכמה וכמה מקומות בש"ס שדבר זה הוא אסור, הנה לא רק שכל אריכות התשובה שלו תהי' אך למותר (מכיון שזה מפורש בשו"ע) הוא עוד יקלקל עי"ז. כי כאשר אנשים יראו שבכדי לאסור דבר זה צריך לכתוב תשובה ארוכה ולהביא כמה וכמה ראיות על זה – יוכיחו מזה שאין זה דבר פשוט כ"כ

(כי בדבר פשוט המפורש בשו"ע מספיק לכתוב שני שורות, שבשו"ע כתוב כך וכך), ויעשו חשבון דהגם שרב זה מצא הוכחות לאסור, הרי אפשר שיבוא רב אחר שיביא הוכחות להתיר.

והנמשל מובן: כאשר כותבים דברים קצרים, דענין זה (שהגאולה תהי' לאחר ביאת המשיח) הוא פסק דין ברור ברמב"ם, ואין שום פוסק שיחלוק בזה, ואדרבה כל נו"כ הרמב"ם פוסקים בזה כהרמב"ם (ומבארים גם שאין שייך שום ראיות נגד פס"ד ברור שמוסכם בפוסקים) – הנה דברים קצרים אלו הם די ומספיק. ואין צורך לשום הוכחות ופלפולים, ולא רק שאין צורך כזה אלא אדרבה כו'. וק"ל.

והנה יש שבאו בטענה חדשה, דהן אמת שהרמב"ם בהל' מלכים פ"א (בריש הפרק ובסוף הפרק) כותב להדיא שהגאולה תהי' ע"י משיח צדקנו (ולפני ביאת המשיח לא תהי' גאולה), ושזה יהי' לאחר בנין המקדש – הרי בפ"ב ה"ב אומר הרמב"ם גופא (בנוגע לביאת אלי' לפני ביאת המשיח) "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו", וא"כ (טוענים הם) היאך אפשר להוכיח ממ"ש הרמב"ם בפ"א שהגאולה תהי' לאחר ביאת המשיח, והרי בדברים אלו א"א לידע איך יהיו עד שיהיו?

אך כל מי שיש לו מוח בקדקדו מבין שטענה זו היא הבל הבלים. כי בפ"ב שם מדבר הרמב"ם בנוגע לענינים כאלו שמצד כללי ההלכה לא הי' לו הכרעה אם הלכה כדברי פלוני או הלכה כדברי פלוני, ובנוגע לזה כתב שא"א לידע עד שיהיו – אבל אותם הדברים שהרמב"ם כתבם בודאות ובפשיטות (היינו כל פ"א, וכן כו"כ ענינים שבפ"ב), הרי בודאי ובודאי שהרמב"ם ידע אותם בבירור.

ואף שכמה ענינים שהרמב"ם כתבם בודאות הם שנויים בש"ס במחלוקת – בהכרח לומר שהוא באחד משני פנים: בנוגע להרבה ענינים יש לומר שהפלוגתא בש"ס היא בנוגע לענין אחר (ואין אנו יודעים הפירוש בהגמרא), ובנוגע לכמה ענינים יש לומר שהרמב"ם הכריע בין שני הדיעות ע"פ כללי ההלכה. וכמו שהבאנו לעיל מתשובת החתם סופר (בענין דעת ר' הלל דאין משיח לישראל) שגם בעניני הגאולה שייך שפיר להכריע ע"פ כללי ההלכה.

ועכ"פ יהי' איך שיהי' הנה זה ברור דאותם הדברים שכתבם הרמב"ם בודאות ובפשיטות – בודאי ידע בבירור גמור שכן יהיו.

(ואותם האומרים דמ"ש הרמב"ם בפ"ב "לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו" קאי על כל עניני הגאולה, גם על הענינים שבכל פ"א – מאין יודעים הם שישו הנוצרי אינו משיח? אנחנו שלומי אמוני ישראל שיוודעים שבכל ענין וענין צריך לעיין מה שההלכה אומרת על זה (וכמו שבכדי לדעת מה הם תפילין צריך לעיין בהלכות תפילין כן הוא בנוגע לגאולה שבכדי לדעת מי הוא משיח צריך לעיין בהלכות מלכים אם הסימנים שבהלכות מלכים על משיח מתאימים לאדם זה שאומר שהוא משיח) – אנו יודעים בבירור שישו הנוצרי אינו משיח כי לא היו בו הסימנים שניתנו לנו מהקב"ה באותם ההלכות שקבעם הרמב"ם וכל נושאי כליו בתור פס"ד. אבל אותם האומרים שגם הענינים שכתבם הרמב"ם בודאות א"א לידע אותם – הרי אפשר לדידהו לומר כל השגעונות שבעולם, וא"א להפריכם משום מקום, מכיון שלדידהו א"א לידע שום ענין בעניני הגאולה).

והנה בספר ויואל משה מאמר שלש שבועות פס"א (סוף דף ע"ה) מחדש, דמ"ש הרמב"ם בפ"א (בריש הפרק ובסוף הפרק) שמשח יבנה את ביהמ"ק, אין זה דבר מוכרח, ואפשר שבפועל יהי' באופן אחר. וז"ל הויואל משה שם: "ובודאי מה שמבואר בפירוש בתוה"ק א"א שישתנה, דלכן הוי הכופר בביאת המשיח ככופר בתוה"ק, אבל כל מה שהוא אח"כ בקבלה כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלכים שא"א לידע היאך יהי' עד שיהי'. ולכן אפשר דאף שהסדר הוא שיהי' נבנה קודם בידי אדם, מ"מ יש מציאות שיתמהר ויתקדם הביהמ"ק לבוא טרם שיבנו מלמטה". עכ"ל הויואל משה שם.

ולכאורה תמוה, היאך שייך לחלק בין "מה שמבואר בפירוש בתוה"ק" ל"כל מה שהוא אח"כ בקבלה" – והכי יש איזה חילוק ח"ו בין תושב"כ לתושבע"פ? והרי דבר פשוט הוא דכל מה שקיבלו חז"ל הוא אותו הדבר כמו תושב"כ.

וגם תמוה, הרי ברמב"ם שם פ"ב כתב להדיא דמה שיש דברים שא"א לידע היאך יהיו עד שיהיו הוא כי "גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו". הרי מפורש ברמב"ם דמה שיש דברים שא"א לידע עד שיהיו הוא דוקא בדברים שאין בהם קבלה – והאיך מביא דברים אלו דהרמב"ם על "כל מה שהוא אח"כ בקבלה" שגם זה א"א לידע?

ומצד גודל התמי' שבזה, מוכרח לומר שיש כאן איזה פליטת הקולמוס. דזה ודאי שאין שום חילוק בין מה שבא בקבלה למה שכתוב בפירוש בתורה, וגם

מה שבא בקבלה א"א שישתנה. ומה שכתב "אבל כל מה שהוא אח"כ בקבלה" – הוא טעות הדפוס וצ"ל: "אבל כל מה ששנוי במחלוקת". (ואולי התיבות "כל מה שהוא אח"כ בקבלה" כתבם לפני"ז. וצריך לקרוא כך: "ובודאי מה שמבואר בפירוש בתוה"ק וכן כל מה שהוא אח"כ בקבלה א"א שישתנה, דלכן הוי הכופר בביאת המשיח ככופר בתוה"ק, אבל כל מה ששנוי במחלוקת כתב הרמב"ם כו' שא"א לידע היאך יהי' עד שיהי'"). וכוונת דבריו היא, דמכיון שהזמן דבנין ביהמ"ק (אם יהי' קודם ביאת המשיח או אח"כ) תלוי במחלוקת (כמו שהאריך בספרו פנ"ה ואילך) – לכן, דברים אלו א"א לידע בבירור היאך יהיו עד שיהיו.

אמנם, גם כשנעשה תיקון הנ"ל – דבריו צע"ג, מצד שני טעמים:

א) דבר פשוט וברור (ואין צריך על זה לראי' כלל) דמ"ש הרמב"ם בפ"ב שיש דברים שאינם ידועים לא קאי על הדברים שכתבם לפני"ז בפ"א בודאות ובפשטות. ובודאי ובודאי, דכל הדברים שכתבם בודאות ובפשטות ידע בבירור גמור שכן יהיו. וגם הדברים השנויים במחלוקת – מכיון שכתבם בודאות ובפשטות – בודאי שהכריע כן ע"פ כללי ההלכה. ומ"ש בפ"ב שיש דברים שא"ע לידע הוא דוקא בנוגע לדברים אלו שמצד כללי ההלכה אין הכרע בדבר.

ב) בויואל משה גופא כותב שם (נעתק לעיל) "דלכן הוי הכופר בביאת המשיח ככופר בתוה"ק" – ובאם נאמר, דמ"ש הרמב"ם בפ"א שא"א לידע היאך יהי' עד שיהי' קאי על כל הענינים השנויים במחלוקת (ומה שאפשר לידע בבירור הוא רק מה שמפורש בתושב"כ ומה שבא בקבלה בלי מחלוקת) – הרי גם הענין דביאת המשיח תלוי במחלוקת, דלדעת ר' הלל תהי' הגאולה מהקב"ה עצמו ולא ע"י משיח, ולמה כתב "דלכן הוי הכופר בביאת המשיח ככופר בתוה"ק", דלכאורה, מכיון שהדברים השנויים במחלוקת א"א לידע היאך יהיו – הרי אפשר שהגאולה תהי' בלי משיח כדעת ר' הלל?

ונחזור לעניננו, שהמקום היחידי בספרי הפוסקים שבו מבואר עניני הגאולה והסדר דענינים אלו – הוא ברמב"ם הל' מלכים. ובנוגע לענינים אלו שלא הי' בידו להכריע כתב שא"א לידע עד שיהיו, אבל בנוגע לענינים אלו שהכריע – זה פס"ד ברור שאין שייך באופן אחר. ואין כל ספק דכל הסדר בספ"א – שבתחילה יעמוד מלך מבית דוד כו' ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדיקה

וילחום מלחמת ה' (ואז יהי' בחזקת משיח) ואח"כ יבנה ביהמ"ק, ואח"כ יקבץ נדחי ישראל (קיבוץ גליות) כן יהי' בפועל בכל הפרטים ובכל הסדר שבזה, בלי שום שינוי, דמכיון שאין שום פוסק חולק עליו (כי כל מה שתמצא בספרים אחרים שיהי' באופן אחר לא כתבו זה בתור פס"ד) הרי בודאי שכן יהי'. ובפרט שגם כל נו"כ הרמב"ם הסכימו כן בתור פוסקים.

ומה שציונים הדתיים אומרים שיש כבר קיבוץ גליות לפני ביאת המשיח ותולים עצמם במאמרי חז"ל שונים ובספרים שונים – הוא אותו הדבר ממש כמו שיאמרו איזה ענין בהל' תפלין או בהל' שבת נגד הפוסקים לפי שיש להם ראי' מאיזה מאמר חז"ל או מאיזה ספר.

וזה החילוק בין מלחמת ליובאוויטש נגד הציונות למלחמת סאטאמאר נגד הציונות:

היסוד של ליובאוויטש הוא – פס"ד ברור דהרמב"ם בהל' מלכים ספי"א (שכל הפוסקים הסכימו כן) בהסדר דעניני הגאולה (שקיבוץ גליות יהי' לאחר ביאת המשיח);

משא"כ לפי הויזאל משה, מכיון שבנוגע לפס"ד הנ"ל דהרמב"ם בספי"א אומר שא"א לידע דברים אלו היאך יהיו עד שיהיו – במילא הוכרח (בכדי ללחום נגד הציונות) לחבר ספר שלם ולהביא ראיות מסדר הכתובים בפ' נצבים ומהרבה דרשות חז"ל. ולאחרי כל הראיות שהביא יש עדיין מקום לבע"ד לחלוק, מכיון שגם הם (הציונים הדתיים) מביאים ראיות מהרבה ספרים ומהרבה דרשות חז"ל, וצריך לבחון איזו ראי' היא חזקה יותר.

הוספות

מכתבים ומסמכים לגילויי דעות של האדמו"ר הרה"ק מבעלזא זצ"ל
ומרן הגאון החזו"א זצ"ל וקריאת גדולי התורה זצ"ל

ותשובות בהלכה, ומעשה רב
ע"ד הגה"צ הרב בנימין מנדלסון גאב"ד קוממיות זצ"ל

מכתב מהגה"צ גאבדק"ק בילגורייא אל האדמו"ר מסקוירא זצ"ל

ב"ה יום ב' שמיני תש"ט ת"א יצ"ו

שלוי וכט"ס

לכ"ק חתן אחותי הרה"ג הצדיק חו"ב בחדרי תורה חו"פ בנש"ק

כקש"ת מוהר"ר יעקב יוסף שליט"א

אחד"ש כ"ק באה"ר

מכתבו קבלתי, נתאחרה תשובתי, ובמכתבי השני אני מברר קצת הסיבה ואתו הסליחה.

על דבר אשר שואל בענין הבחירות, לא נכון שכ"ק אחי אדמו"ר שליט"א הלך בעצמו לבחור, אבל הביע בגלוי דעתו שנחוץ להשתתף בבחירות ולבחור ברשימת הדתית המאוחדת, בלי לחץ והשפעה בא לידי מסקנה זו, וכשבקשוהו השרים הדתיים נענה להם לפרסם מכתב בהתאם לכך, הגדולים אדרבה תמכו ברשימה זו, הרבי מגור שליט"א, הגאון מטשעבין, פרסמו פס"ד שאין לעשות רשימה דתית נפרדת, מהחוו"ד שפרסמו הבר"ץ של העדה החרדית ידע כ"ק, והעיקר שהנציגים הדתיים כאשר קבלו עליהם יקיימו ויתאמצו בלי פניות להגין על השאלות הדתיות אז יהיה השם בעזרם ודברים היוצאים מן הלב וכו',

והשם יערה רוח טהרה ממרום וידעו כולם כי לה' המלוכה.

והנני דודו הדורש שלום כ"ק באה"ר ומברכו בחג כשר ושמח

הק' מרדכי באאמו"ר מבעלזא זצוקללה"ה

אחר סגירת מכתבי אמר לי כ"ק אחי אדמו"ר שליט"א על שאלתי בשמו מה דעתו להענין של ארץ ישראל במדינת ישראל ולממשלת ישראל, להשיבו בשם כ"ק בזה"ל: דאָס איז פאַר די האַנט אַ שטיק ישועה פאַר אידן, ווי וואָלטן זיך איצט אידן אַהיין געטוהן, בעיקר ס'זאָל זיין מנוחה ושלוחה, ויעזור השי"ת משיח זאָל קומען, עכלה"ק אות באות. ושוב אמר לי לכתוב לו זאת בשמו ותשובה על שאלתו הנ"ל.

קטע מס' זכור ימות עולם בא"ד פל"ד של הרה"ח מוה"ר צבי זאב פרידמן מלפנים משרת בקודש אצל האדמו"ר מבעלזא זצ"ל

בשנת תש"ט, החליטה הממשלה הזמנית על עריכת בחירות לאסיפה המכוננת, שנקרא אחר כך "הכנסת". מרן זצ"ל שיצא מגדרו שלא להתערב בענינים פוליטיים, חתם על הכרוז שחוב קדוש הוא להשתתף בבחירות ולהצביע לרשימת אגודת ישראל. אצל גדולי ישראל היו הרבה ספקות איך להתייחס למדינה ואם להשתתף במוסדותיה, העדה החרדית שנשלטה ע"י הנטורי קרתא, שללה את הבחירות והכריזה על איסור חמור להשתתף בבחירות ובראש החותמים על איסור זה היה האדמו"ר מסטמר זצ"ל. אך אחרי שמרן זצ"ל חתם על החובה להשתתף בבחירות, הלכו בעקבותיו גדולי ישראל, רובם ככולם, וחייבו את ההשתתפות בבחירות. מרן בעל החזון איש זצ"ל אמנם לא חתם, אבל הביע את דעתו הנחרצת שחוב קדוש הוא להשתתף בבחירות, ומרן זצ"ל אמר שאגור"י נחוצה בארץ ישראל, כמו האורתודוקסיה בהונגריה.

בכלל, בנוגע להתייחסות למדינה מצד גדולי ישראל היתה בהתחלה אי בהירות גדולה מאוד, המון העם, ואפילו חוגים נרחבים ביהדות החרדית, היו נלהבים מאוד מהקמת המדינה ובהרבה בתי כנסיות של היהדות החרדית הצרופה, אמרו הלל ביום חגאת העצמאות הראשונה, ואם מאן דהוא העז להטיל ספק אם נכון והגון לומר הלל ביום זה, הוא נדון בקיטון רותחים וזלזולים נוראים כאילו כפר בביאת המשיח ח"ו.

רבים וטובים מבין האדמו"רים, שהיו חברים במועצת גדולי התורה, לבשו בגדי שבת וערכו שולחן ביום חגא זה. כנראה כי זה היה מאין איתערותא דלתתא או אולי להפך, זה שהציבור החרדי היה כל כך נלהב מהקמת המדינה זה היה איתערותא דלעילא, לך תדע, אבל מעשה שהיה כך היה, הטשטוש הרעיוני היה גדול מאוד וזה חלק מההסתר פנים.

לא יכולתי לברר את דעתו של מרן זצ"ל, כיצד הוא מתייחס לכל החגאות האלו של השלטון הציוני, כי לא היו בי העוז והחוצפה לשאול לדעתו הקדושה, אבל השי"ת חנן אותי בעצה איך לברר דעתו הקדושה.

הנוהג אצל המשבקים"ם היה, שאפילו המשב"ק שלא היה בתורנות, לא עזב את בית מרן זצ"ל בלי להודיע ולבקש רשותו כי לפעמים היו זקוקים לו. ביום החגא הראשון נכנסתי בבוקר לקודש פנימה, ואמרתי למרן זצ"ל שאני הולך

להתפלל בביהכנ"ס "יבנה". וזאת עליכם לדעת, כי בית הכנסת "יבנה", היה באותו עת 'בית הכנסת' בה"א הידיעה, התפללו שם מסלתא ושמנא של היהדות החרדית בעיר תל אביב, חסידים ואנשי מעשה, רבנים ידועים, דיינים יושבים על מדין. בקצור, כל 'המי ומי' ביהדות החרדית בתל אביב התפללו ב"יבנה". ושם אמרו הלל ביום החגא הציוני, אחרי כחצי שעה, נכנסתי לקודש פנימה ומרן זצ"ל שאל אותי למה עדיין לא הלכתי להתפלל, עניתי למרן זצ"ל, נזכרתי שהיום הוא יום החגא הציוני, וביבנה אומרים הלל לכן נמנעתי מללכת. אמר לי מרן זצ"ל, זייער גלייך האָסטו געטון, אין זיי מוחל גיי שטעל דיך דאָוונען. כך נודעה לי דעתו הקדושה של מרן זצ"ל בנוגע לחגא הציוני.

חתנא דבי נשיאה של האדמו"ר הרה"ק המהרי"צ מליובאוויטש זצ"ל, הגה"ח רבי שמעריל גוראריה, הגיע לביקור בארה"ק. בעת ביקורו אצל מרן זצ"ל זכיתי להיות נוכח, זו היתה שיחה מאוד מרתקת ומעניינת, כי חותן האורח הרה"ק מליובאוויטש זצ"ל פעל גדולות ונצורות למען הצלתו של מרן זצ"ל מגיא התופת, גייס כספים בסכומים אדירים, הפעיל כל מיני אישים שילחצו על ממשלת המנדט להוציא סרטיפיקאט למרן זצ"ל, בקיצור, הוא היה מעמודי התווך של העסקנים שפעלו והמריצו למען הצלתו של מרן זצ"ל, ומרן זצ"ל הכיר לו תודה על כך.

מדת הכרת הטוב של מרן זצ"ל היתה הפלא ופלא, אם מישהו עשה לו אי פעם אפילו שירות כלשהו, הכיר לו מרן זצ"ל טובה על כך, עד שלנו זה היה נראה כצורה מוגזמת. לכן קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, כשהגיע למרן זצ"ל אדם חשוב כל כך, חתנו של ידיד נפשו, שמרן זצ"ל חייב לו תודה והכרת הטוב, שמרן זצ"ל יצא מגדרו כלפי האורח הזה. כי כל אורח שהגיע, חשוב ככל שיהיה, תמיד ידענו מראש מה יהיה נושא השיחה, כי כל רגע ושניה היו יקרים וחשובים בעיני מרן זצ"ל, ולכן מיעט מאוד בשיחה. מרן זצ"ל כיבד את האורח בשתיית לחיים ובמזונות וכל הביקור לא ערך יותר מרבע שעה לכל היותר.

השיחה עם רבי שמעריל זצ"ל נמשכה כשעה וחצי, הוא שאל את מרן זצ"ל בשם חותנו, מה דעתו של מרן בנוגע למדינה. מרן זצ"ל ענה לו, שמאות אלפים של יהודים נצולי השואה שוכנים במחנות בארצות אירופה ואין להם לאן ללכת, ופה במדינה מקבלים אותם ברצון ודואגים להתבססותם. מרן זצ"ל אמר לו את הוואָרט הידוע ממרן אאז"ק מהר"ש זצ"ל, מה שכל העולם אומרים לפני

קידוש, ואנחנו אומרים זאת לפני מנחה בעש"ק, בזמר וברוכים הם "שתרחמנו עוד בגלותנו לגאלנו", די היה אם נאמר "שתרחמנו לגאלנו", אלא הענין הוא, לעתיד לבוא יהיה אי"ה הכל בתכלית השלימות, אבל אנחנו מבקשים מהשי"ת שישפיע לנו כעת, לעת הגלות, מהגאולה שעתידה להיות במהרה בימינו, וזה הענין שתרחמנו עוד בגלותנו שגם בזמן הגלות יושפע לנו ניסים וישועות בכדי שנוכל להתקיים גם בעת הגלות, וזה היה המקרה היחיד שבו מרן זצ"ל הביע דעתו הקדושה בנוגע למדינה.

רבי שמעריל זצ"ל שאל את מרן על מהלך ההצלה, ולהפתעת כולנו מרן זצ"ל סיפר לו בפרוטרוט את כל מהלך הנסיעה מגטו בוכניא עד בערעגסאז, ועל כל אותם הניסים והנפלאות שארעו בדרך. מרן זצ"ל אמר דער גוי האָט געזאָגט אַז עס איז געווען אַוואָלקען וכו', זו גם היתה הפעם היחידה שבה סיפר מרן זצ"ל על מהלך הנסיעה ההיסטורית שבה ניצל מצפוני הנאצים ימ"ש, כי בדרך כלל נמנע מלשוחח בענינים אלו וכאן, בגלל כבודו והכרת הטוב לאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל שינה מרן זצ"ל מדרכו בקודש.

קריאת מרן האדמו"ר מבעלזא זצ"ל
למען החיות הדתית המאוחדת בבחירות לכנסת הראשונה בטבת תש"ט
ועליו גם חתם האדמו"ר הבית ישראל מגור זצ"ל

ב"ה
לכבוד אהב"י הנכבדים היראים נ"י
באה"ק תובכ"א
אחדשה"ט,
כאשר יום הבחירות לאסיפה המכוננת במדינה ממשמש ובא ונחוץ מאוד להלחם
למען שמירת התורה והדת במדינה ולתת תחוקה המיוסדת ע"פ ד"ת ובכך אבקש
מאת אחבנ"י לפעול להצלחת הרשימה המאוחדת ב ולהצביע בעדה.
דברי המברכם בכ"ט ויעזור השי"ת שנזכה להרמת קרן תוה"ק ולגאולתנו
השלימה בב"א

הק' אהרן מבעלזא
ישראל אלטר

קריאת גדולי התורה למען רשימת החזית הדתית התורתית

ב"ה בתשרי תשנ"ו

גלרי דעת

אל כל היהודים הנאמנים להורה
בארץ הקודש!

כאשר סכנה גדולה כרוכה על קיום יסודות הנה"ק והיהדות
החרדית "באה"ק, אנו מביעים בזה את דעתנו דעה-הורה, כי חובה
קדושה מוטלת על כל איש אשר יראה ה' נמרד ללבו, לצאת לעזרת
ה' בגבורים, לעשות את כל הפאמצים להגדיל את הנציגות החרדית
בכנסת וברשויות הסקופיות, להחליץ תוססים ולהלחם בגד סהרסי הרה
ולעסור על כסס כל הקדוש לנו, על כף הפאנזיים סוגחות בעיות
סכירת הסנה, חנון התורה, כהרת הספשה הישראלית, הכשרות וביחור
היעבת החזיר והססיון, ונסקפת ח"ו סכנה גדולה לחיי האישות
בישראל על ידי נסראין אורתיים ח"ו, וכן סרט חלפה הסכנה לגיוס
בנות ישראל לאומי.

אנו ככריוס שעל פי תורתנו הקדושה כחוייב כל אחד ואחד
להסתפק בבחירות הבאות לכנסת ולרשויות הסקופיות, וחלילה לסנוז
עצמו או אחרים בבחירות, כי בזה ססיוע להסתלכות הסטשים על
הנהגת הצבור ונוטל אחריות כבדה על עצמו.

וכאשר סוגעת גדולי התורה הצליחה בעוה"י להקים חזית החורה
והתכוננה רשימת חרדים סאומחת של אגודת ישראל ופועלי אגודת
ישראל וחרדים בלתי סטלנתיים תחת הסכ "חזית דתית תורתית"
סנציניה יעסור במערכה בעיה להגנה על קרשי התורה, לכן חוב
קדוש על כל יהודי, נאסן וירצ ה' להצביע בעד רשימת "חזית דתית
תורתית" ג' - ד', להיות סן העוסים והכעשים, ולהספיע על כל
ידידיו וככריו, לסעול לסען הצלחת רשימה זו.

הורחנו הקדושה שעליה ססור אבותינו את נפסם, דורסת סאחנו
לצאת למערכה לסען קדושה עם ישראל בארץ הקודש, להוכיח כי עור
לז אלטן ישראל סאלסים ורבבות סומרי תורה וסנוות הספסים בחיי
קדושה וסוהר על ארכת הקודש וסוכניק לססור את נפסם לקיום
התורה והיהדות.

עורו והתעוררו להגביר את כוחה והספעה על יהדות התורה.
ובזכות זה גובה בסורה להרכת קרן התורה והיהדות ולביאת ססיה
צדקנו בסורה ביסיונו.

ה"ר אהרן קוגל שליט
אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל
ד"ר יעקב רובין שליט
י"ג אדר
רמב"ם שליט
יחזקאל שניידר שליט
ר' דוד אשכנזי שליט
מסוך פתח וסאל שליט
יחזקאל חזק שליט
משה רובין שליט
יחזקאל וסאל שליט
לחזק שטע אש וסאל שליט
אשרם אשכנזי שליט
אשכנזי שליט
אשכנזי שליט

קריאת גדולי התורה למען רשימת החזית הדתית התורתית

ב"ה בחודש תמוז תשט"ו

גלוי דעת

אל כל היהודים הנאמנים לתורה

בארץ הקודש !

כאשר סכנה גדולה מרחפת על קיום יסודות תורה"ק והיהדות החרדית באה"ק, אנו מביעים בזה את דעתנו דעת-תורה, כי חובה קדושה מוטלת על כל איש אשר יראת ה' נגעה ללבו, לצאת לעזרת ה' בגבורים, לעשות את כל המאמצים להגדיל את כל הנציגות החרדית בכנסת וברשויות המקומיות, להלחץ חושים ולהלחם נגד מהרסי הדת ולעמוד על משמר כל הקדוש לנו, על כף המאזניים מונחות בעיות שמירת השבת, חנוך התורה, טהרת המשפחה הישראלית, הכשרות וביחוד תועבת החזיר והמסיון, ונשקפת ח"ו סכנה גדולה לחיי האישות בישראל על ידי נשואין אזרחיים ח"ו, וכן טרם חלפה הסכנה לגיוס בנות ושרות לאומי.

אנו מכריזים שעל פי תורתנו הקדושה מחוייב כל אחד ואחד להשתתף בבחירות הבאות לכנסת ולרשויות המקומיות, וחלילה למנוע עצמו או אחרים בבחירות, כי בזה מסייע להשתלטות החפשים על הנהגת הצבור ונוטל אחריות כבדה על עצמו.

וכאשר מועצת גדולי התורה הצליחה בעזה"י להקים חזית התורה והתכוננה רשימת חרדים מאוחדת של אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל וחרדים בלתי מפלגתיים תחת השם "חזית דתית תורתית" שנציגיה יעמדו במערכה בע"ה להגנה על קדשי התורה, לכן חוב קדוש על כל יהודי נאמן וירא ה' להצביע בעד רשימת "חזית דתית תורתית" ג' – ד', להיות מן העושים והמעשים, ולהשפיע על כל ידידיו ומכיריו לפעול למען הצלחת רשימה זו.

תורתנו הקדושה שעליה מסרו אבותינו את נפשם, דורשת מאתנו לצאת למערכה למען קדושת עם ישראל בארץ הקודש, להוכיח כי עוד לא אלמן ישראל מאלפים ורבבות שומרי תורה ומצוות החפצים בחיי קדושה וטוהר על אדמת הקודש ומוכנים למסור את נפשם לקיום התורה והיהדות.

עורו והתעוררו להגביר את כוחה והשפעתה של יהדות התורה. ובזכות
זה נזכה במהרה להרמת קרן התורה והיהדות ולביאת משיח צדקנו במהרה
בימינו.

החתימות הנ"ל

מכתב תשובה מכבוד הרב הגאון החסיד רבי בנימין מנדלסון זצ"ל גאב"ד קוממיות

בס"ד ח"י לחודש הרחמים והסליחות תשכ"ט לפ"ק

שלום ורב ישע וכל טוב סלה א"כ הרה"ח ר' משה שוורץ נ"י

אחדשה"ט

...וע"ד שאלתך אם להצביע בבחירות, משום שהנך מיוצאי הונגריה, ובשו"ת מחנה חיים (ח"ב – סי' ה') הביא כרוז מכ"ו גדולי ישראל בהונגריה (אחר עזיבת החרדים את הקונגרס) ושם כתוב לאמר: שאסור להשתתף בבחירות לקונגרס (הרפורמי) כדי שלא לשעבד בכך את החרדים תחת חוקי הקונגרס הזדוניים, ומיסיו המיוחדים, המיועדים לעקירת הדת מכל יהודי הונגריה ר"ל, והמשתתף בבחירות לקונגרס (שהוא רק פרבילגיה לכת הרפורמים מטעם הממשלה) הוא נותן יד לפושעים לעקירת הדת, ובזה הוא כופר בתורה. עכת"ד, וחשבת שהצבעה לאגו"י (העומדים על משמר הגנת הדת) בכנסת ג"כ אסור, משום שהכנסת הוא כמו הקונגרס בהונגריה, שהרי הללו והללו לעקירת הדת נתכוונו.

אולם דע כי לא מחכמה שאלת זאת, משום שידוע כי כמה וכמה מגדולי ישראל המובהקים בהונגריה – תלמידי מרן החת"ס זי"ע (ומגדולי החותמים על הכרוז הנ"ל) בעצמם ישבו כנציגים מטעם החרדים בקונגרס הנ"ל, (שנוסד בא' טבת תרכ"ט) ומטרתם היתה כדי להשפיע בו לטובת הדת, וכל זמן שחשבו להציל הדת בכך מרודפיה הרפורמים ישבו אתם יחד בקונגרס אחד, אע"פ שהרפורמים היו הרוב הגדול (120 כנגד 88), ולא ראו בכך שום התחברות לרשעים, אלא אדרבא ראו בכך מלחמת הצלת הדת מרשת האפיקורסות, כפי שדן ופסק הלכה למעשה בכך מרן המהר"ם שיק זי"ע, וז"ל (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ש"ט): על מה אנו סומכין לישוב ב"קונגרס" שידוע שיש בהם אנשים העוברים על התורה, וחז"ל למדו אותנו "דאסור להתחבר עם רשע", אמנם אחרי הבחינה והעיון ראינו כי טוב וישר הוא! כי הלא ירוד ירדנו בתחילה "אנוס עפ"י הדיבור" לעמוד על המשמר וללחום מלחמת ד' להציל שה פזורה שלומי אמוני בני ישראל מרשת אפיקורסות והירוס הדת זו טמנו

לנו, "ואין לך דבר שעומד מפני פיקוח נפש" ! עכ"ל המהר"ם שיק*.

והרי שדן ופסק הלכה למעשה (ונתקבל לכולם) שמפני חומר פיקוח נפש חובה עפ"י הדיבור להציל כל מה שאפשר גם אם צריך לשבת עם אותם רשעים, ואין בזה שום התחברות – אלא טוב וישר הוא כדי להציל ישראל מרשת אפיקורסות והירוס הדת", ולא היה בכל הדור ההוא מגדולי ישראל מי שיתנגד לכך, אדרבה ! גדולי הדור המובהקים ישבו בעצמם בקונגרס, מפני חומר פיקוח נפש רוחני לכלל, וכל זה לא בשביל שחזרו בהם מדרך ההתבדלות. אלא אדרבה, דוקא בכדי שיוכלו כל החרדים להתבדל כראוי מהרפורמים ברחבי המדינה לכן עשו זאת, וא"כ הדבר ברור כי בא"י שאין ברירה להפטר ממיסי וחוקי הכופרים המעיקים לדת (כמו שהיה אפשרות בהונגריה), ויש תועלת גדולה בישיבת נציגי החרדים בכנסת לטובת שומרי הדת העשוקים ברוח ובגשם, א"כ פשוט וברור שאותם גדולי הונגריה מאז שישבו בקונגרס (אע"פ שהיה ברירה מלכתחילה לבקש משלטון הונגריה פרבילגיה נפרדת גם לחרדים וכמו שעשו לבסוף), בודאי במצבנו המחוסר ברירה היו מסכימים לשבת בעצמם בכנסת מטעם החרדים למען הגנת קדשי ישראל.

ועוד הנני מתפלא עליך מאד, שהרי ידוע לכל כי גדולי רבני האורטודוקסים מהונגריה וסביבותיה (שחיו בא"י) הורו להשתתף בבחירות לאגו"י, כמו הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל גאב"ד דפרשבורג, והגאון רבי דוד שפרבר זצ"ל גאב"ד דבראשוב, ויבלחט"א הגאון רבי יוסף אדלר שליט"א גאב"ד דטורדא, והגאון רבי יוסף נפתלי שטרן שליט"א, ועוד, וא"כ איך הנך עדיין עומד ומסתפק במקום שהיית צריך לציית לכה"פ להוראת גדולי הונגריה ממשיכי דרך מרן החת"ס זי"ע שהורו להצביע לרשימת החרדים אשר נציגיהם מסייעים להעומדים על משמר הדת בארה"ק, ואדרבא, מי כיוצאי הונגריה יודעים כ"כ את גודל העוולה של מי שעומד בשויון נפש מן הצד ואינו בא לעזרת השם בגיבורים, הלא כל גדולי הונגריה אסרו גם את קהילות ה"סטאטוס-קוו" במדינתם רק מפני שעמדו

(*) הגהת המעתיק. וכשהראו למרן הגרי"ז הלוי זצ"ל את דברי המהר"ם שיק הנ"ל (באו"ח סי' ש"ט), והקשו על זה, הרי באדר"נ (פ"ט) מפורש דאיסור דאל תתחבר לרשע הוא אפילו לדבר מצוה. השיב דמש"כ אל תתחבר אף לדבר מצוה הוא בהתחברות למצוה מרצון בלא הכרח, כגון לעשות יחד עמהם מוסד לגמ"ח וכיו"ב, שאין הכרח בדבר, אבל במקום הצלה מהירוס הדת וכמו שהיה בוועדי הקהילה, ואין ברירה אלא ע"י נטילת שררה עמהם, אין שום איסור בדבר כמבואר להדיא במהר"ם שיק. אף שלמראית עין נראה הדבר כשותפות, אבל באמת מלחמת יעקב בעשו יש בכך.

מן הצד ולא באו למלחמת ה' בגיבורים כנגד הרפורמים (נאולוגים), כמבואר בשו"ת מהר"ם שי"ק (יו"ד סי' של"ג – ד"ה אבל השואטוס-קו אפילו הם קדושים וטהורים וכ"ו) ובשו"ת הנ"ל (באו"ח סי' ש"י דף ק"ד טור השני) ע"ש.

(ב) וכדי להוציא מדעת המסלפים, אבאר בקצרה השתלשלות כל הענין, הנה במדינת הונגריה חיו היהודים תחת ממשלת נכרים בשוין זכויות מלא, וכתוצאה מכך נתרחקו רבים מאד מתורה ומצות והלכו בדרכי הרפורמים שבגרמניה, ובין שאר פעולותיהם להריסת הדת השיגו הרפורמים (בשנת תרכ"ט) הכרה ממשלתית ל"קונגרס יהודי" שינהל את כל קהילות ישראל בהונגרי' ע"י מיסים מיוחדים, וחוקים להנהגת הקהילות כפי הסכמת רוב נציגי הציבור היהודי בקונגרס, הרפורמים שהיו אז קרוב למחצית יהודי הונגריה הצליחו במרמה להשיג רוב גדול ב"קונגרס" (120 רפורמים – כנגד 88 חרדים) ורצונם היה בעזרת שורת חוקים זדוניים (המובאים בשו"ת מהר"ם שי"ק או"ח – סי' ש"ט), להכריח כל זכר יהדות במדינת הונגריה ר"ל, ובתחילה ניסו גדולי ישראל שישבו בקונגרס להשיג לפחות את הסכמת הרפורמים שלא יכפו על החרדים (אורטודוקסים) שום דבר הנוגד את השו"ע (כמבואר במהר"ם שיק – שם), ומכיון שלא הסכימו הרפורמים לכך, וכל קהילות ישראל בהונגריה נעמדו בסכנה רוחנית ודאית ר"ל, אז נקטו גדולי ישראל בעצה נפלאה, ובאו בבקשה ותחנונים למלך פראנץ יוזעף (שהיה מלך חסד) שיתן פרבילגיה ויכיר באופן רשמי גם בזרם החרדים (אורטודוקסים) כזכאי לנהל את עצמו בלי אפוסטרופסות רפורמיות. ואמנם המלך הנ"ל שהכיר את חברת "שומרי הדת" החרדית (שנוסדה כרפואה קודם למכה) סמוך לקונגרס, נעתר לבקשתם והסכים להכיר בהם כרשות נפרדת, ובכך הצליחו להפריד את החרדים מהרוב הרפורמי שזומם להשתלט עליהם, וזו הייתה מטרתם בעזיבת הקונגרס הרפורמי.

(אגב, בגליציא שעמדה תחת אותה מלכות, לא הסכים המלך הנ"ל להכרה נפרדת כזו, ולכן היו החרדים צריכים ליסד את חברת "מחזיקי הדת" (בשנת תרל"ט) כדי להלחם למען זכויות החרדים באופן פוליטי, וכל גדולי הונגריה שבחו את חברת "מחזיקי הדת" (שנוסדה ע"י הגה"ק מהר"י מבעלז זי"ע והגה"צ רבי שמעון סופר אב"ד קראקא – בנו של מרן החת"ס זי"ע – שהיה נציג החרדים בפרלמנט), וזה ראייה ברורה שלא היה שום חילוקי דעות בשיטה, אלא רק הסכמת המלך בהונגריה וסירובו בגליציא היא שגרמה לחילוקי מצבים,

ובכל מדינה קבעו גדולי ישראל איך להתנהג בהגנת הדת כפי האפשרות).

והנה המצב בא"י (משנת תש"ח) גרוע ביותר, שאנו בלי ברירה תחת שלטון ישראלי פוקר, שלא רק שאינו מוכן להכיר בקהילות החרדים לענין חוקים ומיסים, אלא שם לעצמו למטרה למחוק את חיי הדת בא"י ר"ל, ובכל כוחו מחזק את חינוך הכפירה גם על חשבון כספי מיסינו, ואת מוסדות החרדים מקפח בכל יכולתו, וגוזר גזירות שונות על הדת, ואין לנו ברירה להנתק ממיסיהם וחוקיהם, א"כ איך נוכל לראות זרעינו וכספינו יורדים לבאר שחת ומשנאי תורתנו נבנים מחורבנו ר"ל, הלא מצוה עלינו מפני פיקו"נ הרוחני להציל כל מה שאפשר, כמש"כ מרן המהר"ם שיק זי"ע, וכבר נודע שהרמב"ם (בסוף הלכות סנהדרין) חילק אף בערכאות עכו"ם בין "לדון" ובין "להציל", דעל מי שהולך בסתם לדון לפני ערכאות – כתב הרמב"ם – שהוא רשע והוי כמחרף ומגדף ומרים יד בתורת משה, אבל אם בא להציל ממנו מיד האלם שאינו ציית דינא, מותר לילך ברשות בי"ד אף לערכאות עכו"ם כדי להציל ממנו מיד האלם, ולכן אנו משגרים נציגים חרדים לכנסת (שדינא כערכאות, כמש"כ החזו"א), וכל זה ברשות בי"ד "דמועצת גדולי התורה" כדי להציל זרעינו וכספינו מיד האלמים, וכבר טענתי זאת להאדמו"ר מסטמאר שליט"א ולא היה לו פתחון פה להשיב על דברי אע"פ שהיה המתחיל בשאלה על זה, גם היואל משה לא השיב כלום, בהנוגע לחרדים בזה.

והרגשתי הכללית ששלטה יד זרים בס' ויואל משה, כי הרבה דברים שבו תמוהים ביותר, ולדוגמא – ענין התחברות לרשעים בכנסת עומד בסתירה מוחלטת להוראת האדמו"ר מסטמאר שליט"א שיש להצביע לעיריות.

ג) ומה שיש טוענים שהכנסת בא"י הוא כמו הוועד הלאומי שהיה בזמן האנגלים ונאסר, הוא טעות גמורה, [וגדולי ישראל שחייבו היציאה מהוועד הלאומי, ומצד שני חייבו גם הבחירות, המה מכחישים אותם בתכלית], כי אינו דומה כשיושבים תחת מלכות עכו"ם ויש ברירה לחרדים לפעול אצל השלטון הנכרי שיתנו אפשרות לחרדים להיות במסגרת מנהלית נפרדת ולפטרם ממיסים וחוקים של מוסדות הכופרים, כמו שהיה בענין הקונגרס תחת ממשלת הונגריה, ובענין הוועד הלאומי תחת שלטון המנדט האנגלי, ופשוט דכשיש ברירה צריך להתרחק עד קצה האחרון מלתת מיסים וכיו"ב לארגוני הכופרים למיניהם, אבל במקום שאין ברירה להפרד ממיסיהם וחוקיהם, חייבים לכה"פ

לעמוד בתוקף על כך שלא יכפו עלינו לעבור על הדת, ע"י שכסף מיסינו יתמוך במוסדות הכופרים, ושלא ישברו ח"ו את מוסדות התורה ע"י קיפוח והפליה מחלק המיסים המגיע להם בצדק כמשלמי מיסים, ושלא להניחם לגזור עלינו חוקים כנגד התורה ח"ו, ולזה הנציגות החרדית בכנסת מסייעת לחרדים לחיות בקהילותיהם ומסגרותיהם בהתבדלות גמורה בלא כפיה, "ונציגות בכנסת היא אך ורק בגדר שתדלנות, אבל בשום אופן אינה חברות בקהילה, כי אין זה קהילה כלל אלא מוסד מנהלי שיש בו מקום לשתדלנות, ובזה שונה הכנסת מהוועד הלאומי תכלית שינוי. (וגם גדולי הונגריה שאסרו להתפלל בבתי הכנסת של הרפורמים ואף להכנס לשם, עוד מזמן מרן חת"ס זי"ע, בכל זאת ישבו בעצמם אח"כ בקונגרס יהודי-רפורמי (ולא רק בפרלמנט נכרי) כל זמן שחשבו שיש בו תועלת לדת, "והמתנגד לרשימת החרדים בכנסת הוא לא רק יחיד כנגד רבים מגדולי דורינו, אלא גם יחיד כנגד כל תלמידי מרן החת"ס זי"ע!! כי לפנינו ראייה ברורה מהם דוקא, שהשתדלנות במוסד מנהלי לטובת הדת אינה נחשבת לא כשיבה בבית המינים, ולא כהתחברות לרשעים, אלא נחשבת כמלחמת ה' וכהצלת היהדות מהרס וחורבן!!!)

ועוד שהוועד הלאומי נועד להוכיח למלכות אנגליה וחבר הלאומים שכל יהודי הדר בא"י הוא ציוני, ולכן היתה היציאה ממנו סתירה לדבריהם, משא"כ הכנסת הנועדת לייצג בה דעות פלגי העם, א"כ מי שאינו מפגין דעתו ודרישתו לשלטון התורה בארה"ק, וסלידתו מחילול התורה, הריהו בשתיקתו נותן יד לפושעים ופתחון פה לטעון שמעשיהם בהפרת הדת הוא ח"ו לרצון כל העם, ואין לך חילול השם גדול מזה,

הנני מסיים מכתבי זה בתקוה טובה שתזכה להיות נמנה על מקדשי שם שמים המוכיחים לעין כל שעדיין יש אלפים ורבבות בא"י החפצים בשלטון התורה, ובהצבעה זו חייבות גם הנשים כהוראת כל גדולי ישראל בדורינו ובדור שלפנינו! כמבואר גם במכתבי החפץ חיים זי"ע (מכתב כ"ז) שבבחירות ל"סיים" ול"סענאט" (כמו הכנסת) חייב כל אחד ואחד להצביע לרשימה החרדית "הוא ובני ביתו", וכן נהגו, ורק בבחירות למוסדות הקהילה אסרו גדולי ישראל לנשים לבחור, כמובא במכתבי הח"ח (מכתב ל"ז)!

א"ד המצפה להרמת קרן התורה וישראל במהרה בימינו

בנימין מנדלזון, רב דקוממיות ת"ו

תשובה שניה מהרב הנ"ל

בס"ד, קוממיות – תשל"ז

א"כ הרה"ח מוה"ר יוסף לוי שיחי'

אחדשה"ט

ע"ד שאלתכם (מלבד הביורור הלכה שכתבתי לכם) איך מותר לחבר כנסת לומר הצהרת אמונים. שאומרים שם בזה"ל: "אני מצהיר אמונים למדינת ישראל וחוקיה", הלא לכו"ע כל המדינה נוסדה על יסוד הכפירה בקודשא ב"ה אורייתא וישראל, ומטרתם רק רע כל הימים להיות ר"ל כגויי הארצות וכמשפחות האדמה, ואף שאין הצהרה זו בגדר שבועה כלל וכלל, אלא אמירה פורמלית בלבד, וכעין פזמון, ולמעשה הם עצמם מזלזלים בחוקי המדינה כאוות נפשם, אבל מ"מ הדבר נראה קצת כמודה בע"ז שלהם, וקי"ל בשו"ע (יו"ד – סי' קנ"ז – סעי' ב') דאסור לאיש יהודי לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יהרגוהו, ורק לשנות לבושו כדי שיחשבוהו לעכו"ם – מותר, אבל לומר בפיו שהוא עכו"ם לכו"ע אסור, וזה ביהרג ואל יעבור. ע"ש.

הנה שאלה זו שאלתי את העסקן הנודע בליבו הטהור הרב החסיד ר' זלמן ינקלביץ' (בן יעקב) ז"ל, שהיה חבר כנסת, והשיב לי ששאל את מרן החזו"א זי"ע בזה, וסיפר שהחזו"א פתח לפניו השו"ע (יו"ד סי' קנ"ז – סעי' ב') והראה לו שהרמ"א שם, כתב דמשמע: ואע"ג שאסור לומר שהוא עובד כוכבים, מ"מ יוכל לומר להם לשון דמשתמע לתרי אפין (נימוקי יוסף פרק הגוזל) והעובדי כוכבים יבינו שהוא אומר שהוא עובד כוכבים, והוא יכוון לדבר אחר, עכ"ל. והיות שלשון ההצהרה הנ"ל מתפרשת יפה על נאמנות לארץ הקודש ומצות התלויות בארץ, לכן הוא ממש לשון המשתמע לתרי אפין המפורש ברמ"א להיתר גמור, ואם בסכנת הגוף דיחיד מותר, א"כ כ"ש וכ"ש בסכנת הנשמה לרבים – דמותר.

יותר מזה הוסיף מרן החזו"א דלא רק להציל עצמו מסכנת נפשות מותר לומר בלשון המשתמע לתרי אפי, אלא אף כדי להציל ממונו מותר לומר בלשון הנשמע לתרי אפי, דהרי בגמ' (נדרים ס"ב:) מבואר להדיא דמותר לומר – עבדא "דנורא" אנא (עבד לע"ז ששמה "נורא", או עבד עכו"ם שעובדים לאש. מהרש"ל ב"ק פרק י" סי' י"ט) לא יהיבנא אכרגא (מיסים), [ופי' הר"ן: עבד לאיש שהוא כהן לעובד

האש, שעבדיו פטורים מכרגא, ולא הוי כמודה בעכו"ם דמוכחא מילתא דלא אמר הכי אלא לפטורי מכרגא", וכי קאמר צורבא מרבנן, רבותא קאמר, דאפילו צורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי, דהן סבורין לעכו"ם, והוא לבו לשמים, כדכתיב ה"א אש אוכלה הוא, עכ"ל ומכאן ראייה ברורה דלא רק בסכנת נפשות שרי, אלא אף בהפסד ממון שרי לכו"ע לומר לשון המשתמע לתרי אפי כדי להכריח הנזק ממנו, ולא חשיב כלל כמודה בע"ז כמבואר להדיא בר"ן, וכן כתב התוס' שם, משום דידוע שעושה הדבר רק כדי להציל ממנו מכרגא. (ובא"י יודע כל בר בי רב גודל החיוב להציל ממון החרדים מכרגא כדי שלא יתמוך כספנו במוסדות הכופרים). ומשמע בר"ן דכל אדם מותר בזה, ואפי' ת"ח.

ואף דהש"ך (יו"ד קנ"ז ס"ק י"ח) הביא דעת המהרש"ל (יש"ש ב"ק סי' י"ט) דדוקא לת"ח התירו דלא חיישינן שמא יתפקר לזלזל יותר, וגם מאחר שהוא פטור ממס והעובדי כוכבים באים עליו בגזילה, אבל לא בענין אחר, וכן משמע בפ"י הרא"ש בנדרים ס"ב: דדוקא לת"ח שרי, וחלק על הר"ן בזה, עי"ש. מ"מ היות שכל החשש בלשון המשתמע לתרי אפי, לפטור ממיסים, למי שאינו צורבא מרבנן, הוא רק משום דמיסים הוא דבר שכיה ואם יתירו לו הדבר בתמידות יבוא לזלזל לבסוף גם באמירה ודאית, משא"כ בהצהרה המשתמעת לתרי אפי שהיא חד פעמית לד' שנים, והיא אך ורק לצורך הכלל, ואינו צריך ואינו יכול כלל לאמרה לצורך עצמו, ואין בה היתר לשאר העם, פשוט הדבר שאין שייך לחוש בה לזלזולי יותר כלל ועיקר ובודאי לא גרע בזה מצורבא מרבנן דמותר, לפי שאין בו חשש דזלזולי, ובפרט שהם שלוחי דרבנן לצורך הכלל להגנת קדשי ישראל מהקמים עליהם בדינא דגזלנותא על עסקי נשמות וממונות. אלא שצריכים לכוין לשמים, היינו לאדמת הקודש ולמצוות התלויות בארץ, שהמה חוקי חורב, וכההיא דעבדא דנורא אנא, היינו עבד ה' שהוא אש אוכלה. ע"כ סיפר לי הרה"ח ר' זלמן ינקלביץ זצ"ל מדברי מרן החזו"א, והוא תשובה מספקת לכל המקטרגים בדבר זה, והנה בדעתי עוד לפרסם בס"ד הבירור הלכה שכתבתי בענין החוב להשתתף בבחירות, ועוד חזון למועד, כי יש לי הוספות רבות בזה.

והנני מקוה שיהיה חלקו בין החרדים לדבר ה' הנשמעים לדעת תורה והמצביעים לרשימה ג' שהם הלוחמים לחיזוק הדת והרחבת גבולות הקדושה במעשים ולא רק בדיבורים.

בנימין מנדלזון, רב דפה

לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ
בְּכָל הָהָר קִדְשֵׁי
כִּי מִלְאָהּ הָאָרֶץ
יֵדַע אֶת ה'
כַּמִּיּוֹם לַיּוֹם מְכַסִּים

(ישעי' יא, ט)